

HAASTE

Keskustelua rikosentorjunnasta **s.7**

Keinoja vähentää väkivaltaa **s.13**

Nuoret Ruorissa **s.16**

Sosiaalityöntekijä poliisilaitoksella **s.20**

ASIAANTUNTEVASTI RIKOKSENTORJUNNASTA JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

**Moniammatilliset verkostot
& paikallinen rikosentorjunta**

4 KRIMINAALIPOLITIIKAN VAIKUTTAJIA
Kirkko nostaa ongelmia keskusteluun
Riikka Kostainen

Haasteltavana on kirkon entinen kriminaaliryhmien sihteerinä, rovasti **Pekka Viirre**. Hän ehti työurallaan olla monessa mukana, mm. käynnistämässä kirkon ja vankeinhoidon sekä kirkon ja poliisin yhteistapaamisia, vankilapapereiden kansainvälistä yhteistyötä, sovittelua ja velkajärjestelyä.

7 Moniammatillista yhteistyötä paikallisessa rikosentorjunnassa
Riikka Kostainen

Minkälaisia vaikeuksia moniammatillisten yhteistyöverkostojen rakentamisessa paikallista rikosentorjuntaa varten on ollut ja miten niistä voidaan päästä yli? Tästä keskustelevat **Varpu-Leena Aalto, Kirsti Lahtinen, Antero Saksala** ja **Ari Sarjanen**.

10 Eri ammattiryhmien yhteistyö tuottaa hyvää suunnittelua
Jyrki Ristilä

Tampereen Muotialan kaupunginosaa on suunniteltu moniammatillisessa ryhmässä. Kokemukset ovat olleet hyviä: keskinäinen tiedonvälitys on lisääntynyt ja syventynyt, mikä on tuonut suunnitteluun uudenlaista laajuutta.

13 Väkivaltarikollisuuden ehkäisy kaupungeissa
Aarne Kinnunen

Suomen suurille kaupungeille lähetyksessä kyselyssä pyrittiin arvioimaan, miten väkivaltaongelmia on otettu huomioon paikallisessa turvallisuus-

suunnittelussa. Monissa kaupungeissa on pyritty kohti kokonaisvaltaista otetta väkivaltaongelmien käsittelyssä. Väkivallan ehkäisy kytkettiin usein muihin kunnan vastuulla olevien ongelmien ratkaisuihin, esimerkiksi syrjäytymisen ja päihteiden käytön vähentämiseen.

16 Ruorissa puututtiin nuoren elämäntilanteeseen
Atso Juote

Helsingin Ruori-projekti osoitti omalta osaltaan, että kohdennetulla nuorisotyöllä voidaan saada myönteisiä tuloksia, mikäli työskentely on riittävän pitkäkestoista ja monipuolista. Ruori oli luonteeltaan ennaltaehkäisevää toimintaa, jota tehtiin nuorisotyön ja perhetyön menetelmin. Parannettavaakin toiminnassa arvioinnin mukaan kuitenkin löytyi.

18 Nuorisotyön näkökulmasta Ruori toimi
Riikka Kostainen

Onnistumisen eväät olivat aikaisempien vastaavien projektien pohjan hyödyntäminen, yhteistyökumppanit ja oikeanlaiset työntekijät, **Paula Törnroos** ja **Elina Kuosmanen** Helsingin nuorisokeskuksesta arvioivat.

20 Sosiaalityöntekijä poliisilaitoksella

Itä-Helsingissä yhteistyö alkoi kotihälytystehtävien kasvusta

Komisario **Veli Hukkanen** kertoo poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyön tarpeista ja sen käytännöistä Itäkeskuksen poliisipiirissä. Yhteistyössä on keskitytty erityisesti perheväkivalta- ja lastensuojeluasioihin.

Sosiaalityöntekijän kokemuksia

Samassa piirissä sosiaalityöntekijänä työskentelevä **Marko Timonen** kirjoittaa siitä, millaista työ poliisilaitoksella käytännössä on.

Pala turkulaista työkalutturia

Turun poliisilaitoksessa sosiaalityöntekijänä työskennellyt **Katriina Noponen** kertoo omia kokemuksiaan ja moittii hyvän käytännön lakkauttamista.

24 Läheisneuvonpito lisää osallisuutta lastensuojelussa
Juha-Pekka Vuorio

Läheisneuvonpito on lähtöisin Uudesta-Seelannista. Menetelmää on sovellettu myös Suomeen. Neuvonpidossa lapsen perhe ja perheelle läheiset ihmiset kokoontuvat keskustelemaan ja suunnittelemaan lapsen tai nuoren kasvun turvaamista tavallisessa arjessa.

26 Nuorisoriikostoimikunnan ehdotuksista lausunnot saatu
Janne Kanerva

Lausunnoissa toimikunnan ehdotuksia pidetään yleisesti ottaen perusteltuina, kannatettavina ja oikeasuuntaisina.

28 Verkostotyö varhaisen puuttumisen tukena
Marie Rautava

Varhainen puuttuminen lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin nostaa usein esiin verkostoitumisen tarpeen. Jos toimiva viranomaisverkosto ja yhteistyömallit puuttuvat, varhaisen puuttumisen sijaan saatetaan jäädä seuraamaan tilannetta.

30 Rikoksetonta elämää tuetaan alueellisella yhteistyöllä
Jari Nurmi

Yhteistyössä rikoksettomaan elämään (YRE) -hankkeessa etsitään nykyistä vaikuttavampia keinoja parantaa seuraamusjärjestelmän piiriin joutuneiden elämänhallintaa.

32 KRIMINOLOGIA
Maailman väkivaltaisinta maa?
Matti Laine

Sarjassa pohditaan tällä Venäjän ja Yhdysvaltain väkivaltarikollisuutta koskevien käsitysten todenperäisyyttä ja esitellään uutta tutkimustietoa.

34 KANSAINVÄLISTÄ

36 AJASSA

39 HISTORIAA

HAASTE

ASIAN TUNTEVASTI
RIKOKSENTORJUNNASTA
JA KRIMINAALIPOLITIIKASTA

Julkaisijat

Oikeusministeriö
Rikksentorjuntaneuvosto

Päätoimittaja

Risto Jaakkola
puh. (09) 1606 7853

Toimittaja

Riikka Kostiainen
puh. (09) 1606 8289

Käyntiosoite

Uudenmaankatu 37, Helsinki

Postiosoite

PL 25, 00023 Valtioneuvosto
Faksi (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi
Internet: www.om.fi/haaste
Lehteen tarkoitetut kirjoitukset
tulee osoittaa toimitukseen
mieluiten sähköisessä muodossa.

Toimitusneuvosto

Ari-Matti Nuutila (pj.)
Turun yliopisto

Hannu Takala (varapj.)
Rikksentorjuntaneuvosto

Tapio Huttunen
Helsingin poliisilaitos

Aulikki Kananoja
Helsingin sosiaalivirasto

Maija-Liisa Kukkonen
Rikksseuraamusvirasto

Kirsti Lahtinen
Tampereen kaupunki

Tapio Lappi-Seppälä
Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

Ulla Mohell
Oikeusministeriö

Sirkka Perttu
Kuntaliitto

Jarmo Rautakoski
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Ulkoasu

Eerikki Soininen

Taitto

Riikka Kostiainen

Kansikuva

Kati Kinnunen

Tilaushinta

Vuosikerta 25 euroa
Irttonumero 6,50 euroa

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Faksi: (09) 1606 7518
Sähköposti: haaste@om.fi

Painopaikka

Uusimaa Oy, Porvoo

3. vuosikerta
Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.
ISSN 1458-0314 (Painettu)
ISSN 1458-2759 (Verkkolehti)

Lehden kirjoitukset ovat
kirjoittajiensa kannanottoja.

P Ä Ä K I R J O I T U S

Keskustelufoorumi tarvitaan

Nyt, kun Haaste-lehden ensimmäinen kolmivuotinen julkaisukausi on päättymässä, on hyvä hetki arvioida, mitä on saatu aikaan ja mitä jäänyt saavuttamatta. Entä mitä tulevaisuudelta voi odottaa?

Kun oikeusministeriön ja rikksentorjuntaneuvoston yhteinen lehti perustettiin, tavoitteena oli tiedon jakaminen ja keskustelun herättäminen rikksentorjunnasta, rikollisuudesta ja kriminaalipolitiikasta. Ajatuksena oli nivoa yhteen käytännön työtä ja tutkimusta sekä seurata niin kotimaista kuin kansainvälistäkin kehitystä. Monipuolisen tiedon jakajana lehti on onnistunutkin. Ajankohtaisia ja tärkeitä teemoja Haasteessa ovat olleet esimerkiksi nuorisorikollisuus, huumeet, naisiin kohdistuva väkivalta, rikoksen uhrin asema ja yhteistyö paikallisessa rikksentorjunnassa.

Pyrkimyksenä oli koota kriminaalipolitiikan ja rikksentorjunnan alalla toimivat ja muut aihepiiristä kiinnostuneet kirjoittamaan ja keskustelemaan samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista asioista. Tässäkin tavoitteessaan lehti lienee onnistunut, mitä kuvastaa se, että kirjoittajia kolmen vuoden aikana on ollut toistasataa.

Haaste näyttää siis löytäneen paikkansa. Kovin laajaa lukijakuntaa lehti ei lähtenyt alun perin tavoittelemaan. Sen nykyinen levikki on noin 2 500 ja lukijat alan ammattilaisia tai henkilöitä, jotka muuten tuntevat kriminaalipolitiikkaa kohtaan elävää mielenkiintoa. Levikin nostaminen ei tämäntapaisten lehtien kohdalla ole helppoa, mutta työtä sen eteen täytyy jatkossa edelleen tehdä.

Lehti on saanut kiitosta helppolukuisuudestaan ja monipuolisuudesta. Sisällön rakentamisesta teemojen kautta on myös pidetty. Lehteä perustettaessa jotkut toivoivat siitä tieteellistä julkaisua, mutta näyttää tällainen populaari versioikin kelvanneen.

Sen sijaan kunnan keskustelupalsta lehteen ei ikävä kyllä ole syntynyt. Ehkä yhtenä syynä siihen on lehden harva ilmestymisaikataulu. Vaikka lehden olennaisin sisältö on myös verkossa, myöskään siellä keskustelu ei ainakaan toistaiseksi ole otanut onnistuakseen. Tosin saman ongelman kanssa painiskellaan muissakin samantyyppisissä lehdissä.

On kuitenkin syytä sinnikkäästi jatkaa ponnisteluja eri mielipiteitä edustavan keskustelupalstan aikaansaamiseksi. Ehkä verkkolehden kehittäminen voisi jatkossa innostaa myös nykyistä aktiivisempaan mielipiteenvaihtoon. Ei minusta riitelykään silloin tällöin pahaa tekisi, saattaahan nimittäin olla niin, että perusteltuja näkemyksiä niinkin vaikealta alueelta kuin kriminaalipolitiikasta voi syntyä vain yhteisen, välillä kiivaanakin vellovan keskustelun tuloksena. Ja luulis esimerkiksi oikeusministeriön hallinnonalalla samoin kuin poliisissa, sosiaalisektorilla tai tutkijamaailmassa työskentelevillä olevan tässä asiassa sanansa sanottavana.

Johannes Koskinen

Kirkko nostaa ongelmia keskusteluun

Rovasti **Pekka Viirre** ehti työurallaan olla monessa mukana, mm. käynnistämässä kirkon ja vankeinhoidon sekä kirkon ja poliisin yhteistapaamisia, vankilapappien kansainvälistä yhteistyötä, sovittelua ja velkajärjestelyä. Hänestä kirkon tehtävänä on vaikuttaa kriminaalipolitiikkaan kristillisen sekä humanin sosiaalieettisen ajattelun näkökulmasta.

Pekka Viirre jäi pari vuotta sitten eläkkeelle kirkon kriminaalityönsihteerin virasta, jossa hän aloitti vuonna 1972. Ensimmäinen iso asia, jonka kehittämissä hän oli mukana, oli kirkon ja vankeinhoidon yhteisseminaarit. Ensimmäinen tapaaminen luterilaisen kirkon piispojen ja vankeinhoidon korkeimman johdon välillä järjestettiin vuonna 1973. Siitä lähtien seminaareja on pidetty joka viides vuosi, jälleen tänä syksynä.

Viirteen mukaan neuvottelut ovat olleet tärkeitä, koska niissä on voitu ottaa esille erilaisia tavoitteita. Ensimmäisessä seminaarissa keskusteltiin mm. vankilapappien

koulutuksen järjestämisestä. Vuoden 1978 seminaarissa ruvettiin puhumaan tukiasunnoista ja sovittelusta.

– Vankilapappien kanssa pidimme ongelmana sitä, ettei useimmille vapautuville ollut asuntoja. Lisäksi isoista asuntoloista oli tullut sodan jälkeen tapa hoitaa asunnotomuutta, ja niin ihmisiä asui vankeinhoitoon nähden huomommissa olosuhteissa. Yritimme etsiä vaihtoehtoksi tukiasuntoja niille vapautuville, jotka halusivat yrittää elää siviilissä ilman rikoksia. Asuntoja saatiin Yhteisvastuukeräysvaroilla ja seurakunnat rupesivat muutenkin niitä hankkimaan. Osa vapautuneista pärjäsi asunnos-

saan hyvin, osa ei. Tulokset olivat kuitenkin parempia kuin alun perin ajattelin, Viirre kertoo.

– Ongelmaksi kuitenkin tuli, että ihmiset pysyivät asunnossa sen jälkeenkin, kun olivat saaneet elämänsä kuntoon. Y-Säätiö on sittemmin ottanut asian hoitaakseen. Nyt se meneekin oikein: kirkon tehtävänä ei ole muodostua sosiaalityön organisaatioksi vaan näyttää niitä ongelmia, joita diakoniatyössä tulee vastaan.

Rikossovittelu oli yksi sieltä esiin noussut tarve. Viirre olikin puuhaamassa sovittelua Suomeen yhdessä **Juhani livarin** ja **Martti Grönforsin** kanssa. Sovitte-

lutoiminta käynnistyi ensimmäiseksi Vantaalla tasan 20 vuotta sitten.

– En pidä rankaisemisesta vaan mielekkäämpää on, että ihminen joutuu selvittämään asiansa. Jos poika varastaa mummolta kassin kädeltä, hän saa siitä sakkoa tai ehdollista. Mutta se ei ole vastaus mummon tuntemaan pelkoon ja ahdistukseen. Sen sijaan se voisi olla, että nuori joutuu kuulemaan vanhuksen pelot ja käymään keskustelua siitä, miksi näin kävi, häpeämään ja pyytämään anteeksi. Pappina ajattelutapani on, että ihmisellä on oikeus pyytää ja saada anteeksi ja kun on tehnyt väärin, täytyy yrittää korvata

Rikoksia ei saisi käsitellä massatuotteena. Tärkeää on tekijän ja uhrin vuorovaikutus sekä tekijän vastuu, toteaa Pekka Viirre.

se jotenkin. Kaikki rikokset ovat yksilöllisiä eikä niitä saisi käsitellä massatuotteena. Tärkeää on tekijän ja uhrin vuorovaikutus ja tekijän vastuu, Viirre toteaa.

HUOLTA TALOUDELLISISTA ONGELMISTA

Seuraavaksi vankilapapit havaitsivat ongelmaksi sen, että kun vapautuneet vangit saivat rahaa sosiaalihuollosta tai ensimmäisestä työpaikasta, ulosottomies vei ne saman tien. Tämä tuskin edisti yhteiskuntaan sopeutumista ja rikoksetonta elämää.

– Vankilapappien ensimmäisessä maailmanlaajuisessa kokouksessa vuonna 1985 saimme tietää saksalaisten vankilapappien järjestämästä sosiaalisesta talousneuvonnasta. Vankilapappi **Keijo Plit** selvitti saksalaisten velkajärjestelyjärjestelmää vankilapapeille, ja niin ryhdyimme viemään asiaa eteenpäin. Kopioimme ide-

an ja aloimme kouluttaa ihmisiä velkaneuvontaan. Kirkon aloitteesta perustettiin myöhemmin vuonna 1990 Takuu-Säätiö. Alun perin sen tarkoitus oli luoda keinoja vapautuville vangeille keinoja rikos- ja muiden vastuiden maksamiseksi. Jo alussa se koski muitakin laitoksissa asuneita kuten mielenterveys- ja päihdeongelmaisia.

Ideana oli, että kaikki velat pistetään yhteen ja velkojien kanssa neuvotellaan velkojen kohtuullistamisesta. Velat maksetaan yhdestä lainasta, jota asiakas maksaa ja jonka Takuu-Säätiö takaa. Järjestely on toiminut Viirteen mukaan yllättävän hyvin. 1990-luvun alun laman ja ylivelkaantumisongelmien lisääntymisen seurauksena säätiön toiminta laajeni ja velkajärjestelylakikin tuli vuonna 1993.

Viirre näkee tärkeäksi myös, että vankilassa tehtävää työtä pitäisi voida jatkaa siviilissäkin. – Miten ihmiset

vankilassa ovat päteviä tekemään esimerkiksi huonekaluja ja sauna- ja leikkimökkejä, mutta siviilissä he putoavat ammattitaidottomina työttömiksi ja lisäksi heidän työ kauttaan vankilassa ei laske ta eläkkeeseen tai mihinkään muuhunkaan. Kun heiltä riistetään eläke ja tulevaisuus, on todennäköistä, että he tekevät rikoksia vielä vanhanakin. Siksi pitäisi perustaa sosiaalisia firmoja ja onhan kriminaalihuolto Tampereella päässyt siinä aika pitkälle.

POLIISIN JA KIRKON YHTEISTYÖLLE TARVETTA

Kirkko ja poliisi -projektissa pyrittiin kehittämään poliisipappitoimintaa. Viirteen mukaan yksi puoli asiassa on pidätettyjen oikeus sielunhoitoon ja toinen on rikoksen uhrien joskus tarvitsema sielunhoidollinen tuki ja apu. Ensimmäinen päätoiminen poliisipappi **Carita Pohjolan-Pirhonen** saatiin Helsingin seurakuntayhtymän toimesta Helsingin poliisilaitokselle jokunen vuosi sitten. Pohjolan-Pirhonen on ollut mm. mukana viemässä suruviestejä liikenneonnettomuuksissa tai muuten tapaturmaisesti kuolleiden ihmisten omaisille. Viirteen mielestä kirkko on luonteva kumppani omaisten hädässä ja voi auttaa myös kirkkoon kuulumattomia.

– Luulen, että seuraajani on jatkanut alueellista kirkon ja poliisin yhteistoimintaa. Piispojen ja poliisijohdon välillä järjestään nykyään samanlaisia palavereja kuin vankeinhoidonkin kanssa. Toivottavasti ne jatkuvat, koska niistä molemmat osapuolet saavat tietoa siitä, mihin suuntaan toinen toivoo mentävän.

OLISI HYVÄ TEHDÄ JOTAIN JO ENNAKOLTA

Pekka Viirteen mielestä ratkaisu moniin rikollisuusongelmiin on ihmisten ongelmien vakavasti ottaminen. Kriminologit tietävät, minkälaisissa olosuhteissa voi kehittyä pikku- ja taparikkolisia. Sekin tiedetään, että joillekin alkoholisteille ja narkomaaneille pitkä hoito sekä sosiaalinen ja taloudellinen tuki toimivat niin, etteivät he tee uusia rikoksia. Kirkko onkin ollut mukana rikollisuutta ehkäisevässä työssä monin tavoin.

OLISI HYVÄ TEHDÄ JOTAIN JO ENNAKOLTA

– Sosiaaliin vaikeuksiin pitäisi päästä kiinni jo lastentarhaviheessä. Pitäisi miettiä, mitä tehdään lapsille, jotka käyttäytyvät vaikeasti ja osoittavat selvästi pahaoloaan. Ratkaisu yleensä olisi perheen tukeminen eikä lapsen riistäminen perheestä. Jos sama raha kuin nyt annetaan erilaisille laitoksille lapsen huostaan ottamiseksi →

Yksi kirkon kriminaalipolitiikkaan liittyvistä tehtävistä on olla solidaarinen mutta kriittinen valtion kriminaalipolitiikkaa kohtaan.

→ si, annettaisiin sosiaalityöntekijälle käytettäväksi kyllin varhaisessa vaiheessa perheen hyväksi, tulokset olisivat aikamoisia. Tosin se edellyttäisi, että sosiaalityöntekijät, opettajat, poliisit ja muut pystyisivät yhdessä perheen kanssa päättämään, miten mennään eteenpäin, Viirre korostaa.

– Yleensäkin jos pohdimme asiakaskeskeisesti ihmisen tarpeita, voimme löytää sen, mitä kukin voi tehdä. Rikostenkin kohdalla pitäisi pohtia ihmisen elämän kokonaisuutta. Yhteistyö on tärkeää, mutta siitä pitää sopia asiakkaan kanssa ja tarvitaan pelisäännöt.

Viirre uskoo yhteisen tavoitteen löytyvän moniammatillisessa työssä, jos ihmisten ammatti-identiteetti on kunnossa. Hän aloitti ”rosvotyönsä” vuosina 1962–64 seurakuntien ja kaupungin nuorisotyössä ja siirtyi vuonna 1966 Helsingin seurakuntien ns. jengityöhön (nykyään erityisnuorisotyö) Snellmaninkadulle eli Snel-luun.

– Työtä ohjasi tiimi, jossa oli mukana mm. psykologi, nuorisoneuvoja, poliisi ja psykiatrian sairaanhoitaja. Työssä toimi mm. erityisluokanopettaja, nuorisopoliisi iltatyössä, sairaanhoitaja, sosiologi, pari diakonia ja minä teologina. Teimme hyvää yhteistyötä, kun yhteisenä tavoitteena oli yhteiskuntarauhan säilyttäminen, Viirre kertoo.

– Mutta oli meillä joitakin

harhojakin, esimerkiksi suoria kontakteja vanhempiin oli kohtuuttoman vähän. Olimme jotenkin liikaa nuorten puolella, kun nuorten olisi pitänyt olla asiakkaitamme, joita autetaan kokonaisvaltaisesti auttamalla myös heidän perhettään. Mistä tulee mieleen, että varmaan nuorisovankiloissakin voitaisiin tehdä enemmän perhetyötä.

UHRILLE TUKEA JA KORVAUKSIA

Pekka Viirre seuraa eläkkeelläkin kriminaalipolitiikkaa jonkin verran. Paitsi rikosentekijän hoidossa hän näkee samalla lailla ongelmia rikoksen uhrin hoidossa ja asemassa. Esimerkiksi uhri on lähinnä todistajan roolissa sen jälkeen kun poliisi on saanut tekijän kiinni. Kuitenkin hänen pitäisi olla keskeinen hahmo koko prosessin ajan; yhteiskuntahan on vasta toissijainen uhri.

Viirteen mielestä myös korvausjärjestelmän kehittämistä pitäisi harkita. – Valtion pitäisi korvata rikosvahingot uhrille välittömästi, eikä niin että uhri itse joutuu peräämään niitä monelta taholta. Tietenkin tekijä joutuisi korvamaan ne takaisin yhteiskunnalle. Sitä kautta se toimisi hyvin. Nythän korvataan paljon vakuutusten kautta, mikä on epäoikeudenmukaista ja epätasa-arvoista. Köyhillä ei ole niihin varaa ja kaikki eivät ymmärrä ennakoida mahdollista vahinkoa tai rikosta maksamalla säännöllisesti vakuutusmaksuja.

Lisäksi hän haluaa kiinnittää huomiota yhteisön hoidon tarpeeseen, kun jollakin alueella tapahtuu huomattava, julkinen rikos.

– Törkeä rikos tavallaan ”raiskaa” taloyhtiön ja alueen. Rikos tekee sivullisistakin uhrin. Esimerkiksi vanhusten ja lasten pelot saattavat jatkua kauan. Rikos täytyisi käydä läpi ihmisten kanssa ja todeta, että mitä on tapahtunut, miten tulevaisuudessa voidaan välttää vastaava vai onko teko harvinaisen. Yhteisön hoitamisessa ja tukemisessa tarvitaan poliisia, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä ja kirkon väkeä. Olisi todennäköisesti myös ennaltaehkäisevää, jos nämä asiat otettaisiin vakavasti, jotta ei kävisi niin, että pikkupojat pyrkivät yksin käsittelemään tapahtunutta matkimalla sitä mikä pelottaa ja alkavat leikkiä kovanaamaa.

VANKEINHIDOLLE UUDENLAISTA ROOLIA

Viirre muotoilee, että yksi kirkon kriminaalipolitiikkaan liittyvistä tehtävistä on olla solidaarinen mutta kriittinen valtion kriminaalipolitiikkaa kohtaan.

Ensimmäisessä piispojen ja vankeinhoidon tapaamisessa vuonna 1973, arkkipiispa **Martti Simojoki** totei, että ”minä en ole rangaistuksen kannalla, rangaistus oli hänen päällensä, jotta meillä rauha olisi.” Eli kirkon ratkaisu ei ole rankaiseminen vaan sovittelu ja yhteisörauhan takaisin saaminen. Ihmi-

nen on heikko ja tekee joskus typeryyksiä, ja niihin pitäisi pysähtyä ja miettiä, miten päästään eteenpäin. Hänestä kriminaalipolitiikan ylimalkaankin pitäisi kehittyä tähän suuntaan.

– Juhani Iivari puhuu kirjassaan konfliktiklinikasta. Mielestäni vankeinhoidossa voisi olla tällainen selvitysklinikka, jossa keskeistä on, miten teko selvitetään. Vastuu jäisi tekijälle ja yhteisö olisi tukemassa häntä kantamaan vastuunsa ja ehkä vähän painostamaankin siihen suuntaan. Silloin vankeinhoidon perusluonne olisi jokin muu kuin vartiointi, Viirre ehdottaa.

– Olen aina edustanut tietynlaista abolitionismia enkä vielääkään usko, että kome-rossa ihmisestä tulee parempi. Vaikka vankeinhoidon puitteet voivat nykyään näyttää hyvältä, järjestelmän järjellisyys ja hyväksyttävyyys ihmisarvon kannalta on arvoitus. Vaihtoehtoja on vaikea keksiä, mutta vankilaa ei koskaan saa pitää moraalisesti itsestään selvänä.

Viirre kaipaakin enemmän sosiaalieetikkoja, jotka uskaltavat kysyä, mitä varten tämä yhteiskunta on ja ovatko ne arvot, joista puhutaan, todellisuutta. ■

Moniammatillista yhteistyötä paikallisessa rikoksentorjunnassa

Tehokkaat toimet rikollisuuden ehkäisemiseksi ja turvallisuuden parantamiseksi ovat yleensä paikallisia. Minkälaisia vaikeuksia on kohdattu, kun on yritetty luoda moniammatillisia yhteistyöverkostoja ja miten niistä voidaan päästä yli? Näistä keskustelvat poliisin, sosiaalitoimen, koulun ja aluekehityksen edustaja.

Keskustelijat ovat (vas.) Tampereen aluekehityspäällikkö Kirsti Lahtinen, Tampereen apulaispoliisipäällikkö Ari Sarjanen, Pirkkalan yläasteen rehtori Antero Saksala sekä Keravan sosiaali- ja terveysjohtaja Varpu-Leena Aalto.

Ari Sarjanen: Rikollisuuteen on erilaisia syytä ja myös parempi vaikuttavuus saadaan käyttämällä erilaisia keinoja samaan aikaan. Pelkistäen voidaan sanoa, että rikoksentorjunnassa on kaksi keinoa: sosiaalipreventio ja fyysisen ympäristön toimintojen järjestäminen.

Varpu-Leena Aalto: Sosiaali- ja terveystoimissa voidaan kavahtaa, jos sanotaan että tehdään tämä toimenpide rikoksentorjunnan näkökulmasta. Se kun tehtäisiin joka tapauksessa sosiaalipoliittisesta näkökulmasta tai avun tarjoamiseksi ihmisen ongelmaan. Esimerkiksi ”varhaisen puuttumisen” toimenpiteet ovat varmasti myös rikoksentorjuntaa. Kaikista ongelmallisista tilanteista on kai se, jos joku raunioittaa toimenpiteillään jonkun toisten tavoitteet. Moniammatillisessakin yhteistyössä yhteinen tavoite silti varmaan löytyy. Se voisi olla vaikka syrjäytymisen ehkäisy.

Antero Saksala: Koulun toimista oikean ja väärän opettaminen on edelleen jos mikä ennaltaehkäisevää. Se on nykyään hämärtyneen enemmän tai vähemmän. On aivan oikein, että koulussa on selkeät pelisäännöt tässä suhteessa. Yhteistyö on tosi tärkeää, ja olen kokenut koulun aina saaneen tukea poliisilta ja sosiaalitoimelta.

Kirsti Lahtinen: Kunnallisten turvallisuusyhteistyöverkostojen rakentamisessa on onnistuttu sekä hyvin että huonosti. Oleellisin asia on yhteinen näkemys tavoitteesta ja suunnasta. Ei sen ole niin väliä, tekeekö esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimi töitä jonkun muun kuin rikoksentorjuntayhteistyön tavoitteen hyväksi. Isoin ongelma kai on ollut, että turvallisuusyhteistyössä kuvitellaan tarvittavan paljon lisäresursseja, vaikka enemmän on kyse niiden yhdistelemisestä ja suuntaamisesta.

Sarjanen: Jakohan voidaan tehdä myös

niin, että puhutaan yksilön tai ryhmän alttiudesta tehdä rikoksia ja toisaalta opportunistisesta ”tilaisuus tekee varkaan” tyyppisestä rikollisuudesta. Alttiuden suhteen puhutaankin juuri syrjäytymisen torjunnasta: hyvinvointivaltion peruspalveluista ja hyvästä yhteisöstä, ja silloin ei tarvitsekaan puhua turvallisuudesta. Sen sijaan opportunististen tekojen estämiseksi pitää olla tietty kontrolli ja järjestelyjä. Kun tämä jako on pystytty tekemään, on tärkeää, ettei tuhota toisten juttuja. Esimerkiksi Tampereella on poliisilaitoksen vieressä puhtaisten neulojen vaihtopiste. Miten hoidon ja kontrollin tasapaino saavutetaan tässä fyysisessä ympäristössä? Tässä poliiseilla on ohjeena, että siihen ei saa ”mennä kytkiksellä”, mutta ei se myöskään ole huumeidenkäyttäjien turvasatama, jossa ollaan kontrollin ulottumattomissa.

Tällainen valistukseen ja "uskoontuloon" perustuva vapaaehtoinen viranomaisliike ei välttämättä ole kovin kauaskantoinen ja turvallisuutta tuottava, kritisoi **Ari Sarjanen**.

➔ **Saksala:** Nivelkohta, joka jatkossa tarvitsee yhä enemmän yhteistyötä, on se vaihe, kun nuoret päättävät peruskoulun ja se joukko, joka jää jatko-oppilaitosten ulkopuolelle. Olen huomannut, että kun koulussa on jaksettu kannattaa "heikkoja jalkoja" vielä siinäkin vaiheessa ja seurata nuorta, on jotain ehkä ehkäistykin. Yleisesti näen, että paljon nuorten ongelmia häviäisi, kun heillä olisi jo 15-vuotiaasta alkaen kesätöitä. Kun resursseja ei ole paljon, pitäisi osata blokata ne joukot, jotka tukea tarvitsevat ja panostaa sinne.

Lahtinen: Jollain lailla yhteistyötä vaijaa mielestäni hyvin inhimillinen ongelma eli se, että tekijöitä on paljon ja kenttä on laaja. Kuitenkaan tämä ei oikein kuulu kenellekään. Näen solmukohdaksi, että jollakin kuitenkin pitäisi olla vetovastuu.

Aalto: Turvattomuudestaan on ollut tutkimuksiakin, mutta ei siitä, milloin ihminen kokee olonsa turvalliseksi. Kyse on myös siitä, mitä nuorisotoimi tekee; se on usein avainasemassa rikosentorjunnan asioissa. Nuoriso helposti syyllistetään ja sitä pidetään uhkatekijänä. Myös muista kulttuureista tulleita mielellään epäillään.

Sarjanen: Pitääkin erotella faktinen turvallisuus eli kuinka paljon todellisuudessa tapahtuu rikoksia ja häiriökäyttäytymistä ja subjektiivinen turvallisuus eli millaiseksi tilanne koetaan. Näillä ei ole selvää linkitystä, mikä myös laajentaa tarvittavien ammattien kirjoja ja keinovalikoimaa. Mielestäni ammatilliset diskurssit ovat lähentyneet hitaasti mutta varmasti muutamina viime vuosina. Ym-

märretään, että rikollisuuden ja turvattomuuden syyt ovat laajoja, useamman näkökulman juttuja ja kaikkia tarvitaan. Toki Suomessa on vielä alueita, joissa turvallisuussuunnitelmat on poliisin vastuulla, mutta valtaosassa paikkakuntia ymmärretään, että turvallisuus on yhteinen asia ja tietynlainen tasapaino tarvitaan. Siihen olen poliisina tyytyväinen, koska emme halua olla määräämässä kaavoittajia, rehtoreita ja sosiaalijohtajia tekemään töitään tämäläisissä yhteiskunnassa.

SALASSAPITOVOLLISUUDESTA

Saksala: Koulumaailmassa moniammatillisuus tulee eniten esille oppilashuolto-työssä. Tietysti siinä ovat tärkeitä henkilökohtaiset suhteet ja luottamus, mutta jotenkin tuntuu, että tänä päivänä lainsäädäntö on tehty ikään kuin jarruttamaan kaikella "salassapitovollisuudella", jota

Keinot motivoida turvallisuusyhteistyöhön ovatkin lähinnä uhata helvetin kauheudella ja luvata taivaan hyvyttä, toteaa **Kirsti Lahtinen.**

eri tahot tulkitsevat kovin eri lailla. Esimerkiksi terveystoimi tuntuu noudattavan sitä viimeisen päälle. Joskus tuntuu, että kaikki hakevat samaa tietoa, joka on jo josain taholla, mutta luottamusta ei ole jakaa sitä. Koetteko muut samalla lailla?

Aalto: Tiedon saamiseksi yhteiseen käyttöön on kyllä keinoja. Keravalla on asia hoidettu niin, että asiakkaalta on pyydetty lupa tiedon käyttöön moniammatillisessa ryhmässä. Myös sosiaalihuollon asiakkaan asemaa koskevassa laissa piti helpottaa sitä, että poliisillekin voidaan antaa enemmän tietoja suoraan.

Sarjanen: Normikuvio on hallinnonaloittain rakennettu eikä sitä tietääkseni ole missään tarkasteltu prosessina, joka kulkee eri viranomaisten lävitse suhteessa asiakkaaseen. Käsittääkseni se aiheuttaa aitoja ongelmia. Ymmärrän, että terveydenhuollossa potilaan oikeussuojan täytyykin olla erittäin korostettu, mutta kyllä jotain voitaisiin tehdäkin eli osittain se on myös tahtokysymys.

Aalto: Terveystieteiden lainsäädännöllä aika tiukat ja pitkät juuret, tosin julkisuuslaki ja uusi henkilötietolaki varmaan jotain muuttavat ja tarkentavat. Mutta pitää tietää, miten ketju kulkee. Lainsäädännössä on säännökset tietojen salassapidosta ja luovuttamisen edellytyksistä. Poliisi voisi joskus saada terveystiedon sosiaalihuollon kautta, muttei suoraan terveydenhuollosta, silloin kun poliisi yhdessä sosiaalihuollon kanssa selvittää lapsen etuun liittyviä asioita. Esimerkiksi lasten pahoinpitelyihin liittyvissä asioissa sosiaalihuolto saa paperit, mutta poliisi haluaisi kaikki suoraan, vaikkei kyse olisi rikoksesta, josta seuraisi 6 vuoden vähimmäisrangaistus.

KUNNALLISESTA BYROKTATIASTA

Lahtinen: Yksi ongelmakuvio turvallisuusverkostoissa on, että yhteistyötä tehdään paljon muidenkin kun kunnan viranomaisten kanssa, esimerkiksi seurakunnan, poliisin ja monenlaisten järjestöjen

Koulun toimista oikean ja väärän opettaminen – jos mikä – on edelleen ennaltaehkäisevää, arvioi **Antero Saksala**.

ja vapaaehtoisten kanssa. Olen havainnut, että ulkopuolisen on äärettömän vaikea ymmärtää kunnan organisaation tapoja toimia ja tehdä päätöksiä. Puolestaan kuntoimin kunnan viranomaisena, minulla ei ole mitään käskyvaltaa sen ulkopuolelle.

Saksala: Juuri näin, EU:n sisällä harmonisoidaan lainsäädäntöä, muttei sovitteta yhteen hallintokuntien byrokratiaa oman kunnan sisällä.

Aalto: Vuoden alustahan tulee uusi hallintolaki, jolla koetetaan saada helpompaa hallintoa. Mutta ottaisin esille myös yhteisen kielen puuttumisen. Meillä on kolmella kunnalla kaksi yhteistä sosiaalityöntekijää kihlakunnan poliisilaitoksella, ja kokemukseni mukaan yhteistyö toimii molemmin puolin. Kun ollaan pienessä 30 000 asukkaan ja 30 km² kunnassa, tuttavuussuhteet ylittävät byrokrattisia rajoja. Isoissa kaupungeissa ongelmat ovat tietysti toiset. Keravalla turvallisuussuunnitelma tehtiin kahden naapurikunnan kanssa yhdessä. Ennaltaehkäisevän työn toimikunta, joka koordinoi turvallisuussuunnitelman toteutumista, on ollut Keravalla jo kymmenen vuotta ja rahaakin on käytettävissä ennaltaehkäisevään työhön. Tosin kahdesta muusta kunnasta tällainen toimikunta puuttuu emmekä tiedä, ketkä tai mikä elin siellä vievät koordinoitusti turvallisuusasioita eteenpäin.

Sarjanen: On selvää, että kaikissa yhteisöissä sisäisten osalaatikoiden välissä on ongelmia yhteistyössä enemmän tai vähemmän. Sen vuoksi tällainen verkosto, johon kuuluu valtiota ja kuntaa, yri-

tyselämää, vapaaehtoissektoria, on haasteellinen. Luotetaan siihen, että opit tuntemaan jonkun, mutta entä jos näin ei käy vaikka toimintakulttuurierojen vuoksi. Lisäksi homma on viety vapaaehtoispuolelle ja on vain sellaisia houkuttimia kuin kunnan vetovoima ja humaani työ, mutta kun pitäisi saada resursseja ja työvoimaa ja tehdä ihan aidosti yhdessä eikä vain välillä kertoa tekemisistään. Onhan tämä vaikeaa, kun vertaa kollegoiden kertomuksiin Iso-Britanniasta, jossa kaikki on lailla velvoitettu toimimaan yhdessä ja on seurantaa. Toisaalta turvallisuus Suomessa on kuitenkin EU:n parasta eli tarvetta on vähän vaikea perustellakin.

Lahtinen: Keinot lähinnä ovatkin uhatta helvetin kauheudella ja luvata taivaan hyvyyttä. Oikeasti ei ole mitään kättä pitempää. Lisäksi tähän on ollut seutukunta-ajattelu, mikä on tietysti erittäin hyvä ajatus. Tampereella yritetään rakentaa yhteistyötä seitsemän kunnan kanssa. Mutta kun jo jokaisen kunnan sisällä on omat kulttuurit, seutukunnallinen yhteistyö on vielä vaikeampaa ennen kuin ihmiset oivaltavat, että tämä voi tuoda minulle tuloksia myöhemmin.

Saksala: Minä ainakin annan ruusuja siitä, että poliisi on tullut aktiivisesti muihin hallintokuntiin ja hakenut yhteistyötahoja. Koulumaailma on sittenkin varmaan usein sisäänpäin pyörivä kokonaisuus. Sosiaalitoimessakin on varmaan niin paljon työpainetta, että mahdollisuuksia ei aina nähdä. Yksi kunnallishallinnon ongelma mielestäni on, että kuvitellaan, että asiat ratkeavat, kun tehdään suunnitelmaa toisensa perään itse työn tekemisen sijaan.

Sarjanen: Toimintakulttuurien ero näkyy hyvin, kun puhutaan varhaisesta puuttumisesta ja nopeasta reagoinnista. On luonnollista että poliisi action-organisaatio – olemme monesti parempia tekemään kuin lukemaan. Muilta vain samaa meininkiä on vaikea löytää. Yksi ongelma on myös vallan näkökulma: kuka

määrittelee ongelmat, keihin ja millaisia toimenpiteitä kohdistetaan, ketkä saa osallistua ja kuka valvoo, mikä tällaisen verkoston on läpinäkyvyys. Säätämätön juttu johtaa helposti myös näihin ongelmiin.

Aalto: Tässä kolmen kunnan turvallisuusstrategiassa oli mukana kaikki mahdollinen sosiaali- ja terveystoimesta, koulutoimesta, nuorisotoimesta, liikunta-toimesta ja kaikesta mahdollisesta. Kun tarpeeksi pitkälle ajattelee, kaikki toimitahan joko tukevat turvallisuutta ja hyvää elämää tai sitten raunioittavat sitä.

FYYSISESTÄ YMPÄRISTÖSTÄ

Sarjanen: Fyysisen ympäristön kautta turvallisuusverkostoihin luontevasti kuuluisi kaavoitus. Perinteisesti sitä on vaikea saada mukaan. Tampereen kaupunkisuunnitteluporukkaa täytyy kyllä kehua. →

Kaikkein ongelmallisin tilanne yhteistyössä on kai se, jos joku raunioittaa toimenpiteillään jonkun toisten tavoitteet, sanoo **Varpu-Leena Aalto.**

➔ **Aalto:** Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointi tulee lähelle rikollisuusvaikutusten arviointia. Siinä taas monen ammattikunnan kieli on erilaista. Oli vaikea tehdä ymmärrettäväksi, mitä sosiaalinen voisi olla kaavoituksessa. Saasteet ja jätteet ovat mitattavia ja paljon helpompia.

Saksala: Kaava-asiat kuitenkin kiinnostavat monia ihmisiä. Kun käydään aitoa vuoropuhelua ja asiat saavat saa jo kaavassa hyväksynnän, se varmasti tuottaa turvallisuutta.

Lahtinen: Kokemukseni mukaan kaava-prosessi menee jotenkin helposti, koska kuvassa näkee jo etukäteen, millaisia rakennuksista ja teistä tulee. Mutta sosiaalinen on ilmassa roikkuva, sitä on vaikea muuttaa rahaksi ja perustella, koska voimme vain sanoa, että kokemuksemme mukaan siitä seuraa tätä, mutta emme voi olla siitä varmoja.

ENNALTAEHKÄISYN SÄÄSTÖISTÄ

Aalto: Yksi ongelma on kunnan budjetti-vuosi, koska rikosentorjunta-asiat ovat sellaisia, joiden säästö on harvoin budjettivuoden aikana mitattavissa. Ennaltaehkäisevä sosiaali- ja terveystalitiikka on vähän samanlaista. Nämä ovat pitkäjän-teisiä asioita, mutta pitkittäistutkimuksia ei tehdä kovinkaan monista asioista.

Saksala: Jos sanon toisen roolini eli luottamushenkilön näkökulmasta, jos kaikki luvattu ennaltaehkäisevä säästö toteutuisi, eihän meidän tarvitsisi veroja kerätäkään. Jotenkin sillä liian paljon perustellaan määrärahoja, vaikka ymmärrän hyvin, että totta kai säästöjä myös tulee.

Aalto: Olen samaa mieltä, kun olen istunut ministeriössä apulaisosastopäällikönäkin sillä osastolla, joka teki ehkäisevää sosiaali- ja terveystalitiikkaa. Sana on kärsinyt inflaation, kun kaikkea perustellaan ennaltaehkäisyllä.

Sarjanen: Sosiaalipreventiossa ennaltaehkäisyssä käytetään paljon erilaisia keinoja. Varmasti lähes kaikilla on jonkinlainen merkitys, mutta kun resurssit ovat vähäiset, pitäisi löytää ne, joilla on suurin merkitys ja ne pitäisi kohdentaa niihin kohtiin, joihin niillä on isoin vaikutus. Esimerkiksi juuri näihin peruskoulun päättäviin ja väkivalta- ja päihdeongelmaperheisiin. Maailmalta löytyy tutkittua tietoa siitä, millä saadaan paras vaikuttavuus.

Aalto: Keravalla tehtiin hallinnollinen selvitys ennaltaehkäisevästä työstä. Sellainen raportti kyllä saatiin aikaan, mutta on vaikeampaa sanoa, mitä se oli todella vaikuttanut. Vaikuttavuudesta kiinnostuneita tutkijoitakaan ei oikein löydy ja heidät pitäisi saada jo hyvin aikaisessa vaiheessa mukaan. Pitkittäistutkimuksia on käytössä terveydenhuollossa, mutta sosiaalipuolella poliittisia päätöksiä tehdään harvemmin tutkimuksen perusteella.

Lahtinen: Pitkäjännitteisyydessä paikallisin vielä kunnan vuosittaisiin budjet-teihin ja valtuustojen nelivuotiskausiin. Esimerkiksi saattaa olla, että kun strategia saadaan valmiiksi, tuleekin uusi valtuusto, joka haluaa erilaisen strategian. Se on ongelma uusissa asioissa, jotka pitäisi ajaa sisään.

TULEVAISUUDESTA

Aalto: Puhutaan mistä tahansa elämän-alueesta, myös rikosentorjunnasta, asiat alkavat olla niin monimutkaisia ja tarvitaan niin monenlaista osaamista, ettemme pärjää kuntatasolla sen enempää kuin valtakunnan tasollakaan, jos emme osaa hyödyntää eri ammattien asiantuntijuutta ja löydetä yhteistä kieltä. Itse pidän hyvänä, että rikosentorjunnasta ja turvallisuudesta on ryhdytty keskustelemaan, koska sen kautta aukeaa uudenlaisia yhteistyökanavia ja kumppaneita. Joku on sanonut, että mitään uutta ei olisi koskaan tapahtunut, jos ei olisi ihmisiä, jotka uskovat muutokseen ja johonkin parempaan. Keravalla tähän toimintaan ainakin on oltu tyytyväisiä ollaanpa tehty sitä mistä näkökulmasta tahansa ja toimenpiteillä on varmasti ollut vaikutusta turvallisuuteen.

Lahtinen: Oikealla tiellä varmasti ollaan, mutta vauhti voi olla erilainen.

Sarjanen: Silti turvallisuuden kannalta tällainen uskoontuloon tai valistukseen perustuva vapaaehtoinen viranomaisliike turvallisuusasioiden ympärillä ei välttämättä ole kovin kauaskantoinen ja turvallisuutta tuottava. Jos tätä tosissaan ainakin suuremmissa kaupungeissa haluttaisiin tehdä, se vaatii rakenteita ja panostusta tutkimukseen ja seurantajärjestelmiin. Tuloksetkin täytyy jotenkin osoittaa rahoittajille. ■

Tampereen Muotialan kaupunginosaa on suunniteltu moniammatillisessa ryhmässä. Kokemukset ovat olleet hyviä: Keskinäinen tiedonvälitys on lisääntynyt ja syventynyt, mikä on tuonut valmisteluun uudenlaista laajuutta. Myös linkittyminen hallinnonalojen toimintaan on parantunut.

Muotialan tavoitteiden vuoksi moniammatillinen ryhmä on ollut kätevin tapa hoitaa asioita. Kaikki ovat keskenään yhteydessä eikä toiminta pelkästään vanhan mallin mukaan siten, että kaavoittaja on erikseen yhteydessä kaikkiin. Verkkomaisuus on hyvä asia, sillä se säästää aikaa ja vähentää tavallaan arkkitehdin työtä, kun näkee kaikki yhdellä kertaa. Toisaalta se lisää muiden osallistujien asiaan uuraamaa aikaa, pohtii aluearkkitehti **Sakari Leinonen**.

Muita konkreettisia hyötyjä arkkitehti löytää ryhmän tuomista esityksistä, jotka ovat olleet konkreettisia ja järkeviä. Ne onkin otettu suunnitelmissa lähes suoraan huomioon ainakin jossakin muodossa. Esimerkiksi poliisilta saatu lähialuetietous on

Eri ammattiryhmien yhteistyö tuottaa hyvää suunnittelua

ollut suureksi hyödyksi suunnittelussa.

Koska asioita on paljon on ryhmän tuoma apu auttanut kokonaisuuden hallinnassa ja virheiden välttämässä. Hyödyt näkyvät lisäksi toteutusvaiheessa sujuvuutena.

– Tulevissa hankkeissa Muotialasta saatu kokemus on muillekin osallistujille varmasti hyödyksi, sillä prosessi on silloin jo tuttu. Jatkossa moniammatillinen suunnittelu on ehdottomasti tarpeen ainakin suuremmissa hankkeissa. Tällaisia hankkeita ei voi olla kuitenkaan montaa yhtä aikaa liikkeellä, sillä ne vaativat paljon työpanosta. Aika on suunnittelussakin aina rajallista, teroittaa Leinonen.

PAREMPI MIETTÄÄ ETUKÄTEEN

Ylikonstaapeli **Petri Jokinen** kertoo, että lähtiessään mukaan suunnitteluryhmään ei odotuksia juurikaan ollut. Ensimmäisen vaiheen jälkeen Jokinen on positiivisesti yllätynyt: asioita, joita hän on ryhmässä sanonut ja nostonut esiin, on myös otettu huomioon suunnitelmissa.

– Tässä työssä on nähnyt niin paljon huonoja esimerkkejä joistakin sijoituksista, että toivoisi näiden näkökan-

tojen esiin tuomisen ehkäisevän uusien ongelmapaikkojen syntymistä. Esimerkiksi väärin toteutetut parkkipaikat, tietyt katuosuudet ja puistot ovat alueita, joista voi heti sanoa, että väärin tehtyinä niistä tulee poliisin vakiokohteita. Kaavoitusvaiheessa on luonnollisesti helpompi ottaa näitä asioita huomioon, kuin todeta jälkikäteen, että pieleen meni tällä kohtaa, korostaa ylikonstaapeli Jokinen.

– Poliisilla on paljon katu- ja lähialuetietoutta, joka ei välity suunnittelijoille ja päättäjille tilastojen kautta. Julkisten rakennushankkeiden suunnittelussa pitäisi poliisille kertoa mitä ollaan tekemässä ja kysyä poliisinkin mielipidettä. Tampereella keskustorin parkkiluola on hyvä esimerkki tällaisesta kohteesta, jossa poliisi on ollut mukana omalla tietämyksellään kertomassa asioita, joita myös otettiin suunnittelussa huomioon. Uusi matkakeskushanke ja Ratinan alue ovat tulevaisuuden haasteita.

Jokisen mukaan poliisin osallistuminen tällaiseen ennaltaehkäisevään suunnittelutyöhön on huomattavasti parempi sijoitus kuin se, että useampi poliisi juoksee ongelmien perässä paikkojen

Aluearkkitehti Sakari Leinonen on vetänyt moniammatillista ryhmätöskentelyä Tampereen Muotialan ensimmäisen suunnitteluvaiheen alusta.

valmistuttua. Tietyt paikat houkuttelevat tekemään ilki-valtaa, jonka korjauskustannukset tulevat aina jonkun maksettavaksi. Jos näiltä edes osittain vältytään saamalla vaikuttaa suunnitteluun ja onnistumalla siinä, on siihen uhrattu aika nopeasti säästetty takaisin.

PUISTOT JA MUUT POLIISEILLE TUTUKSI

Yhteistyötä pitäisi tiivistää vielä enemmän puistupuolen kanssa, sillä uusia puistoja tehdään jatkuvasti. Puistot ovat poliisia työllistävimpiä paikkoja ja suunnittelussa voisikin ottaa enemmän huomioon myös poliisin näkökulmaa. Myös tietyt kaupunkimetsiköt ovat paikkoja, joita voisi harventaa esim. leikki-paikkojen ympäriltä, jolloin

Ylikonstaapeli Petri Jokinen on välittänyt poliisin tietoutta suunnittelijoille.

ilkivaltakustannukset varmasti pienenisivät.

Päiväkodit ja koulut ovat poliisia työllistäviä hankkeita suojaisine leikkipihoineen, joita usein hyödyntävät ei-toivotut iltaikäyttäjät. Erilaiset pyörä- ja raideliikennetunnelit ovat melko varmoja poliisi-

Tampereen Nykyaiteen museon kuvataideintendentti Sirpa Joenniemen mukaan taide voi auttaa asukkaita juurtumaan uuteen ympäristöön.

Ympäristöltä vaaditaan laatua, viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Taide voi olla yksi lenkki yhteistyöketjussa.

– Kun taiteilijan osuus voidaan riittävän ajoissa niveltää mukaan hankkeeseen, toteutusvaiheessa saadaan varmasti säästöjäkin. Toisaalta voidaan tehdä sellaisia asioita, joita olisi jälkeenpäin vaikea tehdä. Tämän päivän taide ei tarkoita pelkästään taulun ripustamista seinälle, vaan se voi olla esimerkiksi erilaisia installaatioita tai ympäristötaidetta, pohtii Joenniemi.

– Ympäristöä ajatellaan nykyään laajemmin ja kiinnitetään enemmän huomiota yksityiskohtiin. Ympäristöltä vaaditaan laatua, viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Taiteilija voi olla yksi lenkki tässä yhteistyöketjussa, jossa kaikilla on erilaista osaamista. Kun se saatetaan yhteen, siitä voi tulla jotain sellaista, joka saattaa yllättää kaikki mukanaolijat. Taiteilijoilla on tavallaan lupa tehdä vähän hulluja asioita – jotain sellaista, mitä insinööri tai arkkitehti ei välttämättä voi tehdä. Siten saadaan uutta näkökulmaa asioihin – voidaan ylittää totuttuja rajoja.

TAIDETTA VOI OLLA PARKKIPAICOILLA

Taide voi olla alueen maa-merkki tai kiinnittyä alueen historiaan jollain tavalla. Taiteen avulla voidaan korostaa historiallista jatkuvuutta, joka nykyään muuten saattaa jäädä taka-alalle, kun kaikki rakennetaan uutta ja asukkaatkin tulevat jostain muualta. Taide voi myös auttaa asukkaiden juurtumisessa uuteen ympäristöön.

– Jos taiteilijan suunnitte-

luosuuteen satsataan vähän enemmän, voidaan saada yksilöllisempiä ratkaisuja aikaan. Asukkaatkin huolehtivat ympäristöstään paremmin, jos siinä on "meidän paikan" tuntua.

Joenniemen mukaan taiteella voi olla asuinalueella monia kohteita ja muotoja. Varsinainen haaste taiteelle voisi olla esimerkiksi parkkipaikkojen viihtyisyyden nostaminen. Yleensä ne ovat tylsiä ja ikäviä. Taidetta voi olla aidossa ja muureissa sekä kadun kalusteissa, kuten istuimissa, oleskeluryhmissä ja valaisimissa. Onpa kaupungille joskus tehty sähkökaapeihinkin tilapäisiä taideteoksia – pysyviä ei saa tehdä. Pakollisista asioista voidaan tehdä ikään kuin koristeita. Rakennuksissa taiteen kohteita voivat olla julkisivupinnoitteet, pääty- ja porraskäytävämaalaukset tai ulko-ovi. Ovi-kin voisi olla yksilöllinen ja helpottaa vieraiden ja lasten kulkua sekä toimia talon käyntikorttina.

Taiteen mukaantulosta asuinalueille ei juurikaan löydy Suomesta esimerkkejä. Askel askeleelta taide kuitenkin ollaan saamaksi osaksi asuinalueiden suunnittelua ja sisällytetyksi esimerkiksi laatuasiakirjoihin.

– Haluamme olla jatkossakin mukana uusien alueiden suunnittelussa. Tämä on haasteellinen ja tärkeä asia, vakuuttaa Sirpa Joenniemi. ■

Kirjoittaja on tiedotussihteeri Tampereen kaupungilla.

→ sin kohteita, luettelee Jokinen.

Tampereella tehdyissä sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa on mukana palvelututannon lisäksi myös poliisin ympäristötietous. Siten niihin saadaan aivan erilainen ulottuvuus, kuin jos ne tehtäisiin esimerkiksi pelkkien tilastojen perusteella.

Muotiala on iso alue ja suunnitteluryhmään osallistumisen myötä osataan arvioida myös alueen mahdollisia tulevia ongelmia ja vaikutuksia poliisin työllistäjänä. Esimerkiksi tiedot rakennuskannasta ja liikenneväylistä antavat poliisille paljon hyödyllistä ennakkoinformaatiota, koska niiden tuomat ongelmat näkyvät heti mm. valvontapyynnöissä.

TAIDE OSAKSI NORMAALIA ELÄMISTÄ

Tampereen Nykyaiteen museon kuvataideintendentti Sirpa Joenniemi on ollut muka-

na ensimmäistä kertaa rakennetun ympäristön suunnitteluprosessissa Muotialassa.

– Se on aivan oma maailmansa, joka on enemmän arkkitehtien ja insinöörien aluetta, eikä siihen ole kovin yksinkertaista sukeltaa. Pidän itsekin tämäntyylistä osallistumista varsin hyvänä tapana, vaikka varsinaisia tuloksia ei toistaiseksi ole olemassa. Taidetta on perinteisesti mietitty viimeisenä kaiken muun valmistuttua. On katsottu, jäikö jotain paikkaa, joka kaipaaisi tai johon voisi sijoittaa jotakin. Myös taiteilijat ovat valitelleet, että heidät otetaan mukaan vasta, kun kaikki muu on jo valmista.

Joenniemi pitää hyvänä kehityksenä sitä, että kunnan kaavoituksesta ja suunnittelusta vastaavat tahot ovat ottaneet taiteisiin päin yhteyttä ja että silläkin puolella asiaa pidetään tärkeänä jo suunnitteluvaiheessa.

Väkivaltarikollisuuden ehkäisy kaupungeissa

Suomen suurilta kapungeilta kyseltiin paikallisesta väkivaltarikollisuudesta ja miten sitä on yritetty ehkäistä. Vastausten mukaan jo tällä hetkellä tehdään paljon työtä eri tyyppisen väkivallan vähentämiseksi ja varsin innovatiivisiakin vähentämiskeinoja on keksitty – mutta paljon on vielä tehtävääkin. Yhteistyö on ehkäisytoimissa olennaista.

Suomalainen väkivalta ongelma näyttää pysyneen suhteellisen vakaina viime vuosina. Tilastoidun pahoinpitelyrikollisuuden määrä lisääntyi 1990-luvun aikana, mutta kasvu ei enää viime vuosina ole jatkunut. 1990-luvullakin tapahtunut tilastoidun rikollisuuden lisääntyminen näyttäisi uhritutkimustulosten valossa johtuneen ensisijaisesti rikosten ilmoitusalttiuden kasvusta. Väkivallasta puhutaan nykyisin entistä avoimemmin ja väkivaltarikosten poliisille ilmoittamisen tärkeyttä on painotettu.

Kansainvälisessä vertailussa Suomi kuitenkin sijoittuu korkean väkivaltariskin maihin. Kansallista rikosentorjuntaohjelmaa tullaankin tulevaisuudessa fokusoimaan väkivallan ehkäisemiseen.

Suomen kuntaliitto ja rikosentorjuntaneuvosto järjestivät kesäkuussa seminaarin väkivallan ja sen uhan vähen-

tämisestä. Seminaarin kohde-ryhmänä oli 12 Suomen suurinta kaupunkia. Taustamateriaalin kokoamista varten osallistujille lähetettiin kysely, jolla selvitettiin paikallisen väkivaltarikollisuuden määrää ja muotoja, kaupunkien valmiuksia väkivaltilanteen seuraamiseen sekä minkälaisia toimia väkivallan vähentämiseksi kaupungeissa oli otettu käyttöön. Tämä kirjoitus keskittyy kyselystä saatuihin tuloksiin ja rikosentorjuntaseminaarissa käytettyihin puheenvuoroihin.

MITÄ KAUPUNGEISSA TEHDÄÄN VÄKIVALLAN VÄHENTÄMISEKSI?

Kyselyssä pyrittiin arvioimaan, miten väkivaltaongelmat ovat olleet huomion kohteena paikallisessa turvallisuussuunnittelussa. Useissa kaupungeissa väkivallan ehkäisy on osa kaupungin laaja-alaista turvallisuusstrategiaa tai rikosentorjuntaohjelmaa.

Eräissä rikosentorjuntaohjelmissa on tosin painotettu vain joitain väkivallan osa-alueita, esimerkiksi lähisuuhdeväkivaltaa. Joissakin kihlakunnissa väkivalta on otettu poliisin toiminnan painoalueeksi.

Useimpien ohjelmien ja strategioiden lähtökohtana on yhteistyö eri viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen välillä. Eri tahojen toiminta on pyritty saamaan samansuuntaiseksi poikkihallinnollisilla yhteistoiminnalla ja seurannalla. Kansallisen rikosentorjuntaohjelman Turvallisuustalkoiden vaikutuksesta valtaosaan maamme kunnista on luotu rikosentorjuntaohjelmat. Monissa kaupungeissa työ on vielä kuitenkin kesken. Yhteistyöverkostot on synnytetty ja suunnitelmia on laadittu, mutta toteutus on vasta aluillaan.

Monissa kaupungeissa on pyritty kohti kokonaisvaltaista otetta väkivaltaongelmien käsittelyssä. Väkivallan ehkäi-

sy kytkettiin usein muihin kunnan vastuulla olevien ongelmien ratkaisuihin, esimerkiksi syrjäytymisen ja päihteyden käytön vähentämiseen.

Parhaimmillaan turvallisuuteen ja rikosten ennalta ehkäisyyn vaikuttaminen nähdään kilpailuetuna kaupungille. Luomalla asuin- ja elinympäristöstä turvallinen ja viihtyisä vaikutetaan ihmisten asuinpaikkavalintoihin ja yritysten valintoihin toimintojensa sijoittamisessa. Toisaalta vauraus ja kansainvälistyminen voivat luoda myös uusia uhkakuvia kaupunkikulttuuriin.

Yleisesti pidettiin tärkeänä turvallisuussuunnittelun perustamista luotettavalle tietopohjalle. Pyrkimyksenä on saavuttaa mahdollisimman järkevä ja totuudenmukainen informaatiopohja. Strategisen suunnittelun tulisi perustua riskikartoituksiin, turvallisuuskyselyihin ja muuhun systemaattiseen tiedonkeruu-

Vastauksissa painotettiin sitä, että väkivallan ehkäisyssä tulee pureutua väkivallan juuriin

→ seen. Kaupunkien vastauksissa tuli kuitenkin selkeästi ilmi, että vielä ei ole käytössä riittävän käyttökelpoisia indikaattoreita turvallisuussuunnittelun pohjaksi.

Monissa kaupungeissa turvallisuutta on pyritty parantamaan realistisella tiedottamisella, esimerkiksi järjestämällä väkivallan ehkäisyseminareja ja muita vastaavia tilaisuuksia. Joissain kaupungeissa paikallinen media on ottanut tehtäväkseen käsitellä väkivaltuongelmaa eri näkökulmista. Esimerkiksi paikallislehtiä on voitu hyödyntää yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Avoin tiedottaminen onkin tärkeää. Esimerkiksi Vantaalla matkapuhelinryöstöt ovat lähes loppuneet avoimesta tiedottamisesta ja tehostetusta rikostutkinnasta johtuen. Vantaan Sanomissa julkaistiin erityisesti nuorille kohdennettuja sarjakuvia rikosentorjunnasta, joista yhdessä käsiteltiin katuväkivaltaa. Sarjakuvan sanomana oli kanssaihmisestä välittäminen ja tavoitteena muun muassa ilmoituskynnyksen alentaminen.

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISY

Lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi kaupunkien eri hallinnonalojen välisiä yhteistyösuhteita ja toimintamalleja ollaan pyritty kehittämään siten, että tieto perheväkivallasta kulkisi sosiaaliviranomaisille mahdollisimman nopeasti. Erittäin tärkeänä pidetään sitä, että ilmi tulleita tapauksia ei haudata, vaan että

moniongelmaisia perheitä pyritään auttamaan. Merkittävä konkreettinen uudistushanke on sosiaalityöntekijän sijoittaminen työskentelemään poliisiaseman tiloissa. Sosiaalityöntekijän läsnäolo mahdollistaa nopean informaatiokulun ja lastensuojelutoimien nopean käynnistämisen. Tästä toiminnasta on saatu erittäin hyviä kokemuksia.

Useissa kaupungeissa on järjestetty toimintaryhmiä väkivaltaa kohdanneille naisille. Yksi mahdollisuus on ottaa käyttöön ns. seulontamalli, jossa pienten lasten äitejä haastatellaan koetun väkivallan kartoittamiseksi. Väkivaltaiten miesten ryhmät ovat muodostuneet vakiintuneiksi toimintamalleiksi ainakin Espoossa ja Oulussa. Kokemukset ovat olleet erittäin myönteisiä. Oulussa on toteutettu järjestely, jossa paikallisen ensi- ja turvakodin ammattityöntekijä saapuu keskustelemaan perheväkivallasta kiinnitettujen kanssa ennen heidän vapauttamistaan. Ryhmätyöskentelyä on kokeiltu myös väkivaltaa kokeneiden lasten kanssa. Tällöin on käytössä toiminnallisia menetelmiä, kuten kuvataideterapiaa ja musiikkiterapiaa.

Vanhuksille on järjestetty avustajatoimintaa ja ennalta ehkäiseviä kotikäyntejä vanhusten luo. Myös teknistä apuvälineistöä, kuten turvpuhelimia, on otettu käyttöön. Toisaalta vanhuksiin kohdistetussa työssä todettiin olevan vielä runsaasti kehittämisen mahdollisuuksia.

Varsin uudenlaisia innovatiivisiakin menetelmiä on suunniteltu. Esimerkiksi Kuopiossa perheväkivallasta epäillylle tehdään ampumaselain mukainen hallussapitoluvan edellytysten tutkinta, riippumatta siitä onko väkivaltatapauksessa ase ollut esillä vai ei. Uhkana on siten ampuma-aseen hallussapitoluvan menetys, mikä saattaa olla toimiva resepti paikkakunnilla, joissa harrastetaan metsästystä.

NUORISO- JA KOULUVÄKIVALTA

Vastauksissa painotettiin sitä, että väkivallan ehkäisyssä tulee pureutua väkivallan juuriin. Erityisesti lasten ja nuorten kasvuoloihin ja kasvatukseen tulee kiinnittää huomiota. Useissa kaupungeissa on pyritty sosiaalisen kontrollin vahvistamiseen nuorisoväkivallan ehkäisemiseksi. Huomioita on kiinnitetty lasten ja nuorten oleskeluun ulkona iltaja yöaikaan. Muutamissa kaupungeissa on pyritty sopimaan lasten ja nuorten kotiintuloajoista ilmeisesti hyvällä menestyksellä. Yhteiset pelisäännöt tukevat lasten ja nuorten vanhempia heidän kasvatustyössään. Myös nuorisohjaajien ja vanhempien partiointi ajanviettopaikoissa on melko yleisesti toteutettua toimintaa.

Etnisiin ryhmiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi on toteutettu suvaitsevaisuusprojekteja ainakin Vaasassa. Yksi raikkaalta tuntunut ajatus on jalkapallopelien järjestä-

minen siten, että eri etnisten ryhmien edustajat pelaavat sekoitetuin joukkuein.

Koulukiusaamisen ehkäisemiseen on kiinnitetty runsaasti huomioita. Esimerkiksi opetussuunnitelmiin on liitetty koulukiusaamisen ehkäisyyn ja lopettamiseen tähtääviä ohjelmia. Monilla paikkakunnilla on jaettu opetuspaketteja, joissa selostetaan, kuinka kouluväkivaltaan tulisi reagoida. Yhtenä pyrkimyksenä on vaikuttaa koteihin koulun välityksellä. Vaasassa on koottu ”Kodin kansio” vanhemmille, ammattiauttajille ja kasvattajille.

Kiinnostava kehityssuunta on pyrkimys kehittää oppilaiden kommunikointi- ja konfliktinratkaisutaitoja sekä itsehillintää. Kehitteillä oleva vertaissovitellutoiminta on tästä hyvä esimerkki. Koulun järjestyssääntöjen muotoileminen opettajien, oppilaiden ja vanhempien yhteistyönä on myös ollut hyväksi havaittu keino sitouttaa nuoria rakentamaan kanssakäymiseen.

Kaduilla tapahtuvien pahoinpitelyjen ja ryöstöjen ehkäisemisessä keskeistä on turvatomiksi koettujen julkisten paikkojen määrittäminen. Huomioita tulee kiinnittää niihin keskustan ja lähiöiden alueisiin, joissa tapahtuu runsaasti väkivallantekoja. Monet kaupungit ovatkin näin tehneet. Hyväksi havaittu keino on esimerkiksi kaupunginosien asukastoiminnan vahvistaminen. Melko yleistä on ollut poliisin resurssien kohdentaminen ongelmallisille alueille ja valvonnan lisääminen

Väkivaltatapausten tilastointi ja seurantaindikaattorit tulisi rakentaa luotettaviksi ja yhtenäisiksi. Tärkeää olisi luoda pysyvä seurantajärjestelmä.

siellä. Poliisin tarkoituksena on näkyä, olla läsnä ja puutua nuorten turvallisuutta vaarantaviin asioihin. Erityistä huomioita on kiinnitetty viikonloppuihin ja muihin nuorten juhlimisiltoihin. Nollatoleranssi-tyyppistä poliisitoimintaa on kehitetty keskusta-alueiden turvallisuuden parantamiseksi. Varsin yleinen varustautumistapa näyttäisi myös olevan turvakameroiden asentaminen yleisille paikoille.

Katuväkivaltaa pyritään ehkäisemään myös lisäämällä aikuisten näkyvyyttä ongelmapaikoilla. Myös nuoret itse voivat osallistua partiointitoimintaan. Hyvän esimerkkinä on Non-fighting generation –toiminta, johon liittyy koulutusta ja perehdyttämistä väkivallattomiin konfliktinratkaisukeinoihin.

RAVINTOLOISSA TAPAHTUVA VÄKIVALTA

Vastauksista sai vaikutelman, että tällä hetkellä kaupungeissa on entistä aktiivisempi ote ja suurempi kiinnostus ravintoloiden toimintaan anniskelun rajoittamiseksi alaikäisille ja päihtyneille. Ravintoloiden yhteydessä tapahtuvaan väkivaltaan on vastattu järjestelmällisellä tarkastamisella, kouluttamisella ja yrittäjän vastuuta lisäämällä. Lupaviranomaiset ja poliisi ovat yhteistyössä toteuttaneet ravintola anniskelun ja kauppojen vähittäismyyntikiellon valvontaa. Lisäksi muutamissa paikkakunnilla on toteutettu ns. omavalvontahankkeita yh-

dessä alan järjestöjen kanssa. Omavalvontahankkeissa laadittiin ohjeistoa anniskelukiellon ja vähittäismyyntikiellon tehostamiseksi. Myös lähiyhteisöä on pyritty sitouttamaan vähittäismyyntikiellon valvontaan. Eräs hyväksi havaittu keino on säännöllisten palaverien pitäminen ravintoloitsijoiden kanssa. Pyrkimyksenä on ”hyvässä hengessä” vastuuttaa ravintoloitsijoita väkivallan ehkäisyyn. Taustalla vaikuttaa toki pelote alkoholin myyntiluvan peruuttamisesta.

Massatapahtumissa ilmevä väkivallan ehkäisyssä yhteistyö järjestäjän, poliisin, palo- ja pelastusviranomaisen, kaupungin viranomaisten ja vapaaehtoisten kanssa on oleellista. Parhaimmillaan yhteistyö toteutuu siten, että poliisi ja muut yhteistyötahot laativat yhteisen ja yksityiskohtaisen turvallisuussuunnitelman väkivaltatilanteiden ehkäisemiseksi. Hyväksi havaittuja keinoja ovat esimerkiksi päihteettömien juomien tarjoileminen erityisesti nuorille suunnatuissa tapahtumissa. Koulujen päättäjäsriehoissa järjestetyistä alkoholittomista tarjoiluista on saatu hyviä kokemuksia. Tärkeää on myös varmistaa, että yleisötalaisuuksien järjestyksenvalvojilla on riittävä koulutus ja ammattitaito tehtäviinsä.

TYÖTEHTÄVISSÄ ILMEVÄ VÄKIVALTA

Muutamissa vastauksissa kiinnitettiin huomioita työssä kohdattuun väkivaltaan. Eri-

tyisesti sosiaalitoimessa ja poliklinikoilla tapahtuva väkivalta koettiin ongelmaksi. Lisäksi huumeiden ongelmakäyttäjien hoitojärjestelmät mainittiin huomionarvoisena asiana. Työssä tapahtuvasta väkivallasta saadaan nykyisin entistä paremmin tietoa, sillä uusi työturvallisuuslaki aktivoi työntekijöitä yhteydenottoihin väkivaltatapauksissa.

Kaikkien ammattialojen peruskoulutuksessa työssä tapahtuvan väkivallan ehkäisyyn ei kuitenkaan kiinnitetä riittävästi huomioita. Esimerkiksi eräs poliisin edustaja arvioi, että turhan usein väkivaltaongelmien ehkäisyssä käännytään poliisiin puoleen, vaikka väkivaltaongelmien ehkäisy pitäisi nivoa kiinteästi eri ammattiryhmien koulutukseen ja työsuojeluun. Muutamat kaupungit tosin ilmoittivat järjestävänsä koulutusta omalle henkilöstölleen. Työpaikoilla on pyritty siihen, että työtiloista löytyy toimintaohjeet väkivalta-, uhka- ja kriisitilanteiden varalle.

MITÄ OLEMME OPPINEET?

Kaupungeissa ja kunnissa tehdään jo tällä hetkellä paljon työtä eri tyyppisen väkivallan ehkäisemiseksi. Tärkeää on kuitenkin pitää mielessä, että yhteistyö on voimaa väkivallan vähentämiseksi tehtävässä työssä. Kaikissa suurissa kaupungeissa on muodostettu verkostoja ja laadittu ohjelmia väkivaltaongelmaan puuttumiseksi. Tehtävä ei kuitenkaan ole helppo. Kaupungin viran-

omaisten, poliisin, seurakuntien ja vapaaehtoisjärjestöjen tulee yhteistyössä miettiä, millä tasolla ja miten erityyppiin väkivaltaongelmiin puututaan. Yleensä eri tahoilla on yhdensuuntaisia näkemyksiä siitä, mihin tavoitteisiin sitoudutaan. Ongelmana kuitenkin usein on löytää keinot ja rahoitus. Projektien avulla saadaan usein toiminta alulle, mutta hyväksi havaitun toiminnan jatkuvuus olisi pystyttävä turvaamaan.

Useissa kaupunkien edustajien lähettämissä vastauksissa tuli ilmi, että väkivaltatapausten tilastointi ja seurantaindikaattorit tulisi rakentaa luotettaviksi ja yhtenäisiksi. Kaupungeissa tulisi tehdä riskikartoitus väkivallan ehkäisemiseksi. Tärkeää olisi luoda pysyvä seurantajärjestelmä sekä viranomaisten että poliittisten päättäjien käyttöön. Seurantajärjestelmien avulla saataisiin tietoa eri hallinnonaloilla tehtyjen toimien kehittymisestä ja se voisi olla apuna resurssiohjauksessa. ■

Kirjoittaja on neuvotteleva virkamies oikeusministeriön kriminaalipoliittisella osastastolla.

Ruorissa puututtiin nuoren elämäntilanteeseen

Helsingin Ruori-projekti osoitti omalta osaltaan, että kohdennetulla nuorisotyöllä voidaan saada myönteisiä tuloksia, mikäli työskentely on riittävän pitkäkestoista ja monipuolista. Ruori oli luonteeltaan ennaltaehkäisevää toimintaa, jota tehtiin nuorisotyön ja perhetyön menetelmin. Parannettavaakin toiminnassa arvioinnin mukaan kuitenkin löytyy.

Helsingissä toteutettiin vuosina 2001–2002 kohdennetun nuorisotyön projekti Ruori. Sen toimintaan osallistui kaikkiaan 43 koulujen, sosiaalitoimen, nuorisotoimen ja muun verkoston ehdottamaa nuorta. Ruoriin valitut nuoret tarvitsivat tukea oman elämänhallintansa parantumiseksi. Heidän ongelmansa liittyivät tarkkaavaisuus- ja häiriökäyttäytymiseen sekä päihteiden liikakäyttöön. Osalla nuorista oli ongelmia mielenterveyden kanssa, esimerkiksi viiltelyä ja masentuneisuutta. Kotiin ja vapaa-ajan viettoon liittyvät ongelmat olivat yleisiä.

Asiakkaiksi ei valittu koviin huumeiden käyttäjiä, vaikeasti mielenterveysongelmaisia tai rankassa rikos- tai laitostieteessä olevia nuoria. Ikäjakama oli 11–18 vuotta. Kahden kolmanneksen kanssa tehtiin ennaltaehkäisevää työtä ja kolmanneksen kanssa kuntouttavaa työtä. Kuvaavaa kaikkien nuorten osalta oli,

että yksittäiset tahot kokivat mahdollisuutensa vaikuttaa nuoren elämään hyvin vaikeaksi tai mahdottomaksi.

ERILAISIA TYÖTAPOJA YHDISTELTIIN

Projekti onnistui muodostamaan erilaisista työtavoista tuloksellisen kokonaisuuden. Nuorisotyön perinteeseen kuuluva työskentely ryhmien kanssa yhdistyi perhetyöhön ja yksilötyöhön. Verkostotyötä Ruori jalosti nuoren arjessa näkyväksi läsnäoloksi ja verkostotyön kautta Ruori onnistui synnyttämään muutoksia nuoren ympäristössä, jotka osaltaan auttoivat myös nuorta muuttumaan.

Nuorista muodostettiin kuusi ryhmää (kolme tyttö ja kolme poikaryhmää, joissa kussakin 3–8 nuorta), joita ohjasivat kolme erityisnuorisotyöntekijää. Ruorin ohjaajat tapasivat nuorten ryhmiä viikoittain. Tarkoituksena oli harjaannuttaa nuoria toimimaan yhdessä toisten kanssa, sietä-

mään erilaisuutta ja huomioimaan toisia ihmisiä. Nuorten kanssa esim. keilattiin, laskeuduttiin kallioilta, ammuttiin jousipyssyillä, pelattiin lautapelejä, tehtiin kevyitä improvisaatioharjoituksia ja valmistettiin ruokaa yhdessä. Leirit olivat olennainen osa toimintaa.

Eri tahojen palautteiden perusteella ryhmätoiminnasta muodostui nuoren elämän kiintopiste. Nuoria kiehtoivat elämyksiä synnyttäneet toiminnot, joissa saattoi leikkiä eikä keskinäinen paremmuus ollut itsestään selvää. Ruualla oli keskeinen sija nuorten arvioinneissa.

Ryhmätoiminta ja sen sisällön johdonmukaisuus eivät olleet Ruorissa itsestään selviä. Toimintatavat eivät olleet loppuun asti hiottuja. Ryhmätoiminnat perustuivat nuorten toiveisiin ja henkilökunnan kekseliäisyyteen. Seikkailukasvatukselle tyypillinen nousujohteisuus, pyrkimys ongelmaratkaisutaitojen ja elämän-

hallinnan vahvistamiseen sekä ryhmäprosessin tukemiseen eivät aina olleet perusteita toimintatapojen valinnalle. Projektin aikana työryhmä laati itselleen seikkailukasvatuksen käyttöä perustelevan dokumentin. Yksittäisissä ryhmäkokoontumisissa ja leireillä dokumentissa kuvatut periaatteet toteutuivatkin. Yksittäiset tapahtumat eivät kuitenkaan liittyneet yhteen suunnitelmallisesti – ainakaan aina. Osittain työtapojen hallitsemattomuus johtui hankkeen epätasaisesta rahoituksesta. Tämä lienee tyypillistä julkiselle hallinnolle, jossa budjettikausi säätelee resursseja. Välillä rahaa piti kuluttaa tuulaamalla, välillä rahaa ei ollut lainkaan.

Yksilötapaamiset painottuvat keskusteluun ja joskus pienimuotoiseen yhdessä tekemiseen oman ohjaajan kanssa. Yksilötyön menetelmiä olivat henkilökohtaiset haastattelut ja keskustelut, konsultointi, henkilökohtainen tuki, koulutuk-

Nuorisotyön perinteeseen kuuluva työskentely ryhmien kanssa yhdistyi perhetyöhön ja yksilötyöhön. Verkostotyötä Ruori jalosti näkyväksi läsnäoloksi nuoren arjessa.

seen tai työelämään ohjaaminen sekä terapeutinen ote yksilön elämäntilanteeseen. Kuntouttavia menetelmiä olivat edellisten lisäksi hoitoonohjaus, rikostensovittelu sekä toimenpiteiden jatkoseuranta. Tukena toimenpiteissä oli moniammatillinen työryhmä sekä nuoren oma sosiaalinen verkosto. Ehkä yllättäen henkilökohtaiset tapaamiset osoittautuivat vaikeaksi työtavaksi nuorisotyön koulutuksen saaneille. Ne mahdollistivat kuitenkin vaikeiden asioiden puheeksioton ja palvelivat sosiaalisen kontrollin ylläpitäjinä.

Ruorissa toimittiin kiinteässä yhteistyössä vanhempien kanssa. Perheiden kanssa työskenteli yksi perhetyöntekijä. Ennen perhetyöntekijän palkkaamista lokakuussa 2001 nuoriso-ohjaajat pitivät vanhempiin yhteyttä puhelimitse, kirjeitse sekä säännöllisissä vanhempainilloissa. Perhetyöllä pyrittiin tukemaan vanhemmuutta monellakin tavalla. Perhetyöntekijä toimi kotimiehenä, jotta äiti pääsi harrastuksiinsa. Vanhempainringeissä keskusteltiin vanhempien esille nostamista asioista. Työntekijällä on tietoa murrosikään liittyvistä asioista ja perheen kehitysvaiheista. Työntekijä saattoi ottaa asioita puheeksi sekä nuorten että vanhempien kanssa. Keskeistä oli rohkaista vanhempia asettamaan rajoja ja ylläpitämään niitä. Monasti tärkeää oli kuunnella, mitä vanhemmilla on sanottavaa.

Nuoren tueksi rakennettu verkosto on ollut olennainen

osa Ruorin toimintaa. Verkosto koostui luonnollisesti nuoren vanhemmista, opettajasta tai kuraattorista ja sosiaalityöntekijästä. Tarpeen mukaan verkostoon liittyi muita toimijoita. Parhaimmillaan verkosto oli nuoren elämässä näkyvillä kaikilla alueilla. Ruorin työntekijä saattoi olla fyysisesti läsnä niin nuoren vapaa-aikana, kotona tai koulussa. Jalkautuneet työntekijät antoivat ruorilaisille signaalin, että asioita todella selvitetään.

Nuorta ympäröivän verkoston asennoitumisen ja toiminnan muutosta Ruorin työntekijät pitävät yhtenä keskeisenä tavoitteenaan – Ruorissa puhuttiin toisen asteen muutoksesta. Ympäristön käyttäytyessä eri tavoin myös nuoren on mahdollista toimia toisin. Työntekijät myös halusivat verkoston jäävän henkiin Ruorin jälkeenkin.

ELÄMÄNHALLINTA JA KOULUTYÖ PARANIVAT

Ruorin loppuarvioinnissa oli mukana 34 nuorta (osa oli muuttanut, osa ei aloittanutkaan). Kaikkien elämänhallinta parani. Ruorissa elämänhallinnalla tarkoitettiin muutoksia nuorena itsessään: esimerkiksi itsetuhoisen käyttäytymisen loppumista; muutoksia sosiaalisissa suhteissa (esim. aggressiivisuuden vähenemistä, tärkeän ihmissuhteen syntymistä) sekä muutoksia sosiaalisessa toiminnassa (suomen kielen taidon paranemista, tavoitteiden selkeytymistä).

Kolmanneksella nuorista

ti huononi jollakin alueella. Erityisesti vanhemmassa ikäryhmässä psyykkiset ongelmat ja päihteiden käyttö saattoivat lisääntyä. Psyykkisissä ongelmassa saattaa olla kyse siitä, että olemassa olevat ongelmat tulivat näkyviin ja havaittiin projektin aikana. Päihteiden käytön kasvu lienee yhteydessä yleiseen kehitykseen.

Koulunkäynnissä valtaosalla (85 %) nuorista tapahtui lievää parannusta. Poissaolot vähenivät ja häiriökäyttäytyminen loppui. Kolmanneksella nuorista arvosanat paranivat. Päästötodistuksen sai kuusi-toista nuorta. Kahdelta todistus jäi saamatta, toiselta lapsen syntymän ja toiselta vaikean psyykkisen sairauden vuoksi.

Ruorilla olisi ollut enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa nuorten koulunkäyntiin varsinkin projektin loppuvaiheessa. Koulumenestyksen parantuminen on merkittävää nuoren itsetunnon kannalta. Ruorin kaltaisen väliintulon tulokset valuvat osittain hukkaan, jos nuori jatkuvasti vastaanottaa viestejä kyvyttömyydestään koenumeroiden ja todistusarvioiden muodossa.

Merkittävien muutosten esteenä oli lähinnä kaksi seikkaa. Toisaalta erityisnuorisotyöntekijät vierastivat opiskelun ottamista työnkohteeksi ja toisaalta joissakin kouluissa yhteistyö jäi katkokselliseksi, kun henkilöt vaihtuivat. Ruorin kokemusten perusteella koulumenestyksen parantaminen edellyttäisi johdonmukaisempaa läksyjen teon tukemista, leirien ja internaatti-

jaksojen hyödyntämistä opiskelussa sekä opetushenkilökunnan kytkemistä tiiviimmin osaksi toimintaa. Todettava on myös, että nuoren kiinnittyminen ryhmään sekä oman elämän hallinnan parantuminen ovat ehtoja koulutyön parantamiselle.

Ruorin toimintatavat saivat kiittävää palautetta sekä nuorilta, vanhemmilta että sidosryhmien edustajilta. Nuorista 60 % ja näiden vanhemmista 65% ja sidosryhmien edustajista 90% arvioi nuorten hyötyn Ruorista. Arviot projektin myönteisistä kokonaisarvioista näyttävät liittyvän ryhmätoimintaan. Harrastusryhmien viikoittaiset kokoukset muodostuivat nuorten elämän kiintopisteiksi.

Projektin aikana erityisnuorisotyöntekijöistä tuli nuorten luottohenkilöjä. Vanhempien arvostusta lisäksi vielä onnistunut perhetyö ja myönteiset kokemukset perhetyöntekijästä. Palautteiden perusteella Ruorin työntekijät olivat nuorten elämäntilanteiden asiantuntijoita. Verkostossa työntekijöillä oli merkittävä rooli nuorta koskevien tietojen välittäjänä. Samalla he toivat verkoston edustaman sosiaalisen kontrollin näkyväksi nuoren eri elämän kentillä.

RUORI-PROJEKTIN OPETUKSET

Ruori saavutti kiistattomia tuloksia, mutta samalla sen toiminnassa itsessään oli lukuisia puutteita ja Ruori paljasti yhteistyökumppaneittensa toiminnassa ongelmia. Risti-

→ riidat ovat kuitenkin osa kehittämisen mahdollistaa vuoropuhelua, jossa unelmat ja teoreettiset ajatukset hioituvat arjen käytännöiksi.

Ruori osoitti, että yhdistämällä eri toimintatapoja ja toimijoita voidaan nuoren elämäntilanteeseen ja elämänhallintaan vaikuttaa ja siten esimerkiksi vähentää varastelua tai ilkivaltaa. Eräänä ehtona näyttää olevan, että väliintulon tulee olla riittävän pitkä. Verrattaessa Ruoria eräisiin muihin vastaaviin hankkeisiin, osoittautui puolitoista vuotta sellaiseksi väliintulon kestoksi, jonka aikana voidaan saada aikaan pysyviä muutoksia.

Ruorin toiminnassa merkittävää oli yhteistyöverkoston tekeminen näkyväksi nuoren arjessa. Pirstoutuneessa maailmassa (koulu, vapaa-

aika, perhe jne.) oli yhtäkkiä nuorisotyöntekijä, joka oli kaikkialla läsnä ja välitti kaikkialle tietoa eri puolilla tapahtuneesta. Jalkautunut verkosto vahvisti sosiaalista kontrollia paitsi Ruoriin kuuluvien nuorten myös näiden ystävien osalta. Työtavalla oli mahdollista vaikuttaa nuoren ympärillä toimivien muiden aikuisten asenteisiin ja toimintaan. Tämä ns. toisen asteen muutos antoi tilaa nuorelle itselleen muuttua.

Hallintokunnat, ammattirajat ja työnkuvat ylittävään yhteistyöhön liittyi luonnollisesti monia ongelmia. Nuorisosiainkeskuksen sisällä keskinäinen kilpailu haattasi luonnollistakin yhteistyötä. Nuorisotoimen, koulujen ja sosiaalitoimen yhteistyö katkeili sosiaalitoimen työnteki-

jöiden vaihtuessa. Sekä koulun että sosiaalitoimen osalta arviointiaineistossa on havaintoja siitä, miten eri tahojen vakiintuneet tavat estävät tai hidastavat uusien tapojen käyttöönottoa. Merkittävä Ruoriin liittyvä havainto on, että huolimatta organisatorisista ongelmista, monet asiat ratkesivat Ruorin työntekijöiden jalkautumisen kautta.

Perhetyön kytkeminen osaksi Ruoria näyttäytyi merkittävänä oivalluksena. Kotien kyvyttömyys hoitaa kasvatustehtäväänsä oli merkittävä nuorten ongelmien taustalla oleva ilmiö. Ruorin nuorten osalta ongelmaa ei voinut ratkaista vaatimalla koteja parempaan toimintaan. Pikemminkin kodit tarvitsivat paljon tukea ja aikaa roolinsa vahvistamiseen. Perhetyöntekijä oli osa Ruorin

moniammatillista tiimiä ja edusti osaltaan arjen verkostoitumista olemalla läsnä sekä kotona että nuorten ryhmätapaamisissa.

Ruori olisi voinut olla vieläkin tuloksellisempi tarkentamalla ja konkretisoimalla elämänhallintaan liittyviä tavoitteitaan. Samalla se olisi voinut olla kunnianhimoisempi kouluun liittyvien tavoitteiden osalta. Koulumenestyksen parantaminen olisi edellyttänyt myös parempaa yhteistyötä koulun puolelta ja koulun toimintatapojen joustamista. ■

KM Atso Juote Kehityspiikki Oy:stä toteutti Ruori-projektin ulkoisen arvioinnin Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskukselle ja sosiaalivirastolle. Raportti löytyy netistä osoitteesta <http://nuoriso.hel.fi/tiedostot/raportit/ruoriraportti2003.pdf>.

■ R I I K K A K O S T I A I N E N

Nuorisotyön näkökulmasta Ruori toimi

Onnistumisen eväät olivat aikaisempien vastaavien projektien pohjan hyödyntäminen, yhteistyökumppanit ja oikeanlaiset työntekijät, **Paula Törnroos** ja **Elina Kuosmanen** arvioivat.

Ruori-projektin ideointi aloitettiin syksyllä 2000, sen jälkeen kun nuorten häiriökäyttäytymisestä oli tullut viestiä eri tahoilta Kaarelan ja Maunulan alueella. Taustalla oli myös läntisen Helsingin alueella tehty jengikartoitus, kertovat Ruorin projektivastaava Paula Törnroos ja aluepäällikkö Elina Kuosmanen Helsingin nuorisosiainkeskuksesta. Ensimmäisissä palaverissa projektia oli suunnittelemassa heidän lisäksi **Leena Mikkola** sosiaalivirastosta ja **Kaarina Saavola** Maunulan

asukasyhdistyksestä.

Rahoitus hankittiin useista eri lähteistä. Kohderyhmänä olivat yläasteikäiset nuoret, jotka hyötyisivät ennaltaehkäisevästä projektista eniten. Joskin joidenkin ryhmien kanssa tehtiin korjaavaakin työtä.

Nuoret valittiin projektiin koulun, sosiaalitoimen ja nuorisotoimen yhteistyöllä. Valinnoista ei aina aluksi ollut helppoa päästä yhteisymmärrykseen, koska samankin nuoren kohdalla hallintokuntien näkemykset vaihtelivat. Lopulta yhteisen huolen an-

sioista päästiin hyvään lopputulokseen, Kuosmanen kertoo.

NUORIA ROHKAISTIIN VASTUUNOTTOON

Törnroosin mukaan nuoret sitoutettiin projektiin toiminnallisin keinon eli tekemällä kaikkea kivaa: mikroautoilua, kalliolla kiipeilyä, keilailua, eväsretkiä luontoon ja leirejä. Leirit olivat avainjuttuja työssä: siellä joudutaan toimimaan yhdessä väsyneinä ja ratkaisemaan asioita, kun mitään ei ole valmiina.

– Nuorten kohdalla ratkai-

sukeskeinen teoria on sitä, ettei anneta valmiita vastauksia, vaan esitetään kysymyksiä ja annetaan nuoren itsensä tehdä lopulliset ratkaisut. Toiminnalliset jututkin ovat useimmiten ratkaisukeskeisiä: miten laskeudutaan köydellä alas, koko ryhmä saa suoritettua jonkin toiminnon tai miten saadaan ruokaa leirillä, jos homma ei hoideta yhdessä. Välillä käytimmekin "kantapääopistoa" tehokkaasti hyväksi emmekä yrittäneet suojella liikaa.

Joka ryhmällä oli oma ohjaajansa, jolla oli päävastuu

RIIKKA KOSTAINEN

Paula Törnroos (vas.) ja Elina Kuosmanen olivat Ruori-hankkeen puuhanaisia.

ryhmän vetämisestä ja nuorten kanssa toimimisesta. Lisäksi jokainen nuori kävi henkilökohtaisia keskusteluja oman ohjaajansa kanssa.

– Projektin työntekijöiden itsensä laatimilla ratkaisukeksillä lomakkeilla emme päässeet juurikaan eteenpäin, vaan kahdenkeskinen keskustelu kannon nokalla oli paljon tehokkaampaa. Sekä nuorille että vanhemmille tehtiin selväksi, että asioista tullaan keskustelemaan avoimesti eli se mitä sanoo, voi mennä eteenpäin. Se ei loppujen lopuksi estänyt puhumasta kipeistä asioista, Törnroos arvioi.

– Tärkeää on löytää se henkilökohtainen juttu, johon nuori on valmis panostamaan. Esimerkiksi jos joku on valmis käymään koulussa säännöllisesti vaikkapa yhden lukukauden ajan, jos houkuttimena on rakennekynnet, se on hänen ratkaisunsa.

VANHEMPIEN MUKAAN-OTTO TÄRKEÄÄ

Elina Kuosmanen korostaa perhetyöntekijän palkkaamisen merkitystä.

– Yksi Ruorin saavutuksia

oli, että se pystyi näyttämään toteen, että ”häiriönuortenkin” vanhemmat saadaan mukaan, kun satsataan heihin aikaa ja ollaan läheisessä kontaktissa. Vanhempia ei saa katsoa ylhäältä alaspäin ja pitää toivottomina tapauksina vaan täytyy ajatella, että he kykenevät, kun tuetaan.

Perhetyö aloitettiin äiti-tyttöpäivällä Siuntion kylpylässä. – Sen jälkeen kun mahamakaroita oli vertailtu saunan lauteilla, tasavertaisuus työntekijöiden ja äitien välillä oli paljon helpompaa. Me työntekijät olimme rinnalla, mutta emme arvostelleet tai antaneet neuvoja. Rahallisen satsumuksen alkuun pitää olla iso, koska jotta nämä vanhemmat lähtisivät liikkeelle, jutun täytyy olla varsin houkutteleva. He ovat passiivisia – joku voi olla masentunut, jollakin voi olla suuria työpaineita, joku toinen taas on työtön, Paula Törnroos kertoo.

Maunulassa syntyi vanhempien vertaisryhmä, joka on jatkanut tapaamisia projektin jälkeenkin. Kaarelan vanhemmista syntyi pienryhmiä, muttei koko joukon kattavaa vertaisryhmää. Yksi syy

tähän oli, että Kaarelan vanhemmilla oli neljä eri etnistä taustaa eivätkä kaikki osanneet suomea. He eivät käyneet kovin aktiivisesti kerran kuussa pidetyissä vanhempainilloissa.

– Perhetyöntekijällämme oli kuitenkin myös heihin hyvä kontakti. Etnisissä ryhmissä on aika korkea kynnyksensä toimia sosiaalityöntekijän kanssa. Ruorille oli varmaan pelastus, että ”Mummo” eli perhetyöntekijämme **Lea Kononov** oli aiemmin tehnyt töitä somalialaisperheiden kanssa, Törnroos sanoo.

POIKKIHALLINNOLLINEN YHTEISTYÖ EHDOTONTA

Virastojen väliset kulttuurierot on kimurantti kohta moniammatillisessa yhteistyössä. Esimerkiksi sana syrjäytynyt nuori merkitsee aivan eri asiaa koulussa, terveydenhuollossa, sosiaalivirastossa, nuorisokeskuksessa ja liikuntatoimissa. Lisäksi sillä on eri merkitys kuulija korvissa. Puhuttu kieli saattaa aiheuttaa väärinkäsityksiä, joita joudutaan purkamaan auki.

– Ruorin kaltaiset hankkeet eivät kuitenkaan onnistu ilman poikkihallinnollista yhteistyötä. Emme olisi päässeet tavoitteisiimme ilman koulua ja sosiaalitoimea, Törnroos korostaa.

– Ohjaus- ja tukiryhmä olivat tärkeitä. Tukiryhmässä oli koulujen, asukasyhdistyksen, nuorisotoimen ja sosiaalitoimen edustajia. Ryhmä kokoontui kerran kuussa ja siinä käytiin läpi esimerkiksi nuorten tilanteita. Ohjausryhmä kokoontui alussa neljä kertaa vuodessa, mutta kun projekti alkoi paisua, he tiivistivät tapaamisia ja ottivat ohjauksellisemman otteen. Tarvittaessa saimme luvan suunnitelmien ja tavoitteiden

muuttamiseen. Esimerkiksi kun alussa oli tavoitteena, että kaikki nuoret saavat päästötodistuksen, lopussa pidettiin hyvänä, jos heidät saadaan ylipäättään menemään kouluun.

Törnroos ja Kuosmanen neuvovat, että kun projekteja suunnitellaan, tavoitteiden täytyy olla konkreettisia. Sitä ihmisiä voidaan saada motivoitua yhteistyöhön. Keskusteluille on varattava runsaasti aikaa ja koko työyhteisön pitää olla niissä mukana, jotta yhteistyö voidaan oppia yhtä aikaa. Lisäksi muidenkin alojen ammattilaisten asiantuntemusta täytyy osata arvostaa. Ja joissakin tilanteissa pitää nousta oman reiviiritietoisuuden yläpuolelle ja katsoa joitakin pieniä juttuja läpi sormien.

Olennaista on myös yhdistää hyväksi havaittuja asioita aiemmista projekteista ja yrittää tehdä niistä aina vain parempia. Esimerkiksi Ruorin suunnittelussa käytettiin hyväksi Eelika- ja Helsa-projektien kokemuksia.

Samalla lailla Ruorin valintaprosessia ja muita menetelmiä aiotaan käyttää nuorisokeskuksen uudessa ennaltaehkäisevässä projektissa, Vilkuksessa. Se alkaa loka-marraskuussa, mikäli rahoitus saadaan järjestymään. Elämäntilanteiden taitojen opettamisen lisäksi Vilku-projektiin kuuluisi ajo-opetusta nuorille eli houkuttimena on ajokortin saaminen. Kolme vuotta kestävässä projektissa on tarkoitus kierrättää 44 nuorta. Tavoitteena on mm. tukea nuoria oman elämäntilanteen parantumisessa sekä ehkäistä liikennekuolemia ja parantaa liikennekulttuuria. Myös tämä projekti on tarkoitus arvioida. ■

■ VELI HUKKANEN

Itä-Helsingissä yhteistyö alkoi kotihälytystehtävien kasvusta

Poliisin tehtäviin kuuluu poliisilain mukaan myös kotien turvallisuuden varmistaminen (vuonna 2002 poliisi kävi 53 500 kotihälytystehtävällä Suomessa.) Itä-Helsingissä on enemmän kotihälytystehtäviä kuin minkään kihlakunnan poliisilaitoksen alueella koko Suomessa. Poliisipartiot käyvät kotihälytyksellä keskimäärin seitsemän kertaa joka päivä ja näistä kolme sisältää jonkin asteista väkivaltaa. Kotihälytystehtävät työllistävät Itäkeskuksen poliisia paljon; niiden osuus kaikista poliisipartioiden suorittamista tehtävistä on lähes 10 prosenttia ja lisäksi ne ovat useimmiten hankalia, riskialttiita ja aikaa vieviä.

Ei siis ole mikään yllätys, että yhteistyö sosiaalitoimen kanssa Itä-Helsingissä alkoi aikoinaan, lähes 10 vuotta sitten, nimenomaan kotihälytystehtävistä. Sekä poliisi että sosiaalitoimi alkoivat huolestua kotihälytystehtävien määrän kasvusta ja keskittymisestä samoihin osoitteisiin. Kotihälytystehtäviä

(osoitteet, perheet) kartoitettaessa aika pian huomattiin, että poliisilla ja sosiaalitoimella on yhteiset asiakkaat ja osoitteet. Yhteinen "työnäkö" alkoi hahmottua.

Yksityisellä paikalla tapahtuneen pahoinpitelyn tultua virallisen syytteen alaiseksi syksyllä 1995, perheväkivalta-asioihin alettiin poliisissaikin pikkuhiljaa suhtautua uudella tavalla, ja mm. uhreille alettiin antaa infoa rikosuhripäivystyksestä ja muista auttavista tahoista.

YHTEISTYÖRYHMÄSSÄ LUOTU TOIMINTAMALLI

Poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittymisen mahdollistajana Helsingissä on ollut jo 1980-luvun lopulla perustettu poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyöryhmä. Sen pitkäaikaisen vetäjän, sosiaalipäivystystoimiston päällikön **Olli Salinin** henkilökohdainen panos on ollut monessa suhteessa ratkaiseva. Ryhmässä on mm. linjattu ja ohjeistettu yhteistyön tärkeiden rajapintojen toimintamalleja ja tiedonkulkua. Poliisin ja sosiaalitoimen sisäiset

toimintaohjeet on käsitelty yhteistyöryhmässä ja varmistettu, ettei ohjeistuksissa ole ristiriitaisuuksia.

Pitkälti yhteistyöryhmän ansiosta Helsingin poliisilla on jo pitkään ollut selkeät toimintaohjeet mm. perheväkivalta- ja muiden lastensuojelutapausten varalle. Myös lapsettomien parien keskinäisestä väkivallasta ilmoitetaan sosiaalitoimeen. Itäkeskuksen poliisissa on annettu oma vieläkin seikkaperäisempi ohjeistus näitä tilanteita varten. Lisäksi kaikille Helsingin poliiseille on järjestetty työpaikkakoulutusta ns. kotikeikka-, perheväkivalta- ja lastensuojeluasioista.

Itäkeskuksen poliisin toimintamallissa paikalla käynyt poliisipartio vastaa kaikista tarvittavista ilmoituksista sosiaalitoimelle. Partio faksaa rikosilmoituksen tai välittää tiedon muulla tavalla tapahtumapaikan sosiaalitoimistoon. Viime vuosina on paljastunut lukuisia pitkäaikaisiakin vanhusten kaltoin kohtelutapauksia, ja niistäkin il-

moitetaan sosiaalitoimelle. Kenttäpartioita on koulutettu hankkimaan parempaa näyttöä tapahtumapaikalta mm. lisäämällä valokuvaamista ja videoimista.

Lisäksi kenttäpoliisi tai, jos tapaukseen liittyy rikos ja asiassa suoritetaan esitutkinta, tutkija antaa tietoa rikoksen uhria auttavista tahoista, turvakodista, lähestymiskiellostä ja neuvoja esimerkiksi turvasuunnitelman tekemisessä, poliisin tulee ohjata uhri alueen – nyttemmin poliisiasemalla työskentelevän oman – sosiaalityöntekijän puheille. Tarvittaessa uhrille ja/tai perheelle järjestetään poliisin, sosiaalitoimen ja uhrin yhteinen palaveri.

Sosiaalitoimen tehtävänä on järjestää uhrille pitempi-aikaista apua ja tukea. Tällä tavalla jatkuu yhteiskunnan palveluketju katkeamattomana, eikä asiakas jää tyhjän päälle kotihälytystehtävän ja esitutkinnan jälkeen. Lisäksi tekijä pyritään ohjaamaan tarvitsemansa avun piiriin.

Itäkeskuksen poliisi aloitti järjestelmällisen yhteistyön

LEHTIKUVA / STR / TOMI HIRVONEN

Itä-Helsingissä on tehty erilaisia perheväkivaltaan ja yleensä kotihälytystehtäviin liittyviä analyysejä poliisin omaan ja sosiaalitoimen käyttöön.

kehittämisen Itäisen sosiaalikeskuksen ja Kaakkoisen sosiaalikeskuksen kanssa ns. kotikeikka-asioissa vuonna 1998. Siitä lähtien on paikallisiin sosiaalitoimistoihin toimitettu kuukausittain edellisen kuukauden perheväkivalta kotikeikkojen osoitelistaukset; sosiaalityöntekijät ovat voineet tulla tutustumaan kotikeikkaraportteihin poliisiasemalle tai pyytää lisätietoja puhelimitse. Poliisi ja sosiaalipalvelutoimistojen

edustajat kokoontuvat keväisin ja syksyisin keskustelemaan yhteistyön ja tiedonkulun toimivuudesta ja edelleen kehittämisestä. Viidessä vuodessa on tultu tutuiksi ja monet asiat sujuvat todella joustavasti ja luontevasti.

Sitkeän yhteistyön kruununa saatiin Itäkeskuksen poliisiasemalle vakituinen sosiaalityöntekijä, **Marko Timonen**. Tämä on avannut aivan uudet mahdollisuudet verkostoyhteistyön kehittämiseksi.

Kokemukset ovat olleet todella hyviä. Miten me aikaisemmin pärjäsimme ilman omaa "sossua", on moni kokenut kenttä- ja tutkijapoliisi kysynyt. Yhteistyö on sujunut todella upeasti – tyytyväisyys on molemminpuolista. Marko on Itä-Helsingin sosiaalitoimen "elävä etäispääte" poliisiasemalla, ja tieto akuuteista lastensuojelu- ym. tapauksista kulkee sosiaalipalvelutoimistoihin pienellä viiveellä.

PERHEVÄKIVALLAN TUTKINTAA KEHITETÄÄN

Itä-Helsingissä on tehty erilaisia perheväkivaltaan ja yleensä kotihälytystehtäviin liittyviä analyysejä poliisin omaan ja sosiaalitoimen käyttöön. Tänä vuonna on aloitettu kaikkien kotikeikkojen ja kotipahoinpitelyrikosten viikoittainen seuranta. Edellisen viikon tapaukset menevät sosiaalitoimelle entistä lyhyemmällä viiveellä (partioilta tulleiden ilmoitusten lisäksi).

Helmikuussa 2003 aloitettulla perheväkivalta-pahoinpitelyrikosten tutkinnan keskittämällä samalla tutkijalle pyritään tehokkaampaan tekijä- ja uhrikeskeiseen esitutkintaan. Tutkija on alusta alkaen tiiviissä yhteistyössä sekä Marko Timosen että maaliskuussa 2003 aloittaneen poliisipiirin oman syytäjän kanssa. Jokaiseen perheväkivaltarikokseen räätälöidään oma tutkintasuunnitelma ja mm. pakkokeinojen käyttöä on lisätty.

Yhteisenä tavoitteena on saada väkivalta perheessä loppumaan. ■

Kirjoittaja on komisario.

■ MARKO TIMONEN

Sosiaalityöntekijän kokemuksia yhteistyöstä

Olen työskennellyt sosiaalityöntekijänä Helsingin Itäkeskuksen poliisipiirissä vuoden 2001 alusta kokoaikaisesti. Ensituntumaa poliisien kanssa tehtävään yhteistyöhön otin marraskuussa 1999, jolloin Itäkeskuksen poliisipiirin alueella tehtiin tehostettuja huumeratsioita kahden viikon ajan. Sosiaalityöntekijän

tuli olla tuolloin kahden viikon ajan periaatteessa koko ajan eli 24 tuntia vuorokaudessa tavoitettavissa puhelimitse mahdollisia akuutteja tilannearvioita ja toimenpiteitä varten.

Tuon huumeratsiaperiodin jälkeen sosiaalityöntekijä jatkoi kerran kuukaudessa partiointia kentällä viikonloppuisin. Partioinnista siirryttiin

ansiokkaalla yhteistyöllä ja molemminpuolisella yhteistyötahdolla siihen, että Itäkeskuksen poliisipiiriin saatiin oma sosiaalityöntekijä.

Kokemuksia käytännön yhteistyöstä "oikeassa elämässä", kentällä ja poliisilaitoksella, kaikkina vuorokaudenaikoina, viikonpäivinä ja juhlapäivinä on nyttemmin kertynyt huimat määrät.

Kumpikin osapuoli lienee oppinut paljon toisen työstä ja työtavoista, ja yhteistyöstä on rakentunut saumatonta. Tiivistäen, siitä mihin poliisi usein lopettaa työn, sosiaalityöntekijä jatkaa.

SOSIAALITYÖN TARVE POLIISILAITOKSELLA

Sosiaalityöntekijän työsarjaan (kuten sosiaalityöhön) →

Käytäntö on osoittanut, että monet asiat eivät ole pelkästään poliisitoimen ratkaistavissa, vaan myös muita viranomaisia tarvitaan.

→ sinällään) kuuluu koko elämän kirjo – alkaen lapsiperheiden kriisitilanteista päätyen ihmisen kuolemaan liittyviin käytännön kysymyksiin. Asiakaskunta ei ole tarkoin määritelty ja rajattu ikänsä, ongelmansa tai asiansa kanssa, kuten niin monessa muussa auttavassa yksikössä.

Yhdistävä tekijä on se, että asiakas ottaa yhteyttä poliisiin tai on päätenyt poliisin kanssa tekemisiin, syystä tai toisesta. Käytäntö on osoittanut, että monet asiat eivät ole pelkästään poliisitoimen ratkaistavissa, vaan myös muita viranomaisia tar-

vitaan. Toisinaan taas asia ei varsinaisesti kuulu poliisille, vaan asiakas on ottanut yhteyttä poliisiin, koska ei ole tiennyt, kehen tai mihin tahoon ottaa yhteyttä.

POLIISIN SOSIAALITYÖNTEKIJÄN TYÖNKUVA

Jokaiseen työvuoroon liittyvät aina omat odottamattomat tekijänsä – esimerkiksi alaikäiset rikoksenteelijät, jotka odottavat vuoroaan putkan penkillä, akuutit kuolemantapaukset, joissa tarvitaan kriisityötä, apua, tukea ja jatkon turvaamista, kiireelliset lasten sijoitusta vaativat kotikäynnit alueen lastensuo-

velun sosiaalityöntekijän työparina, konsultaatiot eri viranomaisille tai muut mitä erilaisimmat toiveet asiakailta tai poliisilta.

Perustyöhön kuuluvat debriefing-istuntojen vetäminen (esimerkiksi väkivaltaiset kuolemantapaukset, itsemurhat tai niiden yritykset, onnettomuudet tai vastaavat), muu kriisityö esimerkiksi perheväkivaltilanteissa, asiakkaille järjestettävät tuki-, ohjaus- ja neuvontapalvelut, asiakkaiden luo tehtävät kotikäynnit, yhteydenpito alueen eri toimijoihin, esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen eri sektoreihin, päihdehuol-

lon eri yksiköihin, Rikosuhripäivystykseen, SOS-autoon ja lukemattomiin muihin eri tahoihin yksittäisissä asiakastapauksissa.

Sosiaalityöntekijän tapaa poliisilaitokselta lähes jokaisena viikonloppuna sekä myös juhlapyhinä. Keskimäärin joka kuudes viikonloppu on kokonaan vapaa. Myös juhlapyhät ovat työaika. Työvuoroja on myös öisin. Työvuorot noudattelevat likimain poliisin työaikoja.

POLIISI TYÖPARINA ARJESSA

Monet yhteistyökumppanit ovat kuluneina vuosina kyselleet, millaista on tehdä työtä ainoana oman ammattikuntansa edustajana poliisiasemalla tai kentällä poliisien kanssa, usein mitä erilaisimmissa asioissa ja tilanteissa.

Vastaukseni on pysynyt aina likimain samana: poliisien kanssa on erittäin helppoa ja miellyttävää tehdä yhteistyötä. Omien henkilökohtaisten kokemusteni ja tunteuksieni mukaan suomalainen poliisi 2000-luvulla on ajatuksiltaan moderni, sympaattinen ja empaattinen. Rehti ja selkeä asiakastilanteissa, ja ennen kaikkea – luotettava yhteistyökumppani. ■

Sosiaalityöntekijän työtä poliisilaitoksella selvitetty

Sosiaalityö Oy selvitti vuosi sitten poliisilaitoksella työskentelevien sosiaalityöntekijöiden yleisyyttä maassamme sekä sosiaalityöntekijöiden työn sisältöä ja hallinnollista viitekehystä. Kyselyyn vastasi 17 poliisilaitoksella työskentelevää sosiaalityöntekijää.

Karkean arvion mukaan kahdellakymmenellä poliisilaitoksella työskentelee sosiaalityöntekijä, joko kunnan/kuntien sinne palkkaamana tai poliisin palkkaa-

mana työntekijänä. Lisäksi useat poliisipiirit ovat yhdessä kuntien kanssa harkitsenassa toiminnan aloittamista.

Selvityksen mukaan nimismiespiirit ja poliisi ovat olleet aloitteellisia sosiaalityöntekijöiden sijoittamisessa poliisilaitokselle. Poliisilaitoksella työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä on usein ohjaus tai tukiryhmä ja lähin esimies on sosiaalityön johtaja, sosiaalityön päällikkö tai sosiaalijohtaja. Yleisin lähin esimies poliisilaitoksella

on poliisipäällikkö. Osalla sosiaalityöntekijöistä työ painottuu lasten ja nuorten kanssa tehtävään työhön ja joillakin työn kohteena on koko väestö. Erityisenä osaluueena on sosiaalityö rikosseuraamusjärjestelmässä ja rikosten ehkäisy.

Työ on verkostotyötä ja työntekijän on tunnettava hyvin alueen yhteistyötahot. (RK)

Lisätietoa www.sosiaalityo.fi

Pala turkulaista työkuultuuria

Haaste-lehden toimitaja pyysi minua keräämään hiukan kokemuksia työkentelystä sosiaalityöntekijänä Turun kihlakunnan poliisilaitoksella. Aluksi ajatus tuntui houkuttelevalta ja suorastaan yksinkertaiselta kirjata juttumuotoon mieleenpainuvat kokemukset yhteistyöstä poliisin kanssa teemaan ”moniammatillisuus paikallisessa rikoksantorjunnassa”.

Totuus selkeni minulle nopeasti – kokemuksia oli luke mattomia. Sattumoisin kollegani muistutti minua tuolloin kirjaamastani toimenkuvastani ja kaivoi sen tiedostoistaan myös minulle muistuttamaan tehtäväkentästani.

Toimenkuvani luettuani tulii siihen tulokseen, että selkein tapa kuvata moniammatillisuutta poliisin ja sosiaalityön kesken on nimenomaan julkaista se (ohessa).

KÄYTÄNNÖN LAKKAUTAMINEN ISO KOLAUS

Työtehtäväni päättyivät elokuussa 2001 ja sen jälkeen Turun kihlakunnan poliisissa on ollut satunnaisesti kaupungin sosiaalitoimen edustaja alle 18-vuotiaiden rikosentekijöiden kuulusteluissa läsnä.

Sosiaalityöntekijän toimimisen lakkauttaminen poliisissa oli iso kolaus erityisesti nuorille, mutta myös lovi paikalliseen rikoksantorjuntaan.

Lastensuojelusta ja päihdehuollosta vastaavana so-

siaalityöntekijänä näen sosiaalityöntekijän ja poliisin yhteistyön äärimmäisen merkittävänä. Kahden aivan erilaisen työkuultuurin yhdistäminen tarvitsee toiminnalleen kasvot, ja siten sosiaalityöntekijän konkreettinen sijoittaminen poliisiin tiloihin madaltaa kynnystä toimia yhdessä ja yhteisen tavoitteen puolesta.

Halusta kehittää ja jatkaa hyvin muotoutunutta työmuotoa otin yhteyttä Raision kihlakunnan poliisiin aloitettuani nykyisessä virassani Ruskon kunnassa. Ilokseni kuulin, että kihlakunnan kunnista useammatkin olivat olleet poliisiin yhteydessä ja ilmaisseet halukkuutensa kehittää yhteistyötä ja lähipoliisitoimintaa.

Raision kihlakunnan poliisiin aloitteesta alkuvuodesta 2003 kihlakunnan kuntien edustajat kokoontuivat ja alulle saatettiin Rautalanka-laiillisuuskasvatushanke, jonka tarkoituksena on palkata sosiaalityöntekijä Raision kihlakunnan poliisiin. Tätä kirjoittaessani odotamme jännityksellä lääninhallituksen päätöstä valtion avustuksen myöntämisestä tai myöntämättä jättämisestä. Kaikki yksitoista kihlakunnan kuntaa ovat sitoutuneet hankkeen rahoittamiseen. ■

SOSIAALITYÖNTEKIJÄ POLIISILAITOKSELLE

Turun kihlakunnan poliisilaitoksella työskentelevän sosiaalityöntekijän toimenkuva pääpiirteittäen on seuraavanlainen:

■ Ensisijainen kohderyhmä on alle 18-vuotiaat rikoksesta epäillyt nuoret, joiden esitutkinnassa on kiinteänä osana myös sosiaalityöntekijä, jonka tehtäväkuvaan kuuluvat: ilmoitus vanhemmille, nuoren tapaaminen, poliisin kanssa sovitaan kuulustelusta, ilmoitetaan nuoren omalle alueelliselle lasten- ja nuortenhuollon sosiaalityöntekijälle, ulkopaikkakuntalaisen nuoren kohdalla kysytään lupa oman kotipaikkakunnan sosiaalityöntekijältä esitutkintaedustukseen lupa ja mahdollisesti huostaan otetun nuoren sijoituspaikkaan ollaan yhteydessä.

■ Jos nuori on syyllistynyt sen kaltaiseen rikokseen, että on aiheellista käyttää pakkokeinoja poliisin toimesta eli pidättäminen, vangitseminen ja mahdollinen matkustuskielto, niin tällöin sosiaalityöntekijä on mukana neuvottelemassa käytännöistä. Turun kihlakunnan poliisilaitoksella erityisesti varkaus- ja ajoneuvoryhmässä käytetään paljon matkustuskieltoa, johon voidaan yhdessä asettaa tietyt ehdot ja rajat. Sosiaalityöntekijä on myös mukana matkustuskiellon saaneen nuoren ilmoittautumistapaamisilla poliisilaitoksella viikoittain.

■ Itse kuulustelutilanteessa sosiaalityöntekijä on nuoren ja vanhempien tukena, informaatiolinkkinä (sovittelumahdollisuus) ja aktiivisena tiedonkerääjänä jatkoa ajatellen. Kuulustelun jälkeen on mahdollisuus kahdenkeskiseen keskusteluun nuoren kanssa ja tällöin lähinnä keskustellaan kouluvaikeuksista, päihiteidenkäytöstä ja tulevasta mahdollisesta oikeudenkäynnistä.

■ Yhä enenevässä määrin sosiaalityöntekijä osallistuu myös yli 18-vuotiaiden poliisivankilassa olevien rikosentekijöiden kanssa tehtävään sosiaalityöhön. Sosiaalityöntekijä voi olla linkkinä omalle sosiaalityöntekijälle, pistää vireille mahdollisen hoitoonohjauksen ja olla tukemassa nuoren aikuistumista ja itsenäistymistä.

■ Sosiaalityöntekijä voi myös tarvittaessa osallistua asianomistajan kuulusteluun, jos asiakas niin tahtoo tai katsotaan aiheelliseksi esim. lasten tapauksissa.

■ Sosiaalityöntekijä valmistee esitutkinnan yhdessä poliisin kanssa oikeusedustusta hoitavalle sosiaalityöntekijälle sekä nuoren omalle alueelliselle lasten- ja nuortenhuollon sosiaalityöntekijälle.

■ Sosiaalityöntekijä voi ohjata jutun rikosten sovitteluun. Yhteistyö poliisin, tuomioistuimen, Kriminaalihuollon ja sosiaalitoimen kesken edesauttaa rikosprosessin nopeuttamista ja näin ollen lisää mahdollisuutta vaikuttaa nuoren asioihin ottamalla hänet ns. henkisesti huostaan.

Turussa 15.3.2001

LEHTIKUVA / SARI GUSTAFSSON

■ JUHA - PEKKA VUORIO

Läheisneuvonpito lisää osallisuutta lastensuojelussa

Läheisneuvonpito on lähtöisin Uudesta-Seelannista, jossa se on vuodesta 1989 ollut lakisääteistä lastensuojeluperheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä. Neuvonpidossa lapsen perhe ja perheelle läheiset ihmiset kokoontuvat keskustelemaan ja suunnittelemaan lapsen tai nuoren kasvun turvaamista tavallisessa arjessa. Kiinnostus läheisneuvonpidon käyttöön on levinnyt mm. Pohjois-Amerikkaan ja useisiin Euroopan maihin, myös Suomeen.

Lastensuojeluasioiden ohella Uuden-Seelannin laki säätelee läheisneuvonpitojen järjestämistä myös nuorten rikosentekijöiden (alle 17-vuotiaiden) kohdalla, mutta niissä tavoite on hieman toisenlainen: perheen ja nuoren voimistamisen ohella pyritään myös sovitteluun ja korjaamaan se, mikä kyetään. Lä-

heisneuvonpitojen järjestämiseen voidaan päätyä joko oikeuden päätöksellä tai poliisin lähettämänä. Läheisneuvonpitoa ei kuitenkaan järjestetä mikäli nuori kiistää syylistyneensä rikokseen. Näihin läheisneuvonpitoihin osallistuu aina myös uhri tai hänen edustajanaan nuorisopoliisi.

Menettelytapana nuorten rikosentekijöiden läheisneuvonpidoissa on samoja elementtejä kuin suomalaisessa sovittelussa ja suunnitelmaan saattaa sisältyä yhdyskuntapalvelua. Tämänkaltaisessa läheisneuvonpitosovelluksessa on eniten restoratiivisen oikeuden piirteitä, jonka mukaan pyritään korjaamaan ne vahingot, joita rikoksesta on aiheutunut sekä uhrille, yhteiskunnalle että rikosentekijälle itselleen.

MENELMÄÄ KEHITETTY SUOMEEN SOPIVAKSI

Suomessa menetelmän kehittäminen alkoi 1997 Stakesin Huostaanotto-projektin osahankkeena. Tavoitteena oli kehittää lastensuojelutyön malli, jossa hyödynnetään paremmin perheen läheisverkostoa. Uusiseelantilaisen nuorten rikosentekijöiden läheisneuvonpidoista poiketen

näkökulma on lastensuojelun sosiaalityön; rikoksilla oirehtivaa nuorta kohdellaan lastensuojelun asiakkaana, jolla on ratkaisuja vaativia ongelmia. Rikosoikeudelliset prosessit ja niistä mahdollisesti seuraavat rangaistukset ovat oma, erillinen prosessinsa.

Yksi Stakesin projektin seitsemästä alueellisesta hankkeesta oli Helsingin Kaakkoisen sosiaalikeskuksen hanke. Se laajeni myöhemmin muualle Helsinkiin ja myös Espooseen ja Vantaalle ja lopulta vuoden 2002 alussa aloitti toimintansa ns. Pääkaupunkiseudun koollekutsujapankki. Koollekutsujapankissa työskentelee päätoiminen projektipäällikkö ja 25 sivutoimista koollekutsujaa. Koollekutsijat ovat tehtäviinsä koulutettuja sosiaalialan ammattilaisia, mm. sosiaalityöntekijöitä, koulukuraattoreita, lastensuojelun perhetyöntekijöitä ja lastensuojelulaitosten ohjaajia.

VALMISTELUVAIHE KÄYNNISTYY SOPIMUKSESTA

Varsinaisessa läheisneuvontokokouksessa on kolme vaihetta: tiedonanto, läheisten keskinäinen neuvottelu sekä suunnitelman esittely ja hyväksyminen. Koko prosessin olennaisia osia ovat myös neuvonpitoa edeltävä valmistelu ja yleensä sen jälkeen järjestettävä seurantakokous.

Valmisteluvaihe alkaa, kun sosiaalityöntekijä ja perhe ovat tehneet neuvonpidosta kirjallisen sopimuksen. Läheisneuvonpito perustuu aina vapaaehtoisuuteen, joten perheellä säilyy oikeus peruuttaa suostumuksensa. Sopimuksessa sosiaalityöntekijä määrittää lyhyesti lastensuojelun huolenaiheet ja muut neuvonpitoon kutsuttavat viranomaiset.

Kutsuttavat viranomaiset

ovat yleensä lasten työntekijöitä; tyypillisimmillään päivähoidosta, koulusta tai neuvolasta, mutta toisinaan myös jostain lasta hoitavasta tahosta, kuten perheneuvolasta ja lastensuojelulaitoksesta. Rikoksilla oirehtivien nuorten tapauksissa on pyydetty myös poliisilta kirjallinen yhteenvedo tehtyistä tai epäillyistä rikoksista.

Kun perhe on hyväksynyt prosessin lähtökohdat, kytetään läheisneuvonpitoa valmistelemaan kaksi koollekutsujaa. Koollekutsujan on oltava puolueeton, ulkopuolinen henkilö. Hän ei esitä omia näkemyksiään eikä osallistu päätöksentekoon. Koollekutsujien vastuulla ovat kaikki kokoukseen liittyvät käytännön järjestelyt: he kartoittavat läheisverkoston lasten näkökulmasta, sopivat lasten avustajista, perehdyttävät läheiset ja viranomaiset menetelmään sekä pyytävät viranomaisten kirjalliset yhteenvedot jatko-työskentelyn pohjaksi. Yhteenvedot ja sosiaalityöntekijöiden läheisneuvonpidolle laatimat kysymykset käydään perheen kanssa läpi ennen neuvonpitoa.

Kaikkia läheisiä ei välttämättä tavata henkilökohtaisesti, mutta perheen lisäksi koollekutsuja tapaa aina lapsen avustajan. Koollekutsijat pyytävät niin lapsia kuin vanhempia nimeämään läheisverkostosta lapsen avustajaksi jonkun läheisen aikuisen, jonka kanssa lapsi voi keskustella läheisneuvonpidosta, sinne kutsutuista ihmisistä ja siellä käsiteltävistä asioista. Näiden keskustelujen pohjalta avustaja rohkaisee lasta esittämään mielipiteitään läheisneuvonpidossa ja tarvittaessa nostaa itse esille lapsen tärkeinä pitämiä näkökulmia. Varsinaisen läheisneuvonpidon jälkeen

avustajan tehtävänä on käydä lapsen kanssa laadittu suunnitelma läpi ja varmistaa, että lapsi ymmärtää yhteisesti sovitut asiat.

LÄHEISET TUOTTAVAT SUUNNITELMAN

Itse neuvonpidon ensimmäisessä vaiheessa (tiedonanto) viranomaiset kertovat läheisverkostolle lasta koskevat, faktoihin perustuvat tietonsa ja huolenaiheensa sekä vastaavat läheisverkoston kysymyksiin. Tiedonantovaiheen lopuksi käydään läpi sosiaalityöntekijän neuvonpidolle laatimat kysymykset. Tärkeää on fokuksen pysyminen lapsen tilanteessa. Kysymysten ja suunnitelman tulee koskea lapsen arkea; vanhempien hoitoa tai kuntoutusta ei suunnitella, sillä sille varataan tarvittaessa oma aikansa.

Kun läheiset ja lasten avustajat ovat valmiita keskustelemaan ja laatimaan suunnitelmaa, alkaa läheisten keskinäinen neuvonpito ja työntekijät ja koollekutsijat poistuvat paikalta. Läheisneuvonpidon keskeisiä periaatteita on antaa läheisverkostolle mahdollisuus käsitellä asioita avoimesti keskenään.

Tämän jälkeen koollekutsijat ja viranomaiset kutsutaan takaisin suunnitelman esittelyvaiheeseen. Koollekutsijat kirjaavat suunnitelman ja viranomaiset pyytävät siihen tarvittavat tarkennukset. Suunnitelma hyväksytään, kun se turvaa lasten edun: hoidon ja huolenpidon. Samalla sovitaan seurannasta.

KOKEMUKSIA PÄÄKAUPUNKISEUDULTA

Vuoden 2002 alusta alkaen Pääkaupunkiseudun koollekutsujapankin välityksellä on järjestetty läheisneuvonpitoja 32 perheen asioissa ja niihin

on osallistunut yleensä kymmenkunta läheistä. Tyypillisimmin prosessi käsittää varsinaisen läheisneuvonpidon ja sille 2-3 seurantakokousta vuoden kuluessa. Käsiteltäviä teemoja on ollut monia. Suunnitelmia on laadittu esimerkiksi turvaamaan säännöllinen päivähoito, koulu tai tarvittava tukipalvelu ja/tai hoito; turvaamaan hoito ja huolenpito tilanteissa, joissa vanhemmat eivät siihen syystä tai toisesta pysty sekä asettamaan lapselle tai nuorelle rajat sekä löytämään ja turvaamaan mielekkäitä harrastuksia.

Tällaisten selkeiden tietyn lapsen tilanteeseen liittyvien kysymysten ohella perhettä ja läheisiä pyydetään pohtimaan yleisiä kysymyksiä: Mitkä ovat kunkin lapsen ikätasonmukaiset tarpeet, oikeudet ja velvollisuudet? Ketkä läheiset huolehtivat niiden toteutumisesta? Mihin asioihin taas tarvitaan viranomaisten apua? Kuinka suunnitelman toteutusta seurataan? Miten toimitaan ongelmatilanteissa? Näiden kysymysten kautta tavoitellaan yhteisesti jaettua käsitystä siitä, mitä kultakin lapselta tai nuorelta voi kohtuudella odottaa tai minkälaisia tarpeita hänellä on.

NIITÄ JÄRJESTETTY ERILAISISSA TILANTEISSA

Läheisneuvonpitoja on järjestetty hyvin erilaisissa lastensuojelun sosiaalityön tilanteissa:

Uudet lastensuojeluasiakkaat. Tässä vaiheessa läheisverkosto on usein helpommin mobiilisoitavissa eikä läheisten voimavaroja ole kulutettu loppuun. Myös perheen on usein luontevampaa ottaa vastaan tukea läheisiltä kuin viranomaisilta.

Kun on tarve saada sovittua avo-

→ huollon tukitoimista. Tavoitteena on ”ehkäistä asiakkuuden eteneminen huolen vyöhykkeillä” ja sovittaa viranomaisten ja läheisten apu ja tuki toimivaksi kokonaisuudeksi. Tällöin läheisverkostosta voidaan saada sitä apua, tukea ja kontroolia, joka edesauttaa suunnittelujen palvelujen toteuttamisessa tai jota viranomaiset eivät voi tarjota.

Kun avohuollon tukitoimet eivät riitä. Tällaisessa tilanteessa voidaan vielä yrittää läheis- ja viranomaisverkostojen yhteisellä suunnitelmalla välttää sijoitus kodin ulkopuolelle tai selvittää voivatko läheiset kriisitilanteessa ottaa lapsia luokseen joko väli- tai pidempiaikaisesti. Mikäli sijoituksesta kodin ja läheisverkoston ulkopuolelle tulee prosessista huolimatta realiteetti, tavoitteena on tehdä se hallitusti sekä suunnitella lomina ja pyrkiä turvaamaan yhteydenpidon säilyminen lasten ja vanhempien sekä lasten ja läheisverkoston välillä.

Koekotiuttamista suunniteltaessa, sijoituksen päättyessä ja huostaanottoa purettaessa. Tavoitteena näissäkin tilanteissa on tehdä muutos hallitusti sekä sopia läheisten ja viranomaisten tuesta ja avusta muutoksessa.

Suurin osa järjestetyistä läheisneuvonpidoista on sijoitunut tilanteisiin, joissa on ollut tarve sopia avohuollon tukitoimista ja läheisten avun yhdistämisestä, mutta neuvonpitoja on järjestetty kaikissa mainituissa tilanteissa.

NEUVONPITOON MAHDOLLISIMMAN VARHAIN

Koollekutsujapanikin toiminta-aikana huostaanottoon päädyttiin lopulta kolmessa prosessissa, mutta näissä tapauksissa myös läheisverkosto oli sen kannalla. Lastensuojeluasiakkuuden päättymisen

neuvonpitoprosessin myötä on sitä todennäköisempää, mitä aikaisemmassa vaiheessa sitä perheelle tarjotaan. Vaikkei näin kävisikään, läheisneuvonpitojen avulla voidaan löytää perheelle soveltuvaa, yksilöllistä tukea ja apua.

Puhtaita rikosasioita läheisneuvonpidoissa ei ole käsitelty, mutta joissakin tapauksissa ne ovat olleet yksi asia muiden joukossa. Tällaisia ovat olleet mm. näpistelevät varhaisnuoret tai sijoituksesta kotiutuvat nuoret, joiden sijoitukseen johtaneita tekijöitä ovat olleet huumeidenkäyttö ja siihen liittyvät rikokset. Ensin mainitussa on pyritty pysäyttämään haitallinen kehityskulku ja jälkimmäisessä ennaltaehkäisemään rikosten uusiutuminen.

Selkeä, konkreettinen suunnitelma ja työnjako eri tahojen välillä on viranomaispalauteen mukaan parantanut myös asiakassuhdetta, kun perhe läheisineen tietää, mitä heiltä odotetaan. Asiakkaiden sitoutuminen muutoksiin nousee heidän itse laatimistaan suunnitelmista ja heidän kuulemisestaan päätöksentössä. Valtaosassa asiakaspalautteista nousee esille juuri tämä osallisuuden kokemus. Tärkeää läheisneuvonpidossa on prosessi; yksittäistä neuvonpitoa ei tule ylikorostaa, vaan keskittyä arvioimaan käytännössä koeteltuja suunnitelmia ja tehdä niihin tarvittaessa tarkennuksia. ■

Kirjoittaja on projektipäällikkö Helsingin kaupungin HeikkiWaris-instituutissa.

■ J A N N E K A N E R V A

Nuorisorikosto

Oikeusministeriö pyysi 78 viranomaiselta ja organisaatiolta kirjallisen lausunnon nuorisorikostoimikunnan mietinnöstä (oikeusministeriön KM 2003:2). Lausunto toimitettiin 54 taholta. Valtaosa lausunnonantajista lausui mietinnön molemmista osista. Nuorisorikostoimikunnan mietinnön ehdotuksia ja kannanottoja on käsitelty Haasteissa 2/2002. Mietintö löytyy Internetistä osoitteesta www.om.fi/18410.htm.

Lausunnoissa toimikunnan tavoitteita ja ehdotuksia pidetään yleisesti ottaen perusteltuina, kannatettavina ja oikeasuuntaisina. Yleisesti lausunnoissa korostetaan varsinkin erityisestävyyttä, nuorten erikoisasetmaa rikosoikeusjärjestelmässä, nopeaa ja vaikuttavaa puuttamista rikokseen, viranomaisyhteistyötä, vapaudessa suoritettavia seuraamuksia ja hoidon kytkemistä seuraamusjärjestelmään.

Yleisimmin mietintöä arvostellaan siitä, että siinä ei ole riittävästi kiinnitetty huomiota ehdotusten taloudellisiin vaikutuksiin ja henkilöstövaikutuksiin tai että vaikutuksia on vähätelty. Useissa lausunnoissa kiinnitetään huomiota ehdotusten aiheuttamaan koulutustarpeeseen, johon resurssikysymykset osin liittyvät.

Joissakin lausunnoissa katsotaan, että toimikunnan seuraamusjärjestelmään ehdottamat muutokset ovat jääneet puolitiehen tai että seuraamusjärjestelmän ke-

Toimikunnan ehdotuksia pidettiin pääosin onnistuneina

hittämässä on pitäydytty liian perinteisellä linjalla.

SYYTTÄMÄTTÄ JÄTTÄMINEN YM.

Esitutkintalakia koskevia ehdotuksia on pääsääntöisesti pidetty onnistuneina. Esitutkintalakiin liittyvistä pykälistä arvostelua kohdistuu lähinnä toimikunnan ehdottamaan 10 a §:ään, joka koskee avustajan hankkimista esitutkintaan alle 18-vuotiaalle epäillylle. Joissakin lausunnoissa koko pykälää pidetään tarpeettomana, joissakin arvostelu kohdistuu sen yksityiskohtiin. Pakkokeinolakiin ehdotettua 1 luvun 2 b §:ää (alle 15-vuotiaan epäillyn kiinniottaminen) on pääosin pidetty tarpeellisenä ja onnistuneena.

Selkeästi kannatettavana pidetään sosiaalista selviytymistä edistävään hankkeeseen liittyvää uutta syyttämättä- ja tuomitsemattajättämisperustetta (ROL 1 luku 8 § 1 kohta ja RL 6 luku 12 § 4 kohta). Sama koskee syyttäjälle ehdotettua mahdollisuutta lykätä syyteratkaisua alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta (ROL 1 luku 8 a § 3 momentti).

Sen sijaan ehdollista syyttämättä jättämistä koskevat säännökset (ROL 1 luku 8 c ja 9 b §) ovat saaneet ristiriitaisen vastaanoton. Ehdollista syyttämättä jättämistä koskevissa kielteisissä lausunnoissa keskeisiä perusteita ovat ehdotetun menettelyn lisätyötä aiheuttava luonne ja käytännön hankaluudet, jotka liittyvät erityisesti uuteen rikok-

seen liittyvään seurantaan, uuden rikoksen selvitystasoon sekä menettelyyn harjoittaessa ja nostettaessa syytettä ehdollisen syyttämättä jättämisen kohteena olleesta rikoksesta.

Nuorisoriostoimikunnan syyttäjän (ROL 1 luku 18 §) ja käräjäoikeuden puheenjohtajan (ROL 6 luku 1 a §) erikoistumista koskevien säännösehdoitusten tarpeellisuus asetetaan kyseenalaiseksi lähinnä joissakin syyttäjä- ja tuomioistuinpöytäkirjoissa. Joissakin tuomioistuinten lausunnoissa suhtaudutaan epäillen myös alle 18-vuotiaan vastajan läsnäolon (ROL 8 luku 13 § 2 momentti) ja puhuttelun (ROL 11 luku 7 a §) korostamiseen liittyviin säännöksiin.

Nuoren rikoksentehtävän tilanteen selvittämisestä lausuneiden kaikkien tahojen voidaan katsoa suhtautuvan myönteisesti henkilötutkinnan korvaamiseen mainitulla menettelyllä, jota sääntelisi uusi laki. Huomiota kiinnitetään kuitenkin tarvittavien voimavarojen ja tarvittavan asiantuntemuksen turvaamiseen. Joistakin lausunnoista ilmenee tarve turvata käsittelyn nopeus myös nuoren rikoksentehtävän tilanteen selvittämisen yhteydessä. Joissakin lausunnoissa on myös korostettu selvitysvollisuutta alle 18-vuotiaana rikoksiin syyllystyneiden kohdalla.

NUORISORANGAISTUS

Rikoslain muutosehdotuksista keskeisimmät liittyvät nuorisorangaistuksen pysyvään

käyttöön ottamiseen koko maassa, nuorisorangaistuksen laajentamiseen myös 18–20-vuotiaana tehtyihin rikoksiin ja työpalvelun liittämiseen nuorisorangaistukseen (RL 6 luku 10 a §). Lausunnonantajat ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta suhtautuneet myönteisesti näihin ehdotuksiin. Rikosseuraamusvirasto ja Kriminaalihuoltolaitos vastustavat ikäryhmän laajentamista ja työpalvelun ottamista tehosteeksi. Joissakin muissakin lausunnoissa on arvosteltu nuorisorangaistuksen tehostamista työpalvelulla, joissakin on katsottu työpalvelun soveltuvan myös rikoksiin alle 18-vuotiaana syyllystyneille.

Mahdollisuutta suorittaa nuorisorangaistus mielenterveys- tai päihdehoitona (nuorisorangaistusta koskevan lakiehdotuksen 3 §) kannatetaan yleisesti. Samalla kuitenkin korostetaan sitä, että on varmistettava hoidon edellyttämien voimavarojen, asiantuntemuksen ja koulutuksen käytössä oleminen sekä esitettävä eriarvoisuuden muodostuminen maan eri osien välille. Kriminaalihuoltolaitoksen mukaan nuorisorangaistukseen ei pitäisi ainakaan vielä pysyvästi liittää hoitomahdollisuutta. Useissa lausunnoissa korostetaan myös ongelmia, jotka liittyvät uuden rangaistuksen määräämiseen keskeytyneen nuorisorangaistuksen tilalle (lakiehdotuksen 18 §).

Nuorisoriostoimikunnan

ehdotus laiksi ehdollisen vankeuden valvonnasta on saanut erittäin vähän lausuntopalautetta. Lakiluonnokseen ehdotetut muutokset ovat vähäisiä.

Prosessioikeuteen liittyvissä kysymyksissä (matkustuskielto, käsittelyn nopeuttaminen, huoltajan osallistuminen ja julkisuus) lausunnonantajien kannanotot pitkälti vastaavat nuorisoriostoimikunnan näkemyksiä. Joissakin lausunnoissa tosin katsotaan, että vanhemmat tulisi velvoittaa osallistumaan lapsensa rikosasian käsittelyyn.

Useiden lausuntojen mukaan teknisesti valvotun kotiretirangaistuksen mahdollisuuksia tulisi vielä selvittää. Joissakin lausunnoissa arestin käyttäminen on kytketty matkustuskieltoon tai muuten pakkokeinonomaiseen käyttöön.

Lähes kaikki vastuukärajasta lausuneet kannattavat sen säilyttämistä nykyisellään. Sovittelua pidetään sitä koskevissa launomissa nuorisoriostoimikunnan tavoin hyvänä puuttumiskeinona nuorten rikollisuuteen. Lastensuojelujärjestelmän ja sen toimintaedellytysten turvaamisen merkitys korostuvat erityisesti alle 15-vuotiaiden rikollisen uran katkaisemiseen liittyen.

Kirjoittaja on erityisasiantuntija oikeusministeriössä ja toimikunnan sihteeri.

Verkostotyö varhaisen puuttumisen tukena

Varhainen puuttuminen lasten, nuorten ja perheiden psykososiaalisiin pulmatilanteisiin nostaa usein esiin verkostoitumisen tarpeen. Hankalissa elämäntilanteissa tarvitaan monenlaista tukea. Tarvitaan perheen, läheisten ja ammattilaisten toimien yhteensovittamista. Työntekijä saattaa kuitenkin arastella tilanteeseen puuttumista, etenkin jos toimiva viranomaisverkosto ja yhteistyömallit puuttuvat. Varhaisen puuttumisen sijaan jäädytään seuraamaan tilannetta.

Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoima Varhaisen puuttumisen (Varpu) -hanke 2001–2004 kehittää varhaista puuttumista ja siihen liittyvää yhteistoimintaa kaikissa lapsia, nuoria ja perheitä kohtaavissa palveluissa. Hankkeessa levitetään ja jatketaan Stakesin Palmuke-projektin tuottamien verkostomaisten työmuotojen kehittämistä. Stakes vastaa kuntapalveluja ja Lastensuojelun Keskusliitto järjestökenttää koskevasta osiosta.

Lastensuojelun Keskusliiton Varpu-hanke toteuttaa kulttuuriseen muutokseen tähtäävää prosessia, jossa selvitetään varhaista puuttumista estäviä ja edistäviä yhteis-

kunnallisia tekijöitä. Tarkoitus on tuottaa konkreettisia toimintaehdotuksia, jotta lasten ja nuorten oikeus saada varhaista tukea toteutuisi sekä palveluissa että arkielämässä.

PUUTTUMINEN ON TUKEA JA KONTROLLIA

Varpu-hankkeessa varhainen puuttuminen on määritelty tuen ja kontrollin tarjoamisena varhain suhteessa työntekijän lasta/nuorta/ryhmää koskevan subjektiivisen huolen kasvuun, lapsen tai perheen pulmien kasautumiseen, kriiseissä aukeaviin mahdollisuuksiin ja lapsen tai nuoren ikään.

Varhaisen puuttumisen ja siihen liittyvän yhteistyön

tarvetta jäsennetään ns. huolen vyöhykkeistön avulla. Se on jaettu neljään osaan sen mukaan, minkälainen on työntekijän lapsesta kokema huoli. Huoleton vyöhyke kuvaa tilannetta, jossa työntekijä kokee, että lapsen asiat ovat kunnossa. Pienen huolen alueella työntekijällä voi olla pientä huolta, mutta hän kokee voivansa auttaa. Huolenharmaa vyöhykkeellä huoli kasvaa ja työntekijä kokee, etteivät hänen auttamiskeinonsa riitä. Tarvitaan lisää tukea ja/tai kontrollia. Kontrollilla tarkoitetaan tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotain epätoivottavaa, esimerkiksi vanhempien päih-teiden käyttöä. Kontrollikin

on tukeen pyrkimistä. Työntekijän näkökulmasta kuormittavin ja epäselvin toimintamaasto on huolen harmaalla vyöhykkeellä: miten toimia, mistä lisäapua, onko tilanteessa muitakin toimijoita, pitäisikö tehdä lastensuojeluilmoitus jne. Suuren huolen alue on selkeämpi, koska kyse on kriisitilanteista, joissa on toimittava nopeasti ja joihin on olemassa omat kriisityön menetelmänsä.

Stakesin tekemien laajojen kartoitusten mukaan huolen harmaalle vyöhykkeelle sijoittuu 7–10 prosenttia työntekijöiden huolilanteista. Eli lähes joka kymmenes eri alojen työntekijöiden (neuvolassa, päivähoidossa, koulussa,

Lähes joka kymmenes eri alojen työntekijöiden kohtaamista lapsista on tilanteessa, joka edellyttää perheen ja viranomaisten yhteistyön tiivistämistä.

nuorisotyössä, perheneuvolassa, sosiaalityössä, terveydenhuollossa, poliisissa jne.) kohtaamista lapsista on tilanteessa, joka edellyttää perheen ja viranomaisten yhteistyön tiivistämistä.

HUOLI PUHEEKSI

Työntekijän subjektiivinen huoli on tärkeä työväline lapsen tai perheen avun tarpeen tunnistamisessa. Pienikin huoli lapsesta riittää huolen puheeksiottoon vanhempien ja/tai muiden työntekijöiden kanssa. Jos huolta ei ilmaista, avun tarve jää selvittämättä ja pahimmassa tapauksessa seurauksena on tilanteen kriisityminen. Puheeksiotto voi kuitenkin jännittää. Peruspalveluissa kuten päivähoitossa, neuvolassa ja koulussa vaikeista asioista kysyminen ei kuulu arkirutiiniin. Pelkona voi aivan ymmärrettävästi olla asiakkaan suuttuminen ja kontaktin katkeaminen.

Tukena voi käyttää Huolen puheeksiotto -menetelmää, joka auttaa työntekijää valmistautumaan tilanteeseen. Ideana on ottaa huoli puheeksi tavalla, joka tukee perheen voimavaroja ja toimintamahdollisuuksia. Menetelmästä on saatu hyviä kokemuksia. Omasta huolesta puhuminen helpottaa keskustelun avaamista. On aivan eri asia kertoa vanhemmille lasta koskevasta huolesta kuin lapsen tai perheen ongelmasta. Vanhemmat suhtautuvat yleensä myönteisesti siihen, että työntekijä pyytää heitä avukseen lapsen tukemiseksi.

Huolen puheeksiottaminen sisältää implisiittisesti lupauksen tehdä asialle jotain. Joskus huolutilanne ratkeaa jo yhdellä keskustelulla. Joskus työntekijän ja vanhempien yhdessä sopimat tukitoimet riittävät. Joskus tarvitaan tilanteen selvittelyä ja jatkotoimien suunnittelua perheen ja eri alojen ammattilaisten yhteistyönä.

YHTEISTYÖN MENETELMIÄ JA KOORDINOINTIA

Kohdataan lapsi, nuori tai perhe missä yksikössä tahansa, paikallisen viranomaisverkoston tulisi olla helposti koolle kutsuttavissa. Tämä edellyttää sitä, että palvelujärjestelmän eri osapuolet tunnistavat itsensä osaksi verkostoa ja osaavat toimia yhdessä. Iso haaste on ns. luomuverkoston, omaisten ja ystävien, aktivoiminen perheen tueksi.

Viranomaisten keskinäisen tai perheen ja viranomaisten välisen yhteistyön sujuvuus ei ole itsestäänselvyys. Yhteistyö voi jumiutua, yhteistä kieltä ei yrityksistä huolimatta löydy, keskustelu ajautuu kiistelyyn siitä, mitä pitäisi tehdä jne. Siksi yhteistyöhön tarvitaan omia työvälineitä.

Länsi-Uudellamaalla ja Kainuussa on kohta kahden vuoden ajan kehitetty verkostokonsulttitoimintaa. Molemmille alueille on perustettu ylikunnallinen "verkostokonsulttipankki", josta työntekijät voivat tilata verkostokonsulttiparin vetämään yhteistyöpalaveria, ns. ennakointidialo-

geja. Verkostokonsultteina toimivat Stakesin kouluttamat kuntien työntekijät. He ovat ulkopuolisia suhteessa asiakastapaukseen ja toimivat ainoastaan dialogin vetäjinä. Dialogit noudattavat tiettyä rakennetta, joka tukee rakentavaa vuoropuhelua, eri osapuolten työn- ja vastuunjaon selkiyttämistä sekä konkreettisten tukitoimien suunnittelua.

Ennakointidialogit soveltuvat hyvin ehkäisevän työn alueelliseen suunnitteluun. Niitä voi käyttää myös erilaisen toimintaohjelmien, strategioiden tai hankkeiden valmistelussa ja arvioinnissa.

Ennakointidialogien periaatteet ovat verkostomaisuus, voimavarakeskeisyys ja dialogisuus. Verkostomaisuus tarkoittaa, että koetetaan ratkaista yhteistyöllä monia toimijatahoja koskevat asiat. Voimavarakeskeisyys tarkoittaa sitä, että ihmisiä, ideoita ja resursseja linkkiyttämällä saada aikaan voimavarayhdistelmiä, jotka ylittävät erikseen toimimisen mahdollisuudet. Dialogisuus tarkoittaa vuoropuhelua, jossa muiden näkemysten kuunteleminen on yhtä tärkeää kuin omien näkemysten esittäminen.

Verkostomainen työskentely edellyttää organisaatio- ja sektorirajat ylittävää johtamisrakennetta, joka huolehtii yhteistyön koordinoinnista ja resursoinnista. Länsi-Uudellamaalla ja Kainuussa kehitetään verkostokonsulttitoimintaa ja monialaista yhteistyötä tukevaa johtamista.

TULOSSA OPPAITA

Stakes käynnisti viime toukokuussa kaksi valtakunnallista koulutusta: verkostokonsulttien kouluttajakoulutuksen ja puheeksiottamisen kouluttajakoulutuksen. Mukana on kuntia eri puolilta Suomea.

Ensi vuonna Stakes julkaisee kolme varhaista puuttumista tukevaa opasta. Opas varhaisen puuttumisen hyvistä, arkisista käytännöistä on tarkoitettu julkisten palvelujen henkilöstölle, poliisista päivähoitoon. Se sisältää lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattiryhmien omat hyvät käytännöt sekä hyvät yhteistyökäytännöt lasta/nuorta koskevan huolen kaikilla työhykkeillä.

Puheeksiotto-opas auttaa ottamaan lasta tai nuorta koskevan huolen puheeksi tukeen liittäen. Opas tuo esiin hyviksi havaittuja, käytännönläheisiä keinoja sekä puheeksiottamisen tuloksia.

Verkostokonsultin käsikirja opastaa toimimaan verkostokonsulttina varhaiseen puuttumiseen liittyvissä yhteistyöneuvotteluissa. Aineisto tuo esiin koeteltuja toimintatapoja ja toiminnan tuloksia Varpussa toteutetuista kehittämishankkeista. ■

Lisätietoa: www.stakes.fi/hyvinvointi/verk, tutkimusprofessori Tom Arnkil, tom.arnkil@stakes.fi ja www.lskl.fi, projektipäällikkö Sami Lahdensuo, sami.lahdensuo@lskl.fi.

Kirjoittaja toimii erikoissuunnittelijana Stakesissa.

Rikoksetonta elämää tuetaan alueellisella yhteistyöllä

Yhteistyössä rikoksettomaan elämään (YRE) on valtion ja kuntien kansallinen hanke, jossa tehostetulla yhteistyöllä etsitään nykyistä vaikuttavampia keinoja parantaa seuraamusjärjestelmän piiriin joutuneiden elämänhallintaa. Tavoitteena on luoda alueelliseen yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja, joilla voidaan edistää seuraamuksiin tuomittujen sijoittumista yhteiskuntaan. Samalla keskeinen tavoite on uusintarikollisuuden vähentäminen.

Hanke on käynnistetty seuraamusjärjestelmän ja yhteiskunnan tukijärjestelmien yhteensovittamista selvittäneen toimikunnan ehdotusten pohjalta vuonna 2001. Hankkeen joutoryhmässä on edustus kuudesta ministeriöstä (OM, YM, OPM, STM, SM ja TM), Kuntaliitosta, Kriminaalihuollon tukisäätiöstä sekä toiminta-alueilta. Hanketta hallinnoi Kriminaalihuoltolaitos.

Alueellinen kehittämistyö alkoi Lahdessa, Tampereella ja Hämeenlinnassa viime vuonna. Mukana hankkeessa ovat myös Kuopio, Turku, Oulu ja pääkaupunkiseutu. Nimetyt alueet edustavat kattavasti eri läännejä ja niillä jokaisella on näyttöä aiemmasta, tuloksellisesta kehittämistyöstä lainrikkokojen syrjäytymisen ehkäisemisessä.

YRE-hankkeella on rinnakkaishanke nimeltään Youth RiSe – Rikoskierre seis. Siinä on partnereita useista EU-maista. Suomessa Youth RiSe toimii Kainuu-Koillismaan alueella.

YRE-HANKKEELLA ON KOKOAVA ROOLI

Suomessa on viety läpi lukuisia hankkeita, joissa on kehitetty lainrikkokojen muutostyötä tukevia palveluja. Näitä ovat olleet mm. VP-projekti sekä WOP- ja Polku-projektien ensimmäinen vaihe. Kaikesta tuottamastaan arvokkaasta huolimatta niihin on jäänyt ongelmakohtia: Projektit ovat olleet toisistaan irrallisia ja kehittämistoimien yhteinen koordinointi on puuttunut. Ne ovat olleet irrallaan myös alueellisesta ja valtiollisesta hallinnosta ja

päätöksenteosta. Kunnallisten, seudullisten, valtiollisten ja suoraan projektilähtöisten kehittämistoimien päällekkäisyys on tuottanut sekaannusta ja henkilöstön lisärasitusta. Lisäksi kehittämishankkeet ovat olleet lyhyitä ja niiden sidosryhmät rajautuneet liiaksi yksittäiselle palvelusektorille.

Palvelutoiminnan irrallisuus näkyy edelleen vahvasti käytännössä. Rikostaustaisen ihmisen kohdalla tämän havaitsee parhaiten nk. siltakohdissa. Niitä ovat mm. vankeuden tai yhdyskuntaseuraamuksen alkaminen ja päättymisen, päihde- tai muun kuntoutuksen tai koulutuksen alkaminen ja päättymisen, fyysisen tai psykososiaalisen ympäristön vaihdos jne.

Näissä siirtymäkohdissa korostuu ”saattaen siirtämi-

sen tai saattaen vaihtamisen” tarve ja merkitys. Joku palvelutaho tai useampi on tarjonnut lainrikkokojalle oppia ja tukea ja luonut henkilötason kontaktin häneen. Miten tietämys ja henkilötasolla luottamukselliseksi koettu kontakti välitetään riittävässä määrin eteenpäin? Miten turvataan lainrikkokojan kanssa rakennettu luottamus siihen, että muutosta tuetaan ja että se on mahdollinen? Kysymyksiin liittyy keskeisesti palvelutoiminnan tuottavuus rahoituskäytännöstä.

YRE pyrkii vastamaan näihin kysymyksiin konkreettisesti. Kyse on myös olemassa olevan lainrikkokojia koskevan hyödyllisen tiedon ja toiminnan kokoamisesta yhteen. Eri tutkimustahot ovat lähdössä keräämään ja arvioimaan hankkeen tuottamaa tietoa

YRE-hanke hakee mm. näkemyksiä neljän keskeisen peruspalvelun: tuetun asumisen, toimeentulon, työtoiminnan ja jo aloitetun kuntoutuksen jatkamisen kehittämiseksi lainrikkajille.

mm. ympäristöministeriön rahoituksella. Pirkanmaan, Satakunnan ja Kanta-Hämeen osaamiskeskus Pikassos Oy saattaa tutkimustiedon ja kentän kokemukset yhteen.

PALVELUOHJAUSTA JA KOKONAISKUNTOUTUSTA

Yhtäältä YRE hakee aluetoimijoiltaan konkreettisia näkemyksiä neljän keskeisen peruspalvelun: tuetun asumisen, toimeentulon, työtoiminnan ja jo aloitetun kuntoutuksen riittävän jatkamisen kehittämiseksi lainrikkajille. Aiemmissä kehittämishankkeissa nämä on todettu olennaisiksi edellytyksiksi sekä asiakkaan elämänhallinnalle että hänen sitoutumiselleen muutostyöskentelyyn. Jotta nämä peruspalvelut ja mahdolliset erityispalvelut yksilöllisine räätälöinteineen voitaisiin tuottaa asiakaslähtöisesti, tarvitaan nk. palveluohjausta.

Palvelutoimijan näkökulmasta palveluohjauksessa on kyse poikkihallinnollisen mallin haltuunotosta. Lainrikkojan elämänhallintaan tähtäävä työ koskettaa niin montaa palvelusektoria, että jonkun alueellisen tai kunnallisen instanssin on järkevää nivoa kokonaisuus yhteen ja koordinoita sitä. Samalla tämä ohjausyksikkö voi osaltaan vahvistaa ja valtuuttaa käytännöksi ne toimenpiteet, jotka on nähty tarpeelliseksi lainrikkajakohtaisessa, palveluohjausyksilötyössä ja moniammatillisessa arvioinnissa. Täs-

tä lähtökohdasta on tärkeää huomata, että myös rikosseuraamusalalla tehdään jatkossa yhä vahvennetummin lainrikkajakohtaisia suunnitelmia sekä moniammatillisia työ- ja toimintakyvyn kartoituksia.

Lainrikkojan näkökulmasta palveluohjaus on nk. kokonaisuuskuntoutuksen tekemistä mahdolliseksi. Sillä tarkoitetaan asiakaskohtaisesti räätälöityä, pitkäjänteistä ja verkostolliseen yhteistyöhön perustuvaa palvelutoimintaa. Se voi kattaa ennaltaehkäisevän työskentelyn, hoitotoimenpiteet sekä jälkihuolto- tai kuntouttavat toimenpiteet.

Kokonaisuuskuntoutuksessa tarvitaan henkilö- sekä ryhmätason ohjausta, yhteistoimintasopimusta niin ammatti- ja vapaaehtoistahojen verkoston sisällä kuin asiakkaan ja verkoston kesken, asiakkaan lähtötason perusteellista kartoitusta ja arviointia, henkilökohtaista etenemissuunnitelmaa ja sen päivittämistä, asiakkaan lähiverkoston tukemista ja hyödyntämistä, ammatti- ja vapaaehtoistahojen toiminnan kehittämistä, alueellisesti vahvistettua palveluohjauksen työkäytäntöä sekä ohjauksen haltuunottavaa instanssia.

Nykyään käytössä olevan palveluohjaaja-termin ja kuvattun palveluohjauksen välillä on ero. Näkemykseni mukaan tällä termillä voidaan viitata ohjaavaan ja kokonaisuuskuntoutukselliseen toimintaan, mutta tätä toimintaa ei

yleensä ole otettu poikkihallinnollisesti loppuun saakka haltuun. Eli palveluohjaajat tekevät kyllä lainrikkajakohtaisia suunnitelmia sekä ohjaavat ja tukevat tätä siltavaiheessa, mutta heillä ei useinkaan ole valtuutta vahvistaa näitä suunnitelmia jatkotoimenpiteiden tai poikkihallinnollisen kokonaisuuden osalta. Tässä muodossa palveluohjaajatoiminta kulkee mm. nimillä erityissosiaalityöntekijä, erityisnuorisotyöntekijä, työhönvalmentaja ja ohjaava kouluttaja. Palveluohjauksellinen toiminta on kuitenkin mahdollista kehittää vahvistetuksi kokonaisuuskuntoutuksen poluksi. Tämän polun ja palveluohjauksen haltuunoton hyväksi YRE-alueilla tehdään yhteistyötä.

ALUEILLA KEHITETÄÄN ERILAISIA MALLEJA

Esimerkiksi Lahdessa ja Hämeenlinnassa palveluohjausta on lähdetty kehittämään pitkälti kaupunkien yhteispalvelupisteiden monitoimijuuden pohjalta. Lahdessa on laadittu myös asuntopoliittinen toimenpideohjelma, jonka palveluohjauksen kehittämisessä YRE on lainrikkajien osalta mukana. Tampereella puolestaan jatketaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen ylläpitämän päihde- ja sosiaalipoliklinikka Paussin yksilökohtaisen palveluohjauksen kehittämistä.

Lähtökohtana näissä on se ajatus, että monien vaikeassa

elämänhallintatilanteessa olevien ryhmien tarpeet ovat varsin samanlaisia. Esimerkiksi tuomiotausta ei tee ihmisistä niin erityistä palveluryhmää, etteikö päihde- ja mielenterveysongelmaisia voitaisi ohjata samassa yksikössä, varsinkin kun monet rikoksia tehneet tarvitsevat päihde- ja/tai mielenterveyspalveluja.

Konkreettisia palveluohjauskäytännön malleja ollaan kehittämässä myös Kuopiossa, Turussa ja Helsingissä.

Palveluohjauksen kehittäminen on viime kädessä sen tuottaman kiistattoman hyödyn osoittamista kunnan ja/tai alueen hallinnon suunnittelijoille ja päättäjille. Lainrikkajat ovat yksi monista palveluohjausta tarvitsevista, syrjäytymisuhan kohtaamista ryhmistä; suurin osa heistä on elämänhallintaa yrittäviä kuntalaisia, jotka liikaa sektoroitu palvelukäytäntö valitettavasti hukkaa, niin henkilö kuin resurssitasolla. YRE uskoo tässäkin realiteettien pohjalta rakennettavaan muutokseen. ■

Lisätietoa YRE-hankkeesta netissä www.rikosseuraamus.fi/17560.htm

Kirjoittaja on projektijohtaja.

Kirjoittaja on yliopettaja Vankeinhoidon koulutuskeskuksessa.

Maailman väkivaltaisim maa?

Arkiajattelussa rikollisuuteen liittyy erilaisia ennakkokäsityksiä ja myyttejä. Ne ovat ymmärrettäviä ja osin myös hyväksyttäviä; ne ikään kuin kuuluvat ihmisyyhteisöjen luonteeseen. Mutta tieteen ja kriminologiankin piirissä esiintyviin myytteihin ja uskomuksiin tulee suhtautua kriittisemmin. Tosin yleensä niissäkin joskus syntynyt virheellinen käsitys vain elää omaa elämäänsä.

Venäjä ja Neuvostoliitto ovat kautta aikojen olleet hyviä mytologian kohteita, myös rikollisuuteen liittyvien ilmiöiden osalta. Varsinkin moni on törmännyt eri aikoina – vielä tänäänkin – näkemykseen, että vaikka Neuvostoliitto oli epädemokraattinen ja siellä oli monenlaisia pahojakin ongelmia (korruptiota yms.), perinteinen rikollisuus oli suhteellisen vähäistä. Usein viitattiin turistien kannalta turvallisiin suurkaupunkeihin. Toisaalta turistien omat kokemukset taskuvarkauksista ja vastaavista saattoivat tätä myyttiä murentaa. Mutta vielä 1950-luvulla Lapissa vieraileva Neuvostoliiton suurlähettiläs saattoi kertoa asiaa kysyneelle paikalliselle kansandemokraatille, että ”Neuvostoliitossa ei ole varkaita”.

Perinteisen rikollisuuden jatkuminen ns. lokakuun vallankumouksen jälkeen olikin aikamoinen ihmettelyn aihe Neuvosto-Venäjän johtajille. Teorian mukaan kapitalismin kukistaminen ja sosialistiseen tuotantotalouteen siirtymisen poistaa alempien sosiaaliryhmien tarpeen tehdä rikoksia ja näin varkaat ja muut rikoksenteijät häviävät maasta.

Rikollisia voivat siten olla vain entisten valtaapitävien luokkien edustajat. Izvestija-lehti kirjoitti vuonna 1929:

”Yksitoista vuotta olemme noudattaneet oikeuslaitoksesamme omia periaatteitamme. Emme ole ensisijassa kiinnittäneet huomiota oikeuteen vaan syytetyn asemaan. Olemme käsitäneet proletarisen tehtävämme oikein ja kuitenkin olemme joutuneet umpikujaan, sillä vangituista 66 prosenttia kuuluu proletareihin, ja tämä vankikategoria on kasvamassa eikä vähentymässä huolimatta lokakuun jubileumissa myönnetystä armahduksesta, jossa etupäässä otettiin huomioon proletarit. Useimmat rikoksenteijät ovat nykyisen etuoikeutetun luokan jäseniä, joille hallitus omistaa erittäin paljon huomiota. Tässä on jotakin epäselvää, jotakin epäjärjestykseen joutunutta, joka on saatava selviämään.”

Tämä epäselvyys ei selvinnyt yli 70 vuotta kestäneen kokeilun aikana.

Toinen myyttinen alue, joka myös liittyy edelliseen, on kysymys Yhdysvaltain rikollisuudesta ja erityisesti maan väkivaltaisuuksista. Edellä mainitun ajatte-

lunhan mukaan Yhdysvaltain pitäisikin kapitalismin lipunkantajana olla maailman rikollisin ja väkivaltaisim maa. Näin on ollut myös kriminologisen tutkimuksen piirissä; niin amerikkalainen kuin eurooppalainenkin kriminologia on esitellyt Yhdysvaltojen teollistuneen maailman korkeinta henkirikosastetta, joka parhaimmillaan on ylittänyt 10 surmatua 100 000 asukasta kohden ja ollut noin kolminkertainen Suomen sinänsä korkeisiin lukuihin verrattuna.

Viime aikoina on venäläisiinkin lähteisiin viitaten esitetty, että vastaavasti Pietarin ja Venäjän henkirikosluvut esimerkiksi 1980-luvulla ovat olleet kansainvälisesti vertaillen varsin kohtuullisia, noin Suomen luokkaa eli 3–4 surmatua 100 000 asukasta kohden vuosittain. Lähtökohdaksi on ollut, että henkirikosluvut nousivat korkeiksi vasta 1990-luvun alussa Neuvostoliiton romahdettua. Uusimpien tietojen valossa nämä tiedot lienevät kuitenkin erittäin virheellisiä. Kun on päästy ensimmäisiä kertoja tutkimaan Venäjän väestö- ja kuolinsyöttästä, on

Uusimpien tietojen mukaan Venäjän henkirikosaste on nykyään kolmin-, nelin- tai jopa viisinkertainen Yhdysvaltoihin verrattuna.

paljastunut väkivallan todellinen taso neuvostoaikana Venäjän tasavallan alueella.

William Pridemore on selvittänyt näistä tilastoista Venäjän henkirikosasteen 1960-luvulta näihin päiviin ja verrannut sitä Yhdysvaltojen vastaavaan lukuihin. Kehitys on suurin piirtein seuraava:

– 1960-luvulla maiden henkirikosasteet ovat hyvin lähellä toisiaan. Henkirikosasteet nousevat molemmissa maissa noin kuudesta kahdeksaan, Yhdysvaltojen lukujen ollessa hieman korkeampia.

– 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alkupuolella Venäjän luvut (10–13) ovat jo selkeästi korkeampia kuin Yhdysvaltojen (8–10).

– Gorbatschovin valtaannousun jälkeen Venäjän väkivallassa tapahtuu selkeää, mutta lyhytaikaista vähenemistä (alkoholikampanja?) ja henkirikosaste on samalla tasolla kuin Yhdysvalloissa (8–9).

– 1990-luvun alkaessa Venäjän henkirikoskäyrä kääntyy lähes pystysuoraan nousuun ja korkeimmillaan oli yli 30 surmattua 100 000 asukasta kohden vuodessa. Viimeisten vuosien aikana henkirikosaste on vaihdellut noin 20–25 välillä.

– Yhdysvaltojen henkirikosluvut lähtevät selkeään laskuun 1990-luvun alkuvuosina ja putoavat lähelle 1960-luvun puolenvälin lukuja eli noin 5–7 tapettua 100 000 asukasta kohden.

Venäjän henkirikosaste on siis nykyään kolmin-, nelin- tai jopa viisinkertainen Yhdysvaltoihin verrattuna. Ja se on ollut todennäköisesti hyvin korkealla tasolla koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan – eikä lähelläkään Suomen lukuja, puhumattakaan Skandinavian ja Länsi-Euroopan erityisen alhaisista luvuista. Jos Venäjän henkirikosaste vaihteli 1980-luvulla 8–13 välillä, on vaikeaa uskoa, että esimerkiksi Pietarin luku voisi olla niinkin alhainen kuin kolme. Toki se ei kriminologisen tiedon varassa ole täysin mahdotonta. Myös Suomen ri-

kostilastot ovat osoittaneet, että maaseutu voi joskus olla asukasluvuun suhteutettuna väkivaltaisempaa kuin kaupungit. Toisaalta neuvostoaikaisella väestö- ja asumispaikkakontrollilla voi olla asian kanssa jotain tekemistä. On mahdollista, että kun Yhdysvalloissa väkivalta on kaupunkikeskustakeskeistä, Venäjällä se on maaseutukeskeistä. Myös tekijöiden ja uhrien ikärakenne poikkeaa Venäjällä siitä, mihin kriminologiassa ”olemme tottuneet”.

Asiaan liittyy myös paljon keskusteltu kysymys ampuma-aseiden saatavuuden yhteydestä henkirikostasoon. Neuvostoliitossa ja Venäjällä ampuma-aseisiin liittyvä kontrolli on ollut tiukkaa ja kotitalouksissa näitä aseita on ollut vähän. Ampuma-aseilla tehtyjen henkirikosten aste onkin suhteellisen alhainen. Yhdysvaltojen Eurooppaa korkeampia surmalukuja on taas hyvin usein selitetty kyseisen maan asekuulttuurilla ja aseiden saatavuudella.

Crime & Justice International -lehdessä julkaistiin kesäkuussa 2003 taulukko, jossa tarkastellaan aseiden saatavuutta, asehenkirikoksia ja -itsemurhia korkean tulotason maissa. Ehkä monille yllätykseksi saatavuuden osalta listan kärjestä löydämme Suomen, jossa luku on jopa korkeampi kuin Yhdysvalloissa. Seuraavat luvut kertovat lehden mukaan (ei tarkistettu) muutaman valitun maan osalta (1) aseita omistavien kotitalouksien prosenttiosuuden, (2) ampuma-asehenkirikosten ja (3) ampuma-aseitsemurhasteen 100 000 asukasta kohden:

	(1)	(2)	(3)
Suomi	50 %	0,87	5,78
Yhdysvallat	41 %	6,24	7,23
Norja	32 %	0,36	3,87
Ruotsi	20 %	0,18	2,09
Englanti & Wales	4 %	0,07	0,03
Japani	0,6 %	0,03	0,04

Yhdysvalloissa tuliaseilla tehtävien henkirikosten aste on suuri, mutta myös Suomen luku on kansainvälisesti kaikkein korkeimpien joukossa. Yleensä taulukko näyttäisi vahvistavan sen jo aieminkin esitetyn ajatuksen, jonka mukaan aseiden ”lähellä olo” lisääisi niillä tehtäviä henkirikoksia ja itsemurhia ja todennäköisesti myös nostaisi yleensä näiden tekojen määriä. Venäjän esimerkki osoittaa kuitenkin, että muut tekijät voivat nostaa henkirikosasteen hyvin korkeaksi. Kun Yhdysvallat jätetään pois, pitkälle kehittyneiden markkinatalousmaiden henkirikosaste on erittäin alhainen, vain noin 1/100 000. Suomi on tässä joukossa ”musta lammas”.

Monissa vähemmän kehittyneissä maissa, joissa edetään sodan, sisällissodan tai niiden jälkeisen tilanteen oloissa, väkivaltaluvut voivat olla vieläkin korkeampia kuin tämän päivän Venäjällä. Ne voivat jopa muodostaa kansanterveydellisesti ajatellen keskeisen kuolinsyrisyrisin. Esimerkkinä on viitattu Kolumbiaan.

Mutta jos tällaiset maat ja tilanteet lasketaan pois, maailman ”rikollisin ja väkivaltaisim” maa lienee näinä aikoina Etelä-Afrikka. Sen henkirikosasteeksi on esitetty 50–60 surmattua 100 000 asukasta kohden. Ampuma-ase on tekovälineenä noin puolessa tapauksista.

Venäjän ja Etelä-Afrikan kehitys osoittaa todeksi ainakin sen jo kriminologien tietämän totuuden, että suuri yhteiskunnallinen muutos voi johtaa suurin muutoksiin myös rikollisen käyttäytymisen alueella. Myös Suomen kriminaalhistoria vahvistaa tämän mahdollisuuden. ■

■ ULLA MOHELL

Tutkintavankeuden toimeenpanoa käsittelevä työryhmä aloittanut Euroopan neuvostossa

Euroopan neuvostossa aloitti joulukuussa 2002 toimintansa tutkintavankeutta käsittelevä asiantuntijakomitea. Komitean tehtävänä on toimeksianton mukaan selvittää tarvetta uudistaa tutkintavankeutta koskevaa suositusta (R (80)11), 2) keinoja tutkintavankien olosuhteiden parantamiseksi ja tapoja vähentää tutkintavangille määrättäviä oikeuksien rajoituksia ja ehkäistä tutkintavankien huonoa kohtelua.

Komitean on työssään pohdittava tutkintavankeuden käytön perusteita ja oikeutusta sekä selvitettävä tutkintavankeuden vaihtoehtoja. Työssään komitean tulee kiinnittää huomiota myös nykyisiin EN:n suosituksiin ja ihmisoikeussopimukseen ja ihmisoikeustuomioistuimen oikeustapauskäytäntöön.

Komiteassa on edustettuina 15 Euroopan maata. Tieteelliset asiantuntijat ovat englantilaiset **Jeremy McBride** ja **Roy Walmsley**. Komitean määräaika on vuoden 2004 loppuun.

TUTKINTAVANKEUDESSA EROJA EUROOPAN MAISSA

Komitea on kokoontunut kaksi kertaa. Komiteassa on todettu, että tutkintavankeja koskee paradoksi. Heidän kohtelussaan tulisi noudattaa syyttömyysolettamaa, mutta useimmissa Euroopan maissa tilanne on käytännössä päinvastainen: tutkintavangit joutuvat elämään olosuhteissa, jotka ovat monessa mielessä huonommat kuin vankeusvankien.

Vaikka tutkintavankeuden toimeenpanossa on paljon yhteisiä peruslähtökohkia, Euroopan maissa on myös havaittavissa erittäin suuria eroja. Tällaisia ilmenee muun muassa syyttömyysolettaman kestossa ja kansallisesti noudatettavissa määrärajoissa prosessin eri

vaiheissa. Valtaosassa maita syyttömyysolettama jatkuu "lopulliseen tuomioon" asti, mutta esimerkiksi Englannissa se loppuu jo ensimmäisen asteen tuomioon. Myös tutkintavankien erillään pitämisessä, kohtelussa ja heidän oikeuksissaan on huomattavia eroja komiteassa edustettujen maiden kesken.

Komitean tieteellinen asiantuntija, professori McBriden suoritti kyselyn EN:n jäsenvaltioiden lainsäädännöstä ja käytännöistä. Selvityksen mukaan vangitsemisesta päättää lähes kaikissa jäsenmaissa oikeus tai vastaava elin, mutta aikarajat vaihtelevat huomattavan paljon ennen oikeuden eteen tuomista. Kyselyn perusteella näyttää siltä, että tutkintavangin vankeusvangista poikkeava asema on yleisesti hyväksyttyä, mutta ei ole ollenkaan selvää, mitä tämä merkitsee käytännössä. Yliasutusta käytetään joissakin valtioissa tekosyynä erillään pitämisestä poikkeamiselle. Toisaalta erillään pitäminen sinänsä ei välttämättä takaa tutkintavangeille parempia olosuhteita tai edes helpompaa yhteydenpitoa oikeusavustajaan. Selvityksen mukaan jäsenmaissa on käytössä huomattava määrä tutkintavankeuden vaihtoehtoja, mutta niiden käyttämisestä on saatavilla vain rajoitetusti tilastollista tietoa.

TUTKINTAVANKEUDEN KÄYTÖLLE TÄSMÄLLISET EDELLYTYKSET

Komiteassa on painotettu tutkintavankeuden poikkeuksellista luonnetta ja vähemmän henkilön oikeuksia rajoittavien keinojen käyttämistä tutkintavankeuden asemasta. Komiteassa on todettu, että tutkintavankeuden käytölle tulisi olla laissa täsmälliset edellytykset ja vangitsemisen tulisi perustua todennä-

köisiin syihin. Edellytyksenä pitäisi vielä olla, että epäily koskee rikosta, josta laissa on säädetty vankeusuhka. Näiden edellytysten täyttyessä käsillä tulisi lisäksi olla paonvaara, todisteiden hävittämisen vaara, vakavan rikollisuuden jatkamisvaara tai yleisen järjestyksen vakavan häiritsemisen vaara. Tutkintavankeuden oikeutus muuttuu ajan kulumisen vuoksi, minkä vuoksi päätös täytyy ottaa uudelleen harkittavaksi säännöllisin väliajoin – näinhän esimerkiksi Suomessa tapahtuukin.

Komiteassa on aloitettu myös uuden suositusluonnoksen käsittely vanhan suosituksen pohjalta, jonka artikloiden on todettu olevan useilta osin nykyisin relevantteja. Alustavasti on kaavailtu, että uusi suositus sisältäisi osiot tutkintavankeuden määräämisprosessista, tutkintavankeuden (materiaalisista) olosuhteista ja tutkintavankien oikeuksista ja kohtelusta.

Komitean seuraava kokous pidetään joulukuussa Strasbourgissa.

Kirjoittaja on lainsäädäntöneuvos oikeusministeriössä.

Kriminologit kokoon

Euroopan suurin tieteellinen kriminologinen tapahtuma järjestettiin elokuussa Helsingissä. Kyseessä on vuonna 2000 perustetun The European Society of Criminologyn kolmas vuosittainen kongressi. Kongressin teemana oli "Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka integroituvassa Euroopassa".

Kolmipäiväisen kongressin ensimmäisen yleisistunnon aiheena oli "Rikollisuuden kontrolli ja integraatio", josta

Korruption torjunnan pitää olla ylikansallista

Soulissa Etelä-Koreassa pidettiin toukokuussa korruption torjuntaa ja lahjomattomuuden edistämistä koskeva Global Forum III -kokous. Se oli jatkoa Washingtonissa vuonna 1999 ja Haagissa vuonna 2000 pidetyille kokouksille. Suomen valtuuskuntaa johti oikeusministeri **Johannes Koskinen**.

Gloobaalien foorumien tarkoituksena edistää korruption vastaista kansainvälistä yhteistyötä. Kolmannen foorumin ajankohtaisuutta korostivat käynnissä olleet neuvottelut korruption vastaisesta YK-sopimuksesta. Sopimus ei valmisunut aikataulussaan. Avoimiksi jäi useita artikloita, jotka vaativat ylimääräisen istunnon syys-lokakuun vaihteessa. Erityisesti kehitysmaille YK-sopimus on tärkeä, sillä ne odottavat sen edistävän mahdollisuuksia saada takaisin teollistuneiden valtioiden pankkeihin laittomasti siirrettyjä ja korruption kautta saatuja varoja.

Foorumin avajaisissa todettiin, että rahan pesu, järjestäytyneet rikollisuus ja terrorismi ovat yhteydessä korruption ja että korruptiolla on taloudellisia, sosiaalisia ja turvallisuuteen liittyviä vaikutuksia. OECD:n pääsihteeri **Donald**

Johnston kertoi, että 1990-luvun puolivälissä Maailmanpankki alkoi mitata korruption taloudellisia kustannuksia. Tuolloin todettiin, että korruptio vaikuttaa ostopäätöksiin, lisää verotusta ja velkataakkaa sekä auttaa epärehellisiä tavarantoimittajia kiertämään hankinta-ehtoja ja tätä kautta voi jopa vaarantaa ihmishenkiä. Johnston viittasi mm. Turkin maanjäristykseen vuonna 1999, joka vaati 18 000 kuolonuhria.

Asiantunteissa keskusteluissa korostuivat myös seuraavat teemat:

- Asenteissa eri maissa on nähtävissä muutos sikäli, että enää ei olla valmiita pitämään korruptiota hyväksyttävänä tai kulttuurisidonnaisena ”itsestäänselvyytenä”

- Korruption ja aliehkittyneisyyden, lapsikuolleisuuden ym. epätoivottavien kehitystrendien välillä on todettu korrelaatiota. Vastaavasti negatiivista korrelaatiota on havaittu korruption ja mm. lukutaidon, lehdistövapauden, kansalaisvapauksien, naisten oikeuksien ja kansalaisaktiivisuuden välillä.

- Korruptionvastaista toimintaa tulee kehittää paikallisella, kansallisella ja ennen kaikkea kansainvälisellä tasolla.

Kansainvälisellä tasolla tulee korostaa kokemusten ja tietojen vaihtoa sekä kehitysmaiden avustamista infrastruktuurin kehittämisessä.

- Korruption torjunnassa tarvitaan kokonaisvaltaista ohjelmaa, johon sisältyy rikosoikeusjärjestelmän toimenpiteiden lisäksi ehkäiseviä toimenpiteitä. Ohjelman taakse tulee saada eri tasojen viranomaiset, yksityinen sektori sekä kansalaisyhteiskunta.

- Erityisesti amerikkalaiset näkivät korruption vastaisen toiminnan olevan yhteydessä myös terrorismin vastaiseen taisteluun: korruptio mahdollistaa terrorismin leviämisen maailmalla.

Foorumin lopussa hyväksytyn julistuksen uutena sisältönä oli ajatus kontaktiverkoston perustamisesta. Kontaktiverkoston päätehtäväksi jää kuitenkin avustaminen seuraavien Globaalisten foorumien järjestämisessä. Mahdollisesti jatkossa selvitetään mahdollisuutta hyödyntää verkostoa laajemmin. Seuraava maailmanlaajuinen kokous järjestetään vuonna 2005 Brasiliassa ja viides foorumi mahdollisesti Afrikassa.

Kirjoittaja on neuvotteleva virkamies oikeusministeriössä.

tuivat kansainväliseen kongressiin Helsinkiin

puhuivat professori **Nils Christie** Osloon yliopistosta ja Englannin sisäministeriön tutkimusosaston päällikkö **Paul Wiles**. Christie pohdiskeli mm. eri maiden erilaisia vankilukuja ja korosti, ettei vankimäärässä ole kyse rikosten määrästä vaan poliittisesta päätöksenteosta. Christie totesi myös, ettei rikosta ole olemassa. Tämä lause kirvoitti myöhemmin seminaarissa paljon mm. uhrin näkökulmaa korostavia vastaväitteitä.

Ensimmäisenä Wiles ehätti kommentoimaan, että toki on sellaisia tekoja toisia ihmisiä ja toisten omaisuutta kohtaan, jotka voidaan määritellä rikokseksi. Muuten Wiles korosti esityksessään mm. kansainvälisen uhritutkimuksen merkitystä ja median roolia.

Muiden yleisistuntojen aiheina olivat rikoksen uhri, Euroopan rikollisuuskehitys, Euroopan uusi perustuslaki sekä Euroopan seuraamusjärjestelmän har-

monisointi. Työpajoja järjestettiin lähes 80 mitä moninaisimmista aiheista.

Kongressin järjesti European Society of Criminology yhteistyössä Pohjoismaiden kriminologisen yhteistyöneuvoston NSfK:n, Euroopan kriminaalipoliittikan instituutin HEUNin ja Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden laitoksen sekä oikeuden yleistieteiden laitoksen kanssa. Osanottajia kongressissa oli vajaa 400.

Sopimushoitoa valmistellaan

Viime keväänä jatkoi oikeusministeriön asettama työryhmä sopimushoidon kokeilemista koskevan lakiehdotuksen valmistelua sopimushoitotoimikunnan (KM 2002:3) mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta. Työryhmään kuuluivat lisäksi hallitussihteeri **Heidi Manns-Haatanen** sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä Kriminaalihoitolaitoksen ylijohtaja **Maija Kukkonen** ja hallitusneuvos **Jussi Pajuoja** oikeusministeriöstä. Työryhmän ehdotus sopimushoidon kokeilemisesta valmistui kesän kynnyksellä (OM:n lausuntoja ja selvityksiä 2003:16). Työryhmän tuli muun muassa kehittää komitean ehdotusta siten, että uuden rikosoikeudellisen seuraamuksen tuntuus vankeuden rinnalla sen vaihtoehtona paremmin saavutettaisiin ja että sopimushoito voitaisiin täsmällisemmin suhteuttaa sen vankeuden pituuteen, jonka sijasta se tuomittaisiin.

Sopimushoitoa on ainakin alkuvaiheessa valmisteltu niille enintään kahdeksan kuukauden pituiseen ehdottoomaan vankeusrangaistukseen tuomituille, jotka päihdeongelmiensa vuoksi eivät soveltuisi yhdyskuntapalveluun. Sopimushoito olisi tarkoitettu rikoksentekeijöille, joiden rikoksiin on merkittävästi vaikuttanut päihteiden ongelmakäyttö ja jotka suostuisivat sopimushoitoon.

Komitea oli ehdottanut, että sopimushoidon pituuden määräisi yksinomaan hoidon tarve.

SOPIMUSHOIDON TUNTUVUUTTA LISÄTTÄISIIN

Työryhmän ehdotuksen mukaan sopimushoidon tuntuuutta lisättäisiin ainakin kahdella tapaa. Ensinnäkin sopimushoitoon on sisällytettävä hoitajakso laitoksessa, ellei tämä olisi ilmeisen tarpeetonta. On todennäköistä, että sopimushoitoon tuomittavista suurin osa

olisikin joka tapauksessa laitoshoidon tarpeessa.

Lisäksi tuntuuuden lisäämiseksi ehdotetaan, että sopimushoito sisältäisi päihdehuollon palveluiden ohella myös Kriminaalihoitolaitoksen valvontaa. Valvontaa sisältyi myös toimikunnan ehdotukseen, mutta nyt valvonnan asemalla uuden seuraamuksen osana korostuisi entisestään. Ehdotukseen sisältyisivät muun muassa säännökset valvojan määräämisestä ja valvojan tehtävistä. Sopimushoitoon tuomittu olisi pääsääntöisesti koko rangaistuksensa ajan sekä hoidossa että valvonnassa.

Sopimushoidon vaatavuuteen liittyisi myös se, että sopimushoidon aikana tuomittu olisi muun muassa velvollinen olemaan käyttämättä alkoholia ja antamaan kehotuksesta päihdeettömyyden varmistamiseksi tarpeellisen näytteen. Sopimushoidon ankaruutta korostaisi myös se, että sopimushoito voitaisiin velvollisuuksien vakavan rikkomisen seurauksena muuttaa takaisin vankeudeksi.

Suhteellisuusperiaate toteutuisi ehdotuksen mukaan siten, että sopimushoito olisi tuomittua ehdotonta vankeutta kaksi kertaa pitempi. Sopimushoidon pituus olisi siten puhtaasti matemaattinen toimenpide. Kaksinkertaiseen pituuteen liittyy myös ajatus sopimushoitorangaistuksen riittävydestä ja rinnastettavuudesta vankeuteen nähden. Kun vankeuden pituus määräytyisi ennen kaikkea rikoksen törkeyden mukaan, olisi myös sopimushoito pitkälti saman suhteellisuusperiaatteen mukainen. Sopimushoidon sisältö määräytyisi silti hoidon tarpeen mukaan ottaen kuitenkin huomioon vaatimuksen laitoshoidosta.

Työryhmän ehdotusten takana on ajatus siitä, että yleinen sosiaali- ja ter-

veydenhuolto sekä sopimushoito muodostaisivat katkeamattoman hoito- ja kuntoutusketjun. Sopimushoitoon kuuluvaa hoitoa antaisi päihdehuollon palveluja yleensäkin tarjoava toimintayksikkö. Sopimushoidolla taattaisiin joissakin tapauksissa se, että mahdollisesti käynnissä oleva päihdehoito ei katkeaisi ehdottomaan vankeustuomioon. Useissa tapauksissa sopimushoitoon tuomittu saisi ensi kosketuksen päihdehuoltoon. Lakiehdotuksen valmistelijat uskovat, että positiiviset hoitokokemukset johtaisivat siihen, että ainakin osa sopimushoitoon tuomituista jatkaisi vapaaehtoisesti päihdeongelmansa hoitamista sopimushoidon päättymisen jälkeen. Lakiehdotukseen sisältyy säännös, jonka perusteella jatkohoidon ja siihen liittyvien tukitoimien tarve on selvitettävä ennen sopimushoidon päättymistä.

Työryhmä ehdotti lisäksi lukuisia lähinä teknisluonteisia muutoksia sopimushoitotoimikunnan ehdotukseen. Ehdotettujen pykälien mallina oli yhdyskuntapalvelua koskeva lainsäädäntö. Näin uskotaan lisättävän pykälien ymmärrettävyyttä ja soveltamisen yhtenäisyyttä.

Sopimushoidon ongelmana olisi ainakin sen alkuvaiheessa se, että se tulee maksamaan valtiolle jonkin verran. Vankeinhoitoon kustannuksista tulisi pitemmällä aikavälillä takaisin säästöä, mutta se ei pienennä sopimushoidon käyttöön otton kustannuksia. Sopimushoidon koekilua koskeva hallituksen esitys annettaisiin aikaisintaan keuhällä 2004 ja kokeilu yhdeksän käräjäoikeuden alueella voitaisiin aloittaa aikaisintaan 1.1.2005. Sitä ennen on ehdittävä perehdyttää Kriminaalihoollon henkilöstö uuteen lainsäädäntöön samoin kuin valmistella kokeiluun liittyvää tutkimusta.

Kirjoittaja on lainsäädäntöneuvos oikeusministeriössä.

EU:n laajentumista ja oikeusyhteistyötä pohdittiin Tallinnassa

Tallinnassa järjestettiin syyskuussa rikollisuuden torjuntaa Pohjoismaissa ja Baltian maissa käsittelevä seminaari. Se tarkoituksena oli antaa virolaisille oikeusviranomaisille kuva rikollisuuden torjunnan nykytilasta Pohjoismaissa sekä oikeudellisen yhteistyön viimeaikaisesta kehityksestä Euroopan unionissa. Lisäksi tavoitteena oli tukea ja vahvistaa lisääntyvää yhteistyötä eri maiden viranomaisten välillä.

Seminaarin avasivat Viron oikeusministeri **Ken Vaher** ja Suomen **Johannes Koskinen**. Seminaarin esityksissä käsiteltiin mm. EU:n oikeudellisen yhteistyön historiaa, nykytilaa ja tulevaisuutta. Työpajojen aiheina olivat talousrikolli-

suuden ehkäisy Pohjoismaissa ja Baltiassa; rikosten selvittäminen ja rikosprosessi; sekä EU:n uudet instrumentit ja oikeudellinen yhteistyö.

Seminaarissa painotettiin mm., että EU:n laajeneminen ensi vuonna tuo uusia haasteita ja mahdollisuuksia rikoskontrollissa myös Pohjoismaille. Erityisesti rajat ylittävän järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa tarvitaan poliisien, syyttäjien ja tuomioistuinten kansainvälistä yhteistyötä. Suorat kontaktit ovat tärkeitä ja ne mahdollistaa mm. EU:n yleisopimus keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa vuodelta 2000. Rikoslain ja oikeudellisten välineiden lisäksi tarvitaan kuitenkin myös rikosten tilannetorjuntaa.

Lisäksi kansainvälistä oikeudellista yhteistyötä kehitettäessä on tärkeää pitää mielessä ihmisoikeudet ja kunnioittaa siihen osallistuvien maiden mm. rikoslain ja rangaistustasojen eroja. Esimerkiksi Pohjoismaiden rangaistustasoa ei saisi nostaa harmonisoinnin nimissä.

Seminaariin osallistui mm. tuomareita, syyttäjiä, tutkijoita ja ministeriöiden virkamiehiä Virossa, Suomesta, Ruotsista ja Tanskasta. Sen toteuttamisesta vastasivat Virossa Suomen yhteys-syyttäjänä toimiva **Hannu Joona**, Haagissa työskentelevä Suomen Eurojust-edustaja **Tuomas Oja** ja Viron oikeusministeriön kansainvälisen yksikön johtaja **Imbi Markus**.

Englantilaista rikosentorjuntakoulutusta esiteltiin

Kansallisen rikosentorjuntaohjelman seurannassa ilmeni tarve paikallisen turvallisuusyhteistyöhön osallistuvien kouluttamiseen. Koulutusasia on ollut esillä myös Suomen Kuntaliiton ja rikosentorjuntaneuvoston vuonna 2002 käynnistämässä yhteistyöhankkeessa kuntien rikosentorjunnan tukemiseksi. Rikosentorjuntaneuvoston sihteeristössä on selvitty muissa pohjoismaissa ja Englannissa toteutettavaa rikosentorjunnan koulutusta. Tarkoituksenmukaisimmalta vaikuttaisi Länsi-Englannin yliopistossa Bristolissa annettava koulutus (Professional Development in Community Safety). Sitä kävi paikan päällä esittelemässä koulutusvastaava **Henry Shaftoe**.

Shaftoe kertoo, että ideana on ollut rakentaa silta teoreettisen tutkimuksen ja käytännön välille ja koulutus on suunnattu käytännön rikosentorjuntatyössä toimiville. Koulutus tapahtuu pääasias-
sa netin kautta etäopiskeluna, jolloin

Henry Shaftoe esitteli Länsi-Englannin yliopiston järjestämää täydennyskoulutusta rikosentorjunnasta.

jokainen voi opiskella itselleen parhaiten sopivana aikana. Opetusmateriaali on koottu mm. tieteellisistä artikkeleista ja lehtijutuista. Olennaista on tehtävien tekeminen ja itse ajatteleva.

Perustaso muodostuu neljästä osi-

osta: faktat ja keskustelu, paikallisten ihmisten mukaan saaminen, tutkimus ja arviointi, sekä erilaisia malleja turvallisemman yhteisön luomiseksi. Shaftoen mukaan perustason suorittamiseen menee osapäiväisesti opiskellen noin vuosi. Tällä hetkellä Länsi-Englannin yliopiston järjestämän täydennyskoulutuksen opiskelijoista noin kaksi kolmannelta on poliiseja ja loput lähinnä kuntien virkamiehiä. Koulutukseen on osallistunut ihmisiä myös muista maista, mm. Virossa.

Esittelytilaisuudessa kurssi arvioitiin varsin hyväksi ja Suomestakin uskottiin löytyvän muutama tällä kursilla opiskelemisesta kiinnostunut. Toisaalta kuitenkin arveltiin, suurinta osaa paikallisia toimijoita kiinnostaisi enemmän suomenkielinen rikosentorjuntakoulutus ja Suomeen sovellettu materiaali.

Lisätietoa Länsi-Englannin yliopiston rikosentorjuntakurssista nettiosoitteesta www.uwe.ac.uk/fbe/commsafe/

Hyvinkäälle Safe Community -nimitys

Hyvinkään kaupungille on ensimmäisenä suomalaisena kuntana myönnetty jäsenyys kansainvälisessä WHO Safe Community -verkostossa. Jäsenyys voidaan myöntää yhteisölle, joka tekee pitkäjänteistä työtä alueen turvallisuuden hyväksi laajan yhteistyöverkoston kanssa.

Hyvinkää on vuodesta 1998 toiminut Suomessa pilottikuntana ennaltaehkäisevässä tapaturmien torjuntatyössä. Pilotissa "24 turvallista tuntia Hyvinkäällä" kehitettiin hyvin tuloksien mallia, jossa tapaturmien ennaltaehkäisyä sovellettiin liikenneturvallisuustyöhön, kotitapaturmiin, va-

paa-ajan tapaturmiin ja erilaisiin ikä- ja riskiryhmiin. Pilottiprojekti päättyi vuonna 2000, mutta kaupunki on jatkanut hanketta sen jälkeen omana toimintanaan.

Safe Community -verkostossa on tällä hetkellä jäseniä n. 80 ympäri maailmaa. Verkoston pääpaikka on Karolinska Institutet Tukholmassa. Hyvinkään jäsenyys julkistettiin viidennen pohjoismaisen Safe Community -konferenssin yhteydessä elokuussa Helsingissä. Konferenssissa käsiteltiin koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyä, liikenne- ja työturvallisuuden parantamista sekä väkivallan ja itsemurhien ehkäisyä.

Humalajuominen lisää nuorten tekemää ja kohtaamaa väkivaltaa

Nuorten väkivaltakokemukset tekijänä ja uhrina ovat erittäin voimakkaassa yhteydessä humalajuomiseen, kertoo Stakesin kouluterveyskysely. Viikoittain tosi humalaan saakka alkoholia käyttävät nuoret ovat väkivallan tekijöinä 5–7 kertaa ja uhreina 2–3 kertaa useammin kuin nuoret, jotka eivät juo lainkaan alkoholia tosi humalaan saakka. Humalajuominen ja väkivalta kasautuvat samojen koulu yhteisöjen oppilaille etenkin isoissa kaupungeissa. Koulussa oppilaiden kokemaa haitta väkivaltatilanteista on vähentynyt selvästi neljän vuoden aikana.

Nuorten uhrikokemuksia selvitettiin useilla kysymyksillä: Oliko heitä koulussa kiusattu ainakin kerran viikossa, oliko heiltä yritetty varastaa väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla, oliko heitä uhattu vahingoittaa ruumiillisesti ja oliko heitä pahoinpidelty. Lisäksi otettiin huomioon väkivaltatilanteiden aiheuttama haitta koulussa. Kun kaikki nämä kysymykset yhdistettiin, väkivallan uhri-

kokemuksia viimeisen vuoden aikana oli noin joka neljännellä pojalla ja joka viidennellä tytöllä. Toistuvia uhrikokemuksia oli noin 10 prosentilla pojista ja 5 prosentilla tytöistä.

Väkivallan tekijänä olemista selvitettiin kysymällä, olivatko nuoret olleet kerran viikossa tai useammin koulukiusaajana tai viimeksi kuluneen vuoden aikana osallistuneet tappeluun, tai hakanneet jonkun. Kun väkivallan eri muodot laskettiin yhteen, viime vuoden aikana kerran tai useammin oli tekijänä ollut kolmannes pojista ja joka kymmenes tytöistä. Toistuvasti väkivallan tekijänä oli ollut noin 15 prosenttia pojista ja 4 prosenttia tytöistä.

Kouluterveyskyselyssä on tutkittu peruskoulujen 8. ja 9. luokan oppilaiden väkivaltakokemuksia kahden viime vuoden aikana. Vuonna 2002 kyselyyn vastasi noin 40 000 ja tänä vuonna noin 30 000 oppilasta, joista nuorimmat olivat 14- ja vanhimmat 16-vuotiaita.

NETTIVINKKEJÄ

KESKUSTOJEN TURVALLISUUTTA

Elävä Kaupunkikeskusta ry:n keskustojen turvallisuus-hanke on edennyt niin, että case-tutkimukset Keravalla ja Hämeenlinnassa on saatu tehtyä. Esimerkkikaupunkien kokemusten esittelyaineisto löytyy netistä osoitteesta www.kaupunkikeskustat.fi, kohdasta ajankohtaista ja keskustojen turvallisuus. "Kaupunkikeskusta – paheiden pesä vai turvallinen olohuone?" -aineisto tarjoaa keskustojen turvallisuuden parantamisesta kiinnostuneille näkökohtia ja keskusteluaineistoa.

Hanke jatkuu vielä Porin ja Vaasan keskustojen case-tutkimuksilla. Näiden kaupunkien kokemukset liitetään myöhemmin esittelyaineistoon. Lisäksi sinne tulee keskustojen turvallisuuden parantamisesta suosituksia, jotka perustuvat löydettyihin hyviin kokemuksiin.

SOVITTELUTIETOUTTA

Uudet sovitteluaiheiset verkkosivut www.sovittelu.com on avattu. Sivuston runko koostuu neljästä pääosasta: sovittelun perusteet ja määritelmät; luetelo sovitteluaiheisesta kirjallisuudesta linkeineen; sovitteluaiheiset uutiset ja tapahtumat Suomessa ja muualla; sekä linkit keskeisiin suomalaisiin ja muun maalaisiin sovittelujärjestöihin. Pääpaino on rikossovittelussa, mutta myös muista sovittelumuodoista kerrotaan. Sivuston tarkoituksena on parantaa tiedonsaantia sovittelusta. Sen teemanimenä onkin "Tietokanava sovitteluun". Tietojärjestelmän rungon on kehittänyt **Timo Leinonen**, ja se perustuu hänen meneillä olevaan rikossovitteluaiheiseen väitöskirjatyöhönsä Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Tekijät toivovat sovittelusivuista palautetta.

Paalu ja piilu

Helsingin yliopiston kirjaston terrassin muurissa on muistolaeta, jossa on Johan Albrecht Ehrenströmin ja Carl Ludvig Engelin rintakuvat ja teksti ”Nämä miehet loivat Helsingin monumentaalisen keskuksen”. Kun Ehrenström 50-vuotiaana 1812 päätyi Helsingin jälleenrakennuskomitean puheenjohtajaksi ja löysi komitean arkkitehdiksi Engelin, hänellä oli takanaan värikäs ura Ruotsin politiikassa ja hallinnossa, ylimmillään Kustaa III:n suosikkina ja kuninkaallisena sihteerinä ja alimmillaan kuolemaantuomittuna maanpetturi- ja elinkautisvankina.

Pohjan kirjoitus- ja piirustustaidolleen, joita hän tarvitsi muun ohessa kuninkaan sihteerinä ja Helsingin kaavoittajana, Ehrenström hankki 17–23-vuotiaana Suomen linnoitusjoukkojen konduktöörinä – vänräkkiä vastaavana upseerina – toimiesaan maastontiedustelu- ja kartoitustehtävissä. Vuonna 1786 hän siirtyi Tukholmaan luomaan uraa hallintomiehenä, mutta kun ura ei ottanut urjetakseen, hän lähti Göran Magnus Sprengtportenin mukana Venäjälle. Sprengtporten jäi Venäjän palvelukseen, mutta Ehrenström ”pakeni” Ruotsiin ja hankki tien kuninkaan suosioon laatimalla tälle kertomuksen matkasta.

Kun Ehrenströmin ystävä Gustaf Mauritz Armfelt hyötyi Kustaa III:n suosiosta saamalla korkeita kunniaavirkoja ja -merkkejä, Ehrenström lähinnä sai hyödyttää kuningasta pätevänsä avustajana rauhan ja sodan aikana. Ehrenströmin hankaludet alkoivat, kun Gustaf Adolf Reuterholm nousi Kustaa III:n murhan jälkeen holhoojahallituksen johtoon. Sivuuuttamisestaan katkera Armfelt kehitti utopistisia suunnitelmia holhoojahallituksen syrjäyttämiseksi kirjeissään Ehrenströmil-

le, Johan Fredrik Aminoffille ja rakastajattarelleen Magdalena Rudenschöldille. ”Salaliittolaiset” – ulkomailla oleskelevaa Armfeltia lukuun ottamatta – pidätettiin ilmiannon perusteella joulukuussa 1793.

Ehrenström uskoi terävän puolustautumisensa ansiosta jo selviävänsä, kun pahin mahdollinen tapahtui. Reuterholmin ja kumppanien palkkaama ammattivaras oli ”hankkinut” Firenzestä syyttäjäpuolen käyttöön Armfeltin kirjeenvaihdon, jota tämä ei kirjeenvaihtokumppaniensa vetoimuksista huolimatta ollut hävittänyt. Läpipoliittisessa oikeudenkäynnissä Svean hovioikeus tuomitsi 30.7.1794 Armfeltin, Ehrenströmin ja Magdalena Rudenschöldin kuolemaan, Armfeltin poissaolevana. Tuomio sisälsi myös aateluuden, kunnian ja omaisuuden menetyksen. Aminoff vapautettiin todistusten ja tunnustuksen puuttuessa.

Korkeimman oikeuden tuomio esiteltiin kuninkaan konseljissa 22.9.1794. Syytetyistä ”kolme kustavilaista”, Armfelt, Aminoff ja Ehrenström, olivat suomalaisia, samoin heidän vainoojansa Reuterholm, ja myös tuomion muotoilemiseen vaikutti keskeisesti suomalainen, Korkeimman oikeuden jäsen, professori Matthias Calenius, joka tahraisi takkinsa poliittisella tuomiolla. Korkein oikeus vahvisti Armfeltin ja Ehrenströmin tuomiot sellaisenaan. Aminoff tuomittiin lopuksi iäkseen linnoitusvankeuteen sekä Magdalena Rudenschöld häpeäpaalurangaistukseen ja elinikäiseen keuhkuonevankeuteen. ”Johan Albrechtia”, entistä kuninkaallista sihteerä Johan Albrecht Ehrenströmiä, seisotettiin 23.9.1794 tunti häpeäpaalussa, minkä jälkeen hänet kuljetettiin vankikoppiin odottamaan mestauspäiväksi määrättyä 8 päi-

vää lokakuuta. Mestauspaikalla Nytorgettilla luettiin armahduskirja kuolemanrangaistuksen muuttamisesta elinikäiseksi vankeudeksi, minkä jälkeen pyöveli iski piilunsa mestauspölkkyyn ja pyövelinrenki irroitti piilun- ja potkaisi pölkyn kumoon. Ehrenströmille oli ilmoitettu armahduksesta jo ennen mestauspaikalle lähtöä, minkä hän koki loukkauksena ja suhtautui muutenkin armahdukseen halveksuen. Poliittinen marttyyrius vaihtui vankeudessa virumiseen.

”Salaliittolaisista” Ehrenström joutui kokemaan rangaistuksensa kaikkein ankarimpana. Magdalena Rudenschöld sai täydellisen armahduksen kesäkuussa 1796 ja Aminoff Kustaa IV Adolfin valtaannousun jälkeen saman vuoden marraskuussa. Ehrenströmin tuomio lieveni vain siten, että hänet 1796 siirrettiin linnanpäällikkönä toimivan isänsä luo Vaxholman linnaan. Vapautensa hän sai vasta 1799 ja täyden armahduksen, mikä merkitsi muun muassa aatelisarvon ja kunnian palautusta, kesäkuussa 1800, Armfeltinkin tultua rehabilitoiduksi jo saman vuoden alussa.

Suomen alamaiseksi siirtyneiden Armfeltin ja Aminoffin pyynnöstä Ehrenström muutti 1811 Suomeen ja sai Suomen alamaisuuden 1812. Vuonna 1812 Ehrenströmistä tuli Helsingin jälleenrakennuskomitean puheenjohtaja ja 1820 lisäksi senaatin salkuton jäsen. Hän erosi senaatista lokakuun 1825 alusta samalla kun Helsingin jälleenrakennuskomitean toiminta päättyi. ■

Kirjallisuus:

Y. Blomstedt, Johan Albrecht Ehrenström. Kustavilainen ja kaupunginrakentaja. Helsinki 1963

M. Tyynilä, Ehrenström, Johan Albrecht. www.kansallisbiografia.fi

HAASTE

ASiantuntevasti
rikosentorjunnasta
ja kriminaalipolitiikasta

HAASTE-lehdestä saa tietoa rikollisuudesta, kriminaalipolitiikasta ja rikosentorjunnasta, tutkimuksesta ja käytännön työstä Suomessa ja muualla. Lehdessä eri tahot keskustelevat ja kirjoittavat samalla foorumilla ajankohtaisista ja periaatteellisista kysymyksistä. Lehteä julkaisevat oikeusministeriö ja rikosentorjuntaneuvosto.

HAASTE kertoo rikoksista ja rangaistuksista, tekijöistä ja uhreista, rikosentorjunnasta sekä lainsäädännöstä ja tutkimuksesta. Lehdessä julkaistaan asiantuntija-artikkeleita, kannanottoja, haastatteluja, uutisia sekä kuvauksia käytännön paikallisesta rikosentorjuntatyöstä.

HAASTE on tarkoitettu rikollisuuteen liittyvien ongelmien parissa työskenteleville sekä aihepiiristä muutoin kiinnostuneille. Erityisesti lehdestä on hyötyä niille, jotka tekevät rikosentorjuntatyötä poliisissa, sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimessa, yhdyskuntasuunnittelussa, elinkeinoelämässä, vakuutuslalla, kirkossa ja kansalaisjärjestöissä.

HAASTE ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden vuositilaus maksaa 25 euroa. Lasku lähetetään erikseen.

Tilaa HAASTE oheisella tilauskortilla, faksilla (09) 1606 7518 tai sähköpostitse haaste@om.fi.

HAASTE

Tilaa HAASTE-lehden hintaan 25 euroa/4 numeroa/12 kk

- kestotilaus, tilaukseni jatkuu, kunnes ilmoitan sen päättymisestä (laskutusväli 12 kk)
 määräaikaistilaus (12 kk)

Tilaaaja

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelinnumero

Lehden saaja (mikäli eri kuin tilaaaja)

Nimi

Yritys/Yhteisö

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Vastaanottaja
maksaa
postimaksun

Rikosentorjuntaneuvosto
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011705
00003 Helsinki